100-годишнина од раѓањето
на Блаже Конески,
поет и филолог (1921-1993)
Чествувана во соработка со УНЕСКО

Организација на
Обединетите нации
за образование,
наука и култура

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ — СКОПЈЕ

МЕЃУНАРОДЕН СЕМИНАР ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА — ПРВА ЗИМСКА ШКОЛА 2021

ПРВА ЗИМСКА ШКОЛА НА МЕЃУНАРОДНИОТ СЕМИНАР ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА

(на далечина)
Скопје, 25.1. — 5.2.2021 година

КОНЕСКИ НА 11 ЈАЗИЦИ

СКОПЈЕ, 2021

ПРВА ЗИМСКА ШКОЛА НА
МЕЃУНАРОДНИОТ СЕМИНАР ЗА МАКЕДОНСКИ
ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА

(на далечина)
Скопје, 25.1. – 5.2.2021 година

КОНЕСКИ НА 11 ЈАЗИЦИ

За издавачот:
проф. д-р Никола Јанкуловски,
ректор на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Зборник од Првата зимска школа

Редакциски одбор:
проф. д-р Ордан Чукалиев
проф. д-р Весна Мојсова-Чепишевска
доц. д-р Гордана Алексова
Роза Тасевска
м-р Евдокија Илијевска

Јазична редакција:
МОМЕНТ МАЛ ДООЕЛ СКОПЈЕ

Компјутерска обработка:
МАР-САЖ, Скопје

Печати:
МАР-САЖ, Скопје

Тираж:
150 примероци

ПРВАТА ЗИМСКА ШКОЛА НА МЕЃУНАРДНИОТ СЕМИНАР ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА ПРИ УНИВЕРЗИТЕТОТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ

(25.1.2021 – 5.2.2021 година)

Лекторски вежби (настава на далечина од 9:00 до 12:00 часот)

Почетен курс:

д-р БОРЧЕ АРСОВ
м-р БИЉАНА СТОЈАНОВСКА

Среден курс:

доц. д-р ГОРДАНА АЛЕКСОВА
м-р БОЈАН ПЕТРЕВСКИ

Напреден курс (јазик)

м-р БОБАН КАРАПЕЈОВСКИ

Напреден курс (литература)

проф. д-р ВЕСНА МОЈСОВА-ЧЕПИШЕВСКА
ЕЛЕНА ЃОРЃИОВСКА

Напреден курс (преведување)

РОЗА ТАСЕВСКА
ЈОВАН КОВАЧЕВСКИ

СОДРЖИНА

Поздравна реч на проф. д-р Никола Јанкуловски,
ректор на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје 9

Поздравна реч на проф. д-р Весна Мојсова-Чепишевска,
директор на Меѓународниот семинар за македонски јазик,
литература и култура при
Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје 11

Прва зимска школа на Меѓународниот семинар за
македонски јазик, литература и култура при
Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје 14

Весна Мојсова-Чепишевска
ПОЕТСКО ВИНОЖИТО...23

Роза Тасевска
НАПРЕДНАТИ ПРЕВЕДУВАЧИ НА ПРВАТА ЗИМСКА
ШКОЛА НА ДАЛЕЧИНА..51

КОНЕСКИ ВО СЕЌАВАЊАТА НА СТРАНСКИТЕ
МАКЕДОНИСТИ 116

академик Зузана Тополињска
МОЈАТА ПРВА СРЕДБА СО БЛАЖЕ КОНЕСКИ............................117

академик Иван Доровски
БЛАЖЕ КОНЕСКИ...118

академик Виктор Фридман
БЛАЖЕ КОНЕСКИ: НЕКОИ ЛИЧНИ СЕЌАВАЊА
И ЕДНА ЛИНГВИСТИЧКА ПОЧЕСТ 120

академик Горан Калоѓера
MOJ PRVI I ZADNJI SUSRET S BLAŽE KONESKIM 133

АДРЕСАР НА УЧЕСНИЦИТЕ НА ПРВАТА ЗИМСКА
ШКОЛА НА МСМЈЛК (25. 01. 2021 – 05. 02. 2021) 138

Од затворањето на Првата зимска школа на далечина
на МСМЈЛК при УКИМ,
Скопје (25 јануари – 5 февруари 2021 година)

Поздравна реч на проф. д-р Никола Јанкуловски,
ректор на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Почитувани семинаристи,

Почитувани професори (лектори/предавачи),

Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура како значајна алка на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје и како една од релевантните институции што се дел од националната платформа на нашата држава за одбележување на 100-годишнината од раѓање на Блаже Конески, ја започнува оваа 2021 година со новини токму во чест на тоа одбележување. Идејата за **првпат да се организира зимска школа** во рамките на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура одлично се вклопува во целокупната национална платформа. Така, **ПРВАТА ЗИМСКА ШКОЛА** што ќе се одвива на далечина (онлајн) преку зум платформата во времетраење од десет работни денови (секој ден по 4 часа), во периодот **од 25 јануари до 5 февруари 2021** година (со вкупен фонд од 40 часа) е вистински влог во отпочнувањето на прославата на овој голем јубилеј. И како што Конески ја везе својата песна, истакнувајќи притоа: „Два конца парај од срцето драги, едниот црн е, а другиот црвен, едниот буди морничави траги, другиот копнеж и светол и стрвен“, така Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ преку овој настан ја допишува својата историја.

Имено, чувствуваме пиетет/почит на овој начин да му се оддолжиме на професорот, но и ректорот, Блаже Конески кој ете имал свој влог и учество во покренувањето и обмислувањето на тогаш т.н. Семинар за македонски јазик во далечната 1967 г. За овој чин Конески ќе рече: „ ...времето покажа дека има смисла и таа форма, бидејќи тие семинари дадоа свои резултати“. И навистина тие семинари, овие наши семинари дадоа исклучителни резултати.

Зборовите на Конески: „Јазикот е единствената наша татковина. Сè додека го чуваме, го негуваме, го вардиме, го гледаме јазикот наш македонски – ќе може да сметаме дека ја имаме и татковината. Како куќа, како дом, како огниште.“ - нè обврзуваат.

Така за наставата на оваа ПРВА ЗИМСКА ШКОЛА ангажирани се лектори (предавачи и професори) со долгогодишно искуство. Притоа, организирани се лекторски групи за сите нивоа (почетно, средно и напредното и тоа напреднатото ги има и своите подниво, за јазик, литература и преведување). Слушателите се студенти, професори, истра-

жувачи на македонскиот јазик, литература и култура, но и балканисти и слависти. Мора да бидеме искрени дека се радуваме на сериозната бројка од нешто повеќе од 50 слушатели од дури 15 земји (најголем број од регионот, како Грција, Турција, Србија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Словенија, но и другите европски земји, како Унгарија, Чешка, Полска, Франција, Италија, но и од САД и Канада, а за првпат по долго време и од Велика Британија). Овој интерес е и благодарение на вложеноста на нашите лектори по македонски јазик во лекторатите на странските универзитет, како и на професорите/предавачите македонисти и слависти на странските универзитети. Особено радува и најавата дека двете групи што се дел од напреднатиот курс за литература и култура ќе работат на исчитување и преведување на творештвото на Блаже Конески. Така што и на тој начин ќе му се оддолжиме на Конски.

Почитувани, со вашето учество на првата зимска школа, вие станувате **првата генерација семинаристи што изучувањето на македонскиот јазик, литература и култура ќе го остварите на далечина или популарно кажано онлајн, но во зимски услови т.е.** на крајот од првиот и почетокот на вториот месец од оваа 2021 година или во малиот интервал меѓу двата семестра – зимскиот и летниот. На тој начин давате посебен прилог во приклучувањето на над 4300 досегашни учесници од 50 земји во светот меѓу кои се наоѓаат имињата на истакнати македонисти, професори по македонски јазик и литература на странските универзитети, слависти, балканисти, преведувачи, фолклористи, етнолози, археолози, научници и студенти што го изучуваат македонскиот јазик по универзитетите во светот.

Почитувани,

Универзитетот „Св. Кирил и Методиј" во Скопје преку активностите на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура над пет децении континуирано **ја претставува и ја промовира македонската национална култура во светот** и денес тој се препознава како **исклучително афирмирана наставна, научна и културна институција, единствена од ваков вид**. Во вас ние ги имаме најголемите културни амбасадори, поддржувачи и верни пријатели. Како прва генерација семинаристи на првата зимска школа веруваме во вас и во вашата мисија да продолжите во духот на досегашната дејност, а тое е создавање пријатели и лобисти на Македонија, кои ќе ги пренесат и ќе ги претставуваат македонскиот јазик, литература и култура во своите земји, па и пошироко во светот.

Поздравна реч на проф. д-р Весна Мојсова-Чепишевска, директор на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Почитувани семинаристи,

Ова мое денешно пригодно обраќање сакам да го започнам со стиховите од една песна на БЛАЖЕ КОНЕСКИ:

ПРЕЖИВУВАЊЕ

Какви порази сме морале да издржиме,
какви срамови,
какви поруги.
Боже, умот дури ми се свртува!
Ни помагало нешто, нè крепело нешто,
некаква смешка, некаква површност, –
и по сето тоа
во нас
некаква надеж, некаква желба,
некаква скриена смисла
безрасудно пак изртува!

И навистина една таква скриена мисла што безрасудно повторно из’ртува е и оваа Прва зимска школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура.

Почитувани семинаристи,

Блаже Конески е најграндиозната наша фигура. Блаже Конески е личноста што се нурна најдлабоко во македонското минато и што се извиши највисоко во македонската иднина. Со него станавме препознатливи во светот. А со вашето изучување на македонскиот јазик, литература и култура стануваме уште попрепознатливи.

Конески е вонсериски лингвист, меѓународно реномиран славист, еден од најзначајните протагонисти во процесот на кодификацијата на македонскиот стандарден јазик, втемелувач на Македонистиката на Филолошкиот факултет во Скопје (кој денес го носи и неговото име), ценет професор, еден од основачите и прв претседател на МАНУ, член на академиите на науките и уметностите во Загреб, Белград, Сараево, Чикаго, Лоѓ. Конески е вистински полиграф. Тој е суптилен лиричар, лауреат на значаен број македонски и меѓународни награди и признанија. Тој е и истакнат прозаист, есеист, публицист, книжевен

историчар и теоретичар, полиглот, препејувач од многу јазици на делата на значајни поети од светската книжевна ризница.

Но, Конески има и свое сериозно учество во покренувањето и обмислувањето на тогаш т. н. Семинар за македонски јазик во далечната 1967 г. Самиот тој во позната книга „Разговори со Конески" во која внимателно се забележани разговорите што Цане Андреевски ги водел со самиот Конески во период од 5 години (1986-1990) (Скопје: Матица, 2020) вели дека идејата за формирање на еден ваков семинар повеќе ја форсирал Владо Малески. Кон оваа идеја потоа се приклучува и самиот Конески и со своите размисли дава сериозен придонес кон отпочнувањето на тој прв семинар. И во тоа свое сеќавање тој вака поентира: „ ... времето покажа дека има смисла и таа форма, бидејќи тие семинари дадоа свои резултати" и дека оваа форма на дејствување покажува дека врските со светот на културен план се многу важни за една нација од она што таа нација ќе ја чини во материјални средства (Конески цитиран според Цане Андреевски, 2020: 169). Така што од таа 1967 година, на чие чело како директор застанува универзитетскиот професор и колега на Конески, Александар Спасов, еве во 2021 година ја организираме Првата зимска школа!

Во втората статија „Има ли потреба за македонски национални научно-литературни другарства?" од култната книга „За македонските работи", Крсте Петков Мисирков причините за одделувањето на Македонците во македонско друштво ги наоѓа во „употребувањето на нашите умствени сили за изучувањето на себеси, како членови на една татковина и еден народ". Затоа, вели Мисирков, „За да се достигне таа цел требало да се состави одделно друштво од лица за кои изучувањето на Македонија во етнографски, географски и исторски однос има првостепено значење, а такви лица сме ние Македонците." (Мисирков, 1985: 103). Значи потребата од вакви другарства (било) е заради изучување на Македонија, а тоа значи изучување на нејзиниот јазик, литература, култура, историја. Впрочем, ние на овој Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура можеме да гледаме и како на еден природен наследник на ова другарство за кое се залагал Мисирков. Значи, тоа што како идеја започнало да живее на почетокот на 20. век вистински се реализирало во средината или поточно во 1967 година и еве трае и трае нешто повеќе од 50 години.

А во оваа 2021 година, во оваа јубилејна 2021 година, кога се навршуваат точно 100 години од раѓањето на Блаже Конески, му се оддолжуваме со првата зимска школа во рамките на МСМЈЛК.

А вие, почитувани семинаристи, и вие, драги лектори, изведувачи на лекторската настава, сите вие, сите ние, влегуваме во самата историја како први учесници на една ваква зимска школа не само во рамките на македонската наука и македонското образование, туку и пошироко во славистичката и балканистичката наука за јазикот, литературата и културата.

Драги семинаристи,

Драги колеги,

Драги пријатели на македонскиот јазик, литература и култура,

Сите вие на свој начин ќе вградите љубов и ќе оставите пламен во оваа Прва зимска школа, но и на целиот Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура.

Ви посакувам плодна и успешна работа. И ви посакувам уште повеќе да ги разгорите и својот пламен и својата љубов за македонскиот јазик, литература и култура.

УДК 811.163.3(062); УДК 811.163.3’255.4(062)
УДК 81'255.4(062); УДК 821.163.3.09Конески, Б.:81’255.4

Прва зимска школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Првата зимска школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура (МСМЈЛК) при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје (УКИМ), се одржа **од 25 јануари до 5 февруари 2021 година на далечина** (онлајн) на ZOOM платформата.

Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура (МСМЈЛК) при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје (УКИМ), како една од релевантните институции што се дел од националната платформа за одбележување на 100-годишнината од раѓање на Блаже Конески, ја започне новата или Блажевата 2021 година со оваа новина, токму во чест на тоа одбележување. Чувствуваме еден вид потреба на овој начин да му се оддолжиме на Конески кој, ете, имал свој влог и учество во покренувањето и обмислувањето на тогаш т.н. Семинар за македонски јазик во далечната 1967 година. Самиот тој во позната книга „Разговори со Конески“ во која се внимателно забележани разговорите што Цане Андреевски ги водел со самиот Конески во период од 5 години (1986-1990) (Скопје: Матица, 2020) вели дека идејата за формирање на еден ваков семинар повеќе ја форсирал Владо Малески, кој во тоа време бил дел од Комисијата за културни работи со странство во тогашната држава. Кон оваа идеја потоа се приклучува и самиот Конески и со своите размисли дава сериозен придонес кон отпочнувањето на тој прв семинар. И во тоа свое сеќавање тој вака поентира: „ ... времето покажа дека има смисла и таа форма, бидејќи тие семинари дадоа свои резултати“ (Конески цитиран според Цане Андреевски, 2020: 169). Така што од таа 1967 година, на чие чело како директор застанува универзитетскиот професор и колега на Конески, Александар Спасов, во 2021 година ќе ја организираме ни повеќе ни помалку туку 54. Летна школа (како сериозна подготовка за оној наш јубилеј догодина, 55. Летна школа), ама пред тоа, во чест на Конески, ја направивме и Првата зимска школа.

Првата зимска школа беше отворена на 25 јануари 2021 година, со обраќањето на **г. Стево Пендаровски, претседател на Република Северна Македонија**, а свои обраќања имаа и **министерката за образование и наука, г-ѓа Мила Царовска** и **ректорот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје**, **проф. д-р Никола Јанкуловски**,

како и **директорот на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура**, **проф. д-р Весна Мојсова-Чепишевска**.

На оваа **Прва зимска школа** учествуваа **47 стипендисти/семинаристи од петнаесет (15) земји** (најголем број од регионот, како Грција, Турција, Србија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Словенија, но и другите европски земји, како Унгарија, Чешка, Полска, Франција, Италија, но и од САД и Канада). Учесниците беа предложени од страна на лекторатите и на центрите каде што се изучува македонскиот јазик, литература и култура и по препорака на лекторите и универзитетските професори. На оваа **Прва зимска школа** учествуваа магистранти од областа на македонистиката и славистиката, преведувачи и студенти кои го изучуваат македонскиот јазик, литература и култура, а дел од нив во своите научни истражувања особено внимание посветуваат на македонистиката. Овој голем интерес е и благодарение на вложеноста на нашите лектори по македонски јазик во лекторатите на странските универзитет, како и на професорите/предавачите македонисти и слависти на странските универзитети. Времето што го избравме за одржување на оваа школа се покажа како погодно (на крајот од првиот и почетокот на вториот месец од новата година или во малиот интервал меѓу двата семестра – зимскиот и летниот) за што зборува и големиот интерес за оваа Прва зимска школа.

Учесниците имаа можност да го изучуваат или да го усовршуваат македонскиот јазик преку лекторски вежби кои се одржуваа секој работен ден во траење од десет дена и тоа на далечина. Учесниците беа поделени во лекторски групи според 7 степени на познавање на македонскиот јазик.

Наставата за сите нивоа на познавање на македонскиот јазик се одвиваше главно по **учебниците за македонски јазик за странци** (достапни и на страница на УКИМ како ПДФ на (http://www.ukim.edu.mk/mk_content.php?meni=201&glavno=34):

„Тешкото“ од Симон Саздов (почетно рамниште),

„Лозје“ од Гордана Алексова (средно рамниште),

„Златоврв“ од Анета Дучевска (напреднато рамниште – јазик) и

„Везилка“ од Весна Мојсова-Чепишевска (напреднато рамниште – литература и култура), во издание на УКИМ.

Впрочем, и преку самите наслови на учебниците, инаку позајмени од творештвото на Блаже Конески, ние му се оддолжуваме и поклонуваме на великанот и на тој начин.

Лекторската група за основен почетен степен (А1) броеше **5 семинаристи** (Ана Арноти, Богларка Курц и Светлана Борал, студентки по македонистика, сите од Унгарија, како и Ајтен Атмаџа и Сена Каја, студентки по македонистика на Истанбулскиот универзитет во Турција). Во оваа група учесниците беа од несловенско потекло. Според лекторката **м-р Биљана Стојановска**, семинаристите од почетната група имале определено предзнаење, така што наставата за ова ниво била прилагодена на начин да им овозможи освежување на веќе стекнатото знаење и стекнување на нови граматички и лексички содржини од обласга на македонскиот јазик, како и работа на четирите сегменти при изучувањето на секој странски јазик: зборување, пишување, разбирање и слушање. Почетниците во оваа група работеле по учебникот за изучување на македонскиот јазик на почетно рамниште „Тешкото“ од авторот Симон Саздов, потоа од учебникот „Божилак“ од авторките Искра Пановска-Димкова и Татјана Гочкова-Стојановска, како и од учебникот „Macedonian, a course for beginning and intermediate students“ од авторките Кристина Крамер и Лилјана Митковска. Сите учеснички биле исклучително мотивирани и амбициозни, што резултирало со исклучително брз напредок и интензивно темпо на совладување на предвидените наставни единици.

Курсот за напреднати почетници (А2) го предводеше **д-р Борче Арсов**. Во групата годинава имаше вкупно **6 семинаристи** (Стефан Макион и Алина Пуроска од Франција, Сташа Писек од Словенија, Емилија Клузјак и Моника Елерик од Полска и Михаела Матешиќ од Хрватска). Како главно учебно помагало се користела електронската верзија на учебникот „Тешкото“, но се користеле и многу други материјали од други учебници за македонски јазик за странци, како и специјални и оригинални вежби однапред подготвени од страна на самиот лектор. Според неговиот извештај, на учесниците им биле споделувани материјали преку алатките на Гугл и „Гугл драјв“, се водела и евиденција за сработеното, а дополнително секој учесник имал и своја папка каде што ги прикачувале своите домашни задачи. Дополнително, се користеле и многу други материјали, односно авторски вежби за граматика, за конверзација, за слушање и разбирање и за пишување, однапред подготвени од страна на лекторот. Дел од таквите материјали подразбирале интерактивни вежби за конверзација, опишување на личности што учесниците ги гледаат на екраните, снаоѓање на мапа и давање инструкции, слушање на македонски песни и заедничко

откривање на текстот на песната, итн. Онлајн наставата и околностите придонеле ваквите интерактивни вежби многу полесно, посликовито и поинтересно да се организираат и да се изведуваат на далечина.

Средниот курс (Б1) го водеше **м-р Бојан Петревски.** Во оваа група биле вклучени **7 семинаристи** (Александра Сафронова, Руска Федерација, Давиде Азиоли, Италија, Анела Чајиќ, Босна и Херцеговина, Наталија Дирда, Полска, Милош Пантиќ, Косово, Николина Круљац, Хрватска и Самет Јеркој, Турција), а граматичките содржини на часовите биле во врска со: функциите и употребата на предлозите, изразувањето на неопределноста и на определеноста во именската група, удвојувањето на директниот и на индиректниот објект, категоријата „вид“ и минатите времиња. Во поглед на конверзациските вештини и на збогатувањето на лексичкиот фонд, биле развиени дискусии во врска со текстовите со различна тематика, при што, освен застапените во учебникот за соодветното рамниште („Лозје“ на Гордана Алексова), секојдневно биле вклучени и дополнителни содржини. Притоа, особено внимание им биле посветени на можностите за изразување на едно значење со повеќе форми и на можностите една форма да се однесува на повеќе значења. Значителен корпус дополнителни вежби биле вклучени и во областа на граматиката, особено во врска со содржините за кои семинаристите пројавувале посебен интерес, како, на пример, функционалната дистрибуција на определниот член и системот на минатите времиња.

Групата за средниот курс (Б2) го водеше **д-р Гордана Алексова** и според извештајот на лекторката во групата учествувале **6 слушатели** од различни земји и тоа: (Светлана Корољева и Иван Казаков од Руската Федерација, Михаил Нинопулос од Грција, Марија Сујка од Полска, Реа Камалиќ од Хрватска и Душан Ѓорѓевиќ од Франција). Курсот се изведувал, главно, според содржините од учебникот „Лозје“ на Гордана Алексова. Работата на часовите се одвивала во активна наставна атмосфера, а учесниците покажувале интерес и за многу јазични прашања надвор од содржините на учебникот. И покрај тоа, акцентот на наставните содржини бил ставен на морфологијата, морфосинтаксата и синтаксата.

Напреднатиот курс за јазик го водеше **м-р Бобан Карапејовски** и според неговиот извештај овој курс го посетувале **6 семинаристи** (Ника Павлетиќ, Словенија, Лех Церхан, Полска, Александар Трифуновиќ, Миљана Чопа и Ѓорѓе Геновиќ, сите од Србија и Валери

Силвестер од Канада). Како основно помагало бил користен учебникот за македонски јазик за странци за напреднато рамниште „Златоврв“ од авторката Анета Дучевска. Резултатите од користењето на оваа книга и на овој начин, за учење на далечина, покажале дека нејзината концепција ги издржува највисоките критериуми и со вакво користење. Исто така, била користена и „Граматиката за странци“, како и прирачникот „Македонски јазик за странци“ од Лилјана Минова-Ѓуркова.

Напреднатиот курс за литература го водеше **д-р Весна Мојсова-Чепишевска**, а овој курс го посетуваа **11 слушатели** (Ала Шешкен од Руската Федерација, Намита Субиото, Соња Должан, Бисерка Бобнар, Маја Ковач и Сашо Пуљаревиќ, сите од Словенија, Елена Атанасиу од САД, Зофија Дембовска и Ања Вероника Тадеуш од Полска, Хана Врбаниќ од Хрватска и Живкица Станковски од Италија). Според извештајот на лекторката групата работела исклучиво на полето на преведувањето, а работеле и на исчитување и преведување на творештвото на Блаже Конески. Така што уште во текот на самите часови се добил еден првичен материјал на преводи на творештвото на Конески на 6 јазици (руски, словенечки, полски, хрватски, италијански и шпански). Работата на тие преводи продолжува и во текот на месец февруари кога ќе се финализираат.

Напреднатиот курс за преведување го водеше лекторката Роза Тасевска, а овој курс го посетуваа **6 слушатели** (Марија Думпа, Грција, Марија Громова и Полина Гаврилова од Руската Федерација, Даниела Костадиновиќ, Србија, Верика Јакимов,Ф ранција и Кристина Дуфкова од Чешка). На овој курс се преведувале записи во проза на Блаже Конески („Копачење“, „Питачи“, „Мајска ноќ“, „Спомен“, „Миг“, „Студ“, „Ружа“, „Камикаѕе Рибар“, „Разговор“, „Круша Дивјачка“). Се работело и на преводи од учебникот „Везилка“ на авторката Весна Мојсова-Чепишевска.

По завршувањето на оваа **Прва зимска школа**, како и по комплетирањето на сите преводи во текот на месец февруари, се планира овие преводи/препеви да станат дел од најновиот Зборник од Првата зимска школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура.

За своето учество посетителите на **Првата зимската школа** добија Уверение (кое беше доставено и во скенирана форма до нивните електронски сандачиња на нивните електронски адреси, но и преку пошта на адресите на нивните домови и универзитети ширум светот). Така

сите тие влегуваат во **самата историја** како **први учесници**. А и сите ние, како дел од големиот УКИМ влегуваме во таа иста **историја** како **први реализатори** на една ваква зимска школа. На МСМЈЛК гледаме како на еден вистински продолжувач на она што го започнаа и Ѓорѓија Пулевски и Крсте Петков Мисирков кои први ја истакнаа посебноста на македонскиот јазик. Од нив започна сериозно да се испишува таа приказна и да се кажува и прераскажува. На таа приказна се надоврзува онаа на/ за Блаже Конески. А Конески е неприкосновен во она што го направи и на полето на науката на јазикот, и на полето на науката за книжевноста, но и во самата книжевност преку својот автентичен поетски глас како дел од современата македонска, но и европска и светска поезија, но и на полето на преводот/препевот. И можеме слободно да кажеме: **Конески – тоа сме сите ние, Конески – тоа се и овие 47 семинаристи на Првата зимска школа на МСМЈЛК при УКИМ.**

На крајот беше спроведена анкета во која слушателите даваа мислења, сугестии, пофалби и критики. Повеќето од семинаристите беа исклучително задоволни од Првата зимска школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура, но и од нејзината реализација на далечина, а особено од можноста да ги усовршат и да ги збогатат своите знаења од областа на македонистиката во овој нов термин.

Сите настани беа и медиумски покриени, така што во текот на целиот месец јануари и на почетокот на февруари имаше постојано информации околу работата на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Во овој извештај ги посочуваме следниве (подредени според формата на самите прилози и според датумот на објавата):

ПРИЛОЗИ ЗА ПРВАТА ЗИМСКА ШКОЛА

Нова Македонија (13. 1. 2021): „Само јазикот нè приближува до идеалната татковина“

https://www.novamakedonija.com.mk/mislenja/nas-stav/%d1%81%d0%b0%d0%bc%d0%be-%d1%98%d0%b0%d0%b7%d0%b8%d0%ba%d0%be%d1%82-%d0%bd%d1%90-%d0%bf%d1%80%d0%b8%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%b6%d1%83%d0%b2%d0%b0-%d0%b4%d0%be-%d0%b8%d0%b4%d0%b5%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b0/

factor.mk (18.1.2021): „Во чест на великанот Блаже Конески: Прва зимска школа на МСМЈЛК: ректорот Јанкуловски ќе се обрати пред 52 учесници од 16 земји“

https://faktor.mk/vo-chest-na-velikanot-blaze-koneski-prva-zimska-shkola-na-msmjlk-pri-ukim-rektorot-jankulovski-kje-se-obrati-pred-52-uchesnici-od-16-zemji

24info.mk (22.1.2021): „Великанот Блаже Конески во фокусот на Првата зимска школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура“

https://24info.mk/%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D1%82-%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D0%B6%D0%B5-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%B2%D0%BE-%D1%84%D0%BE%D0%BA%D1%83%D1%81%D0%BE%D1%82-%D0%BD%D0%B0/

mkd.mk (25.2.2021): „Во годината на Конески политичките удари врз него стануваат најсилни“

https://www.mkd.mk/makedonija/politika/vo-godinata-na-koneski-politichkite-udari-vrz-nego-stanuvaat-najsilni

factor.mk (25.1.2021): „Почна со работа Првата зимска школа на МСМЈЛК – учесниците ги поздрави и ректорот Никола Јанкуловски“

https://faktor.mk/pochna-so-rabota-prvata-zimska-shkola-na-msmjlk--uchesnicite-gi-pozdravi-i-rektorot-nikola-jankulovski

slobodenpecat.mk (25. 1. 2021): „Прва зимска школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура при УКИМ“

https://www.slobodenpecat.mk/prva-zimska-shkola-na-megunarodniot-seminar-za-makedonski-jazik-literatura-i-kultura-pri-ukim/

Факултети.мк (5.2.2021): „Заврши со работа Првата зимска школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура"

https://www.fakulteti.mk/news/05022021/zavrshi-so-rabota-prvata-zimska-shkola-na-megjunarodniot-seminar-za-makedonski-jazik-literatura-i-kultura

factor.mk (5.2.2021): „Нови 50 македонисти: заврши Првата зимска школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура"

https://faktor.mk/novi-50-makedonisti-zavrshi-prvata-zimska-shkola-na-megjunarodniot-seminar-za-makedonski-jazik-literatura-i-kultura-

ПРИЛОЗИ ЗА УЛОГАТА НА МЕЃУНАРОДНИОТ СЕМИНАР ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА

cooltura.mk (22.1.2021):

„Образованието, литературата и културата имаат моќ да застанат над политиката"

https://www.cooltura.mk/kulturni_nastani/obrazovanieto-literatura-i-kulturata-imaat-mok-da-zastanat-nad-politikata/

cooltura.mk (25.1.2021):

„Вистинските писатели веруваат во културна размена, а не во псевдоисторија"

https://www.cooltura.mk/kultura_i_nauka/vistinskite-pisateli-veruvaat-vo-kulturna-razmena-a-ne-vo-psevdoistorija/

ИНТЕРВЈУА НА ПРОФ. Д-Р ВЕСНА МОЈСОВА-ЧЕПИШЕВСКА:

Факултети.мк (11.1.2021):

„Таква фигура на 20.век како Блаже Конески немаат ни поголемите нации, науки и земји"

https://www.fakulteti.mk/news/11012021/takva-figura-na-20-vek-kako-blazhe-koneski-nemaat-ni-pogolemite-nacii-nauki-i-zemji-veli-vesna-mojsova-chepishevska-direktorka-na-megjunarodniot-seminar-za-makedonski-jazik-literatura-i-kultura

Нова Македонија (18. 1. 2021):

„Блажевата 2021 година почнува со првата Зимска школа по македонски јазик"

https://www.novamakedonija.com.mk/zivot/kultura/%d0%b1%d0%bb%d0%b0%d0%b6%d0%b5%d0%b2%d0%b0%d1%82%d0%b0-2021-%d0%bf%d0%be%d1%87%d0%bd%d1%83%d0%b2%d0%b0-%d1%81%d0%be-%d0%bf%d1%80%d0%b2%d0%b0%d1%82%d0%b0-%d0%b7%d0%b8%d0%bc%d1%81%d0%ba%d0%b0-%d1%88/

Австралиско државно радио СБС (SBS), програма на македонски (23. 1. 2021):

„Семинарот за македонски привлече вљубеници во јазикот од 16 земји"

https://www.sbs.com.au/language/macedonian/audio/macedonian-online-seminar-attracts-language-lovers-from-16-countries

Вечер (28.1.2021): „Проф. д-р Весна Мојсова-Чепишевска: Не може да се негира македонистиката на мапата на светската славистика"

https://www.vecer.press/%d0%bf%d1%80%d0%be%d1%84-%d0%b4-%d1%80-%d0%b2%d0%b5%d1%81%d0%bd%d0%b0-%d0%bc%d0%be%d1%98%d1%81%d0%be%d0%b2%d0%b0-%d1%87%d0%b5%d0%bf%d0%b8%d1%88%d0%b5%d0%b2%d1%81%d0%ba%d0%b0-%d0%bd%d0%b5-%d0%bc/

ГОСТУВАЊА НА ПРОФ. Д-Р ВЕСНА МОЈСОВА-ЧЕПИШЕВСКА:

Во утринска програма на СИТЕЛ (20.1.2021): https://www.youtube.com/watch?v=IN05ht91Xn8&feature=share

Во утринска програма на АЛФА (22.1.2021):

https://www.youtube.com/watch?v=QJxtAYtIc-A&feature=youtu.be

На вестите на Телма (25.1.2021): „Нерационални се негирањата на македонскиот јазик"

https://telma.com.mk/2021/01/25/%d0%bd%d0%b5%d1%80%d0%b0%d1%86%d0%b8%d0%be%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b8-%d1%81%d0%b5-%d0%bd%d0%b5%d0%b3%d0%b8%d1%80%d0%b0%d1%9a%d0%b0%d1%82%d0%b0-%d0%bd%d0%b0-%d0%bc%d0%b0%d0%ba%d0%b5%d0%b4%d0%be/

УДК 821.163.3.09Конески, Б.:81’255.4
УДК 81’255.4(062)

ВЕСНА МОЈСОВА-ЧЕПИШЕВСКА

ПОЕТСКО ВИНОЖИТО
(Конески на 9 јазици)

Во периодот **од 25 јануари до 5 февруари 2021** година (со вкупен фонд од 40 часа) на далечина (онлајн) преку зум платформата во времетраење од десет работни денови (секој ден по 4 часа) се случи и напреднатиот курс за литература во рамките на Првата зимска школа. Новина беше што во работата на овие лекторски часови беше вклучена и помладата колешка, дипломираниот професор по македонска književност и македонски јазик, Елена Ѓорѓиовска.

Конески и делото на Конески беше вградено во целокупната настава што се одвиваше во овие 10 работни денови не само во оваа група, туку и во сите останати. Значи, Конески го имавме преку неговите граматика и историја на македонскиот јазик, преку речниците, но и преку неговата поезија. Групата за напреднато ниво на познавање на македонскиот јазик што својот интерес го насочува кон изучувањето на македонската литература беше составена од професори, преведувачи, докторанти и магистранти по македонистика, како и студенти по македонски јазик и македонска литература. Бројката на слушатели беше исклучително голема, така што оваа група од 11-мина вистински вљубеници и познавачи на македонската поезија ја сочинуваа:

Ала Шешкен (Руска Федерација), носител на македонистиката на Московскиот државен универзитет „Ломоносов“;

Намита Субиото (Словенија), професор по македонски јазик и македонска книжевност на Филозофскиот факултет на Љубљанскиот универзитет;

Бисерка Бобнар, **Маја Ковач** и **Сашо Пуљаревиќ**, сите од Словенија, инаку студенти, но и магистранти/докторанти под менторство на професорката Намита Субиото;

Соња Должан (Словенија), професорка по хрватски, српски и македонски јазик и преведувачка;

Елена Атанасиу (САД), професорка на Универзитетот во Рено (Truckee Meadows Community College, Reno, NV);

Зофија Дембовска (Полска), преведувачка;

Ања Вероника Тадеуш (Полска), студентка на Јагелоњскиот Универзитет во Краков;

Хана Врбаниќ (Хрватска), студентка која македонскиот јазик го изучува кај лекторката м-р Биљана Стојановска во лекторатот на Филозофскиот факултет на Универзитетот во Риека и

Живкица Станковски-Недановска (Италија), инаку културен посредник со македонските деца кои го изучуваат италијанскиот јазик во Равена.

Всушност, не само оваа група, туку и другата, што работеше исклучиво на полето на преведувањето со лекторката Роза Тасевска, беше насочена кон исчитувањето и преведувањето на творештвото на Блаже Конески. Овој пат се работеше на помалку познатите стихови на Конески. Зашто Конески не е само „Тешкото“ и „Везилка“. Конески треба да се спознае и преку некои други негови песни, преку неговите минијатури, но и преку лирските и прозните записи, преку т.н. песни во проза.

Така што уште во текот на самите часови се доби еден првичен материјал на преводи на дел од творештвото на Конески на 6 јазици (руски, словенечки, полски, хрватски, италијански и шпански). Работата на тие преводи продолжи и во текот на месец февруари кога конечно и се финализираа.

Во меѓувреме пристигнаа и преводите на **Самет Јеркој**, инаку студент на Катедрата за грчки јазик и литература на Факултетот за литература при Истанбулскиот универзитет, кој учи кај лекторката м-р Марина Цветановска во лекторатот по македонски јазик при овој факултет.

Исто така, **Живкица Станковски-Недановска** направи и свои преводи на српски јазик, покрај веќе направените на италијански во текот на самата настава на Првата зимска школа, а професорката **Валентина Седефчева** (Бугарија) од Великотрновскиот универзитет и сегашен лектор по бугарски јазик на Филолошкиот факултет во Ниш, направи преводи на бугарски јазик, така што ете ни го Конески и на бугарски.

А по завршувањето на Првата зимска школа, како и по комплетирањето на сите преводи го имаме овој **Зборник од Првата зимска школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура**.

Така, Конески го имаме на **9 јазици** (руски, полски, словенечки, хрватски, српски, бугарски, италијански, шпански и турски). Но, пред да почнат да се редат преводите, сакам да ја истакнам и подготвеноста на некои од семинаристите да напишат дури и свои стихови на македонски јазик. Така професорката Намита Субиото ни посвети една

песна, нам, на изведувачите на лекторските часови за напреднато ниво по литература, а студентката Маја Ковач направи своја песна по урнекот на онаа „Сеќавање за Ѓорета“ на Блаже Конески. Во продолжение останува да се насладуваме на ПОЕТСКОТО ВИНОЖИТО.

Намита Субиото: НА ДВЕ ПЕСНОЉУПКИ: ВЕСНА И ЕЛЕНА

Со некаква желба на далечина
неговите песни ги следиме,
неговите песни уверуваат
дека можеме со часови да седиме,
Вашите толкувања за нив в срце ќе ги чуваме
и ќе продолжиме на Блаже да му се восхитуваме.

Маја Ковач: СЕЌАВАЊЕ ЗА БЛАЖЕТА

Се роди Блаже.
100 години поминало.
Јаболкниците негови
сè уште пуштаат плодови:
се множат млади и стари поети,
го следат јазичари,
го читаат студенти,
му се поклонуваат дури музичари.
Блаже Конески го обзорува светот.

ВИЈ

Во свеста, како во полноќна црква,
те заклучив. И свеќи ко што бледат
на гасење, ти сега бледиш така,
а сите светци похотно те следат.
Ти тука си заточеница за која
јас толку мошни заклинања правам,
и еве веќе настапува часот
и сешто гласи дека ќе се јавам.
Јас идам како оној грозен Виј,
со сиви очи, сиот земја жедна,
да, страшен сум, и дека нежност носам

во тврди грутки – затоа си бледна.
Се ближам како нежен Виј, но веќе
таинствена си повлекла ти црта,
и штом ќе стапам по пределот, остро
се руши понор и со карпи чкрта.
И сиот жеден, песок, јас се ронам
во таа пропаст, и сè веќе гасам.
Јас, Виј, во свеста те домамив мошно,
но, жеден, немам сила да те стасам.

ВИЙ

В своем желаньи, как в полночной церкви,
тебя я запер. И словно свечи, что бледнеют,
догорая, бледнеешь ты сейчас,
а все святые похотливо на тебя глядят.
Ты узница здесь, над которой
сильнейшие заклятья совершаю,
и вот уж наступает час
и все гласит, что я вот-вот явлюсь.
Иду я, будто страшный Вий
с глазами серыми, весь как земля, измученная жаждой,
да, страшен я, и нежности несу
в груди такую ношу — потому бледна ты.
Я приближаюсь, словно нежный Вий, но ты
таинственную уж провела черту,
и лишь ее переступлю я, сразу
пасть открывает пропасть и трясутся скалы.
И остаюсь я жаждущим песком, струясь
в ту пропасть, чтобы там угаснуть.
Я, Вий, что в мыслях задушил тебя в объятьях,
но, жаждою томим, бессилен пред тобой.

на руски преведе Ала Шешкен

БОЛЕН ДОЈЧИН

Кога бев преполн сила
што придојдува како матна речна глава,
кога се сетив вреден за мојот подвиг,

достоен за слава,
кога ми закрепна гласот за најдлабок збор,
раката за најтежок меч,
ногата за највeрен од –
тогаш се сломив,
паднав како црешово дрво од премногу род.

Една потсмешлива сенка ми ја издемна трагата,
како змија во гробно камарче се вовлече во свеста,
смеата ми ја урочи, ми ја зацрни тагата –
да се обѕирам подозриво, да думам да шестам.
тогаш се сетив ситен и смешен и долен, —
се стопи снагата,
капнаа раце,
падна мечот,
паднав болен.

Болен лежам до девет години,
што искинав до девет постели.

Не ги чувствувам веќе своите зглобови,
јас сум расфрлан на тврда ледина
на пеколен пладневен присој,
јас сум раскостен коска от коска,
низ моите коски трева поникнало,
низ таа трева змии се ведат.

Јас копнеам гроб темен и студен –
нема крај без мојот подвиг суден.

Непозната жено, единствена на светот,
сестро и мајко моја, ти што си страдала многу,
ти што си сетила мака до вбигорување,
дојди, сестро златно,
збери ги моите мувлосани коски, не грози се,
состави ме,
повиј ме со триста лакти платно,
речи ми тех реч,
исправи ме,
научи ме пак да одам, мајко,

дај ми в рака меч –
да убијам Црна Арапина.

Да умрам.

BOLNI DOJČIN

Ko sem prekipeval od moči,
ki navira kot kalna rečna glava,
ko sem začutil, da sem sposoben podviga,
da me čaka slava,
ko se je moj glas okrepil za najglobljo besedo,
roka za najtežji meč,
noga za najzvestejši hod –
tedaj sem se zlomil.
Padel sem kot češnja, ki jo podre preobilen plod.

Neka porogljiva senca je odkrila mojo sled,
kot kača v grobno nišo je zlezla v mojo zavest,
smeh mi je uročila, žalost počrnila,
da se oziram pazljivo, da tuhtam in tehtam.
Tedaj sem začutil, da sem drobcen in smešen in šibak –
skopnelo je telo,
klonile so roke,
padel je meč,
padel sem vznak.

Že deveto leto zdaj boleham,
že deveto posteljo zdaj gulim.

Svojih sklepov več ne čutim,
raztrošen sem po trdi ledini,
na pekoči poldanski pripeki,
razkosan do zadnje kosti,
med kostmi je pognala trava,
v tej travi se kače kotijo.

Po mrzlem grobu duša koprni –
a konca brez podviga mojga ni.

O, neznana žena, edina na vsem svetu,
sestra in mati moja, ti, ki si veliko pretrpela,
ki bolečina ti je parala srce,
pridi, sestra zlata,
poberi moje trohneče kosti, ne zgrozi se,
sestavi me,
povij me s tristo lakti platna,
potolaži me,
postavi me pokonci,
nauči me spet hoditi, mati,
daj mi v roke meč –
da ubijem Črnega Arabca.

Da umrjem.

на словенечки преведе Намита Субиото

САAT

Го угасиле беше радиото преку
и, во необична тишина,
го чув саатот на витрината.
Идеше како рамномерно штракање
на шивачка машина.
Разбрав – како за сето време
тој да обрабувал едно онакво чевре
со какво порано
ергените го тавреа малото џепче.
Разбрав заправо од каде ми идела
оваа гроза по коскиве.

URA

Ugasnili so bili radio
in v nenavadni tišini
sem slišal uro na vitrini.
Delala je kot enakomerno brnenje
šivalnega stroja.
Razumel sem – kot bi ta ves čas
robila takšen robec,

s kakršnim je včasi
žepek krancljal si samec.
Razumel sem, kaj mi je pravzaprav
gnalo strah v kosti.

на словенечки преведе Маја Ковач

УБАВИТЕ ЖЕНИ

Убавите жени во мојот народ
тие брзо прецутувале
како цут од кајсија
како мајски јоргован.
О неправда!
Тие им припаѓале на неизбрани мажи,
нивните коси дење сплетени во прцлиња
ноќе распуштени по градите и колковите.
Нивниот постап на препелица
набрзо го сопинала унечка,
нивната младост поминувала
како мирис на липа што го одвева ветрот.
Набрзо тие седнувале на порта
со наведената глава и издадени коленици,
со нечујна издишка.
Убавите жени, несреќните жени
тие брзо прецутувале
како цут од кајсија
како мајски јоргован.

LAS MUJERES HERMOSAS

Las mujeres hermosas de mi pueblo
ellas marchitaban rápidamente
como la flor del albaricoquero
como la lila de mayo.
¡Oh injusticia!
Ellas les pertenecían a hombres no elegidos,
su pelo enredado en trenzas durante el día
por la noche suelto en el pecho y las caderas.
Sus pasos de codorniz

pronto fueron parados por un delantal,
su juventud pasaba como
el olor del tilo que se lleva el viento.
Pronto estaban sentadas en la puerta
con la cabeza inclinada y las rodillas protuberantes,
con exhalación imperceptible.
Las mujeres hermosas, las mujeres infelices
ellas marchitaban rápidamente
como la flor del albaricoquero
como la lila de mayo.

на шпански преведе Елена Атанасиу

LE BELLE DONNE

Le belle donne del mio popolo
sfiorivano velocemente
come fiore di albicocca
come lillà di maggio.
Che ingiustizia!
Esse appartenevano ai mariti non scelti,
i loro capelli annodati nella coda
sciolti di notte sui seni e coscia.
Il loro passo di quaglia
il grembiule lo impacciava presto,
passava la loro giovinezza
come odore di tiglio che portava via il vento.
Si sedevano spesso sulla soglia di porta
con capo chinato e ginocchia esauste,
con silenzioso fiato.
Le belle donne, le infelici donne
sfiorivano velocemente
come fiore di albicocca
come lillà di maggio.

на италијански преведе Живкица Станковски-Недановска

LEPE ŽENSKE

Lepe ženske v mojem narodu,
te so hitro odcvetale,
kakor cvet marelice,
kakor majski španski bezeg.

O, krivica!
Pripadale so neizbranim možem,
njihovi lasje so bili podnevi zvezani v čope,
ponoči spuščeni na prsi in boke.
Njihovo stopanje prepelice
se je hitro spotaknilo ob opasnik,
njihova mladost je minevala
kot vonj lipe, ki ga odnaša veter.
Hitro so sedale pred vhod,
spuščenih glav in izbočenih kolen,
z neslišnimi izdihi.
Lepe ženske, nesrečne ženske,
te so hitro odcvetale,
kakor cvet marelice,
kakor majski španski bezeg.

на словеначки преведе Маја Ковач

PIĘKNE KOBIETY

Piękne kobiety w moim kraju
one szybko przekwitały
jak kwiat moreli
jak majowy bez.
O krzywdo!
Należały do niewybranych mężczyzn,
ich włosy we dnie splecione w precelki
w nocy rozpuszczone na piersiach i biodrach.
Ich kroki przepiórcze
rychło pętał fartuch,
ich młodość przemijała
jak zapach lipy rozwiewany wiatrem.
Wkrótce siadały przed drzwiami
z pochyloną głową i gołymi kolanami,
z bezszelestnym oddechem.
Piękne kobiety, nieszczęśliwe kobiety
one szybko przekwitały
jak kwiat moreli
jak majowy bez.

на полски преведе Зофија Дембовска

ОБРОК

Оваа чаша домашна ракија
што фаќа синџир по крајот
бистра, а искреста
да те стресе при првата голтка;
оваа пиперка,
само малку зарумената при врвот,
рускава под забите;
овој патлиџан црвен и сочен,
а уште цврст,
и, најпосле, ова бело сиренце,
слачно при џвакање
со корка лебец,
да ти се осоли малце плунката и душата –
имај ги како дарови од небото
за денешниот ден,
и искажи благодарност со нечујна помисла.

Можеби и утре те чека ваква наклоност.
Зошто да не?
Никогаш не се знае.

OBROK

To šilce domačega žganja,
ki pusti sledi ob robu,
bistro in iskrivo,
da te strese pri vsakem požirku;
to papriko,
čisto malo pordelo pri vrhu,
ki hrska med zobmi;
ta paradižnik rdeč in sočen,
a še vedno čvrst,
in, nenazadnje, ta beli sir,
slasten pri vsakem grižljaju
s koščkom kruha,
da ti malce osoli slino in dušo –
sprejmi kot darove z neba
za današnji dan
in pokaži hvaležnost z neslišno mislijo.

Morda te tudi jutri čaka takšna dobrohotnost.
Zakaj pa ne?
Nikoli se ne ve.

на словенечки преведе Намита Субиото

ГУШКАЊЕ

Како ми дојде тој порив
да прегрнам ластар од лоза
по градиве, по десното рамо,
со стисок на образот,
со лист на горната усна!
Исто така би можел
да прегрнам дури змија
по таа посока иста, –
ништо не би ме паркало,
при такво чувство на љубов,
од тоа гушкање!

OBJEMANJE

Pograbi me,
da bi k sebi prižel mladiko trte,
na prsi, na desno rame,
lice k licu,
list k gornji ustni!
Enako bi lahko
objel tudi kačo
po istem zaporedju,
prav nič me ne bi brigalo
pri takšnem občutju ljubezni
od takšnega objemanja!

на словенечки преведе Намита Субиото

НА ЕДНА ПЕВИЦА

Со некаква далечна желба
твојата песна ја следиме.
Твојата песна уверува

дека уште нешто вредиме.
И таа песна в срце ќе ја чуваме.
Затоа пеј – да боледуваме.

DIA PEWNEJ ŚPIEWAZKI

Z jakimś dalekim pragnieniem
Twoją pieśń śledzimy.
Twoja pieśń pokazuje,
Że jeszcze coś znaczymy.
I tę pieśń w sercu swoim zachowamy.
Dlatego śpiewaj – niechaj niedomagamy.

на полски преведе Зофија Дембовска

СЕЌАВАЊЕ ЗА ЃОРЕТА

Мртов е Ѓоре.
Се исполни година.

Јаболкницата во пустиот му двор
си шепоти:
„Уште два-три дена прекусила да додржам
да не цутам
од жал за него.
После ќе ме наваса пролетта.“

WSPOMNIENIE O GJOREM

Gjore jest martwy.
Minął rok.

Jabłoń w jego pustym dworze
szepce do siebie:
„Jeszcze dwa-trzy dni uparcie wytrzymam
żeby nie zakwitnąć
z żalu po nim.
Potem ogarnie mnie wiosna.”

на полски преведе Зофија Дембовска

ПОЧИНКА

Есенва е мирна, просветлена сета.
Човек сака негде далеку да шета.
Убавино, ти ме заморуваш веќе.

Сè ќе минам кое со возбуда мами.
Има такви места каде што сме сами.
Убавино, ти ме заморуваш веќе.

Смирноста е мудра, страсноста е глупа.
Ќе седнам во паркот на некоја клупа.
Убавино, ти ме заморуваш веќе.

И долго ќе седам, со цигара во рака.
Вечерта што иде ќе ја чекам така.
Убавино, ти ме заморуваш веќе.

POČITEK

Ta jesen je mirna, prosvetljena, bajna.
Človek si zamišlja daljna potovanja.
O, lepota, jaz sem že zmučen od tebe!

Vse si bom ogledal, kar vzburljivo mami.
Še so taki kraji, kjer smo čisto sami.
O, lepota, jaz sem že zmučen od tebe!

Mirnost je preudarna, v strasti bi se zmedel.
V parku se bom ustavil, na klopco bom sedel.
O, lepota, jaz sem že zmučen od tebe!

In sedel bom dolgo s cigareto v roki.
Čakal bom takole, da večer nastopi.
O, lepota, jaz sem že zmučen od tebe!

на словенечки преведе Намита Субиото

ARS POETICA

Старему Цивџану
голиштарците му викаат:
„Бре,

ние сме по-песнарии од тебе!
Чуј нè:
ѕив! ѕив! ѕив!“
А стариштето им се одговара:
„Деца,
тоа треба да биде леко и меко,
силно а милно,
жално ем пално,
со горчлив опит,
со згрутчена мака:
ѕив... ѕив... ѕив...
Вие уште не знаете така“.

ARS POETICA

Staremu Čivkaču
goliči pravijo:
»Oj,
mi smo večji pevci od tebe!
Poslušaj nas:
čiv! čiv! čiv!«
Starina pa jim pojasnjuje:
»Otroci,
to mora biti lahko in rahlo,
krepko, a mehko,
boleče pa goreče,
z grenkim izkustvom,
s skepljeno muko:
čiv … čiv … čiv …
Vi še ne znate tako.«

на словенечки преведе Маја Ковач

TAJHA

Откриј ми една твоја тајна
па макар колку мала и лесна,
јас ќе ја скријам во себе гробно –
дури не стане песна.

SKRIVNOST

Povej mi kakšno svojo skrivnost,
naj bo še tako lahna in mala,
skril jo bom vase kot v grob –
dokler ne bo pesem postala.

ВРВ

Еве на врвот се искачив. Сам.
Тука не ме следи око ничие.
И што? Јас во себе пак го шепотам
жалосниот сон на своето величие.

VRH

Glej, na vrh sem se povzpel. Sam.
Tukaj nikogaršnje oko mi ne sledi.
Pa kaj? Še vedno v sebi šepetam
sen svoje veličine žalostni.

СМЕА

Ми секна смеата и жеден за неа

в делнична гинам врволица.
Грлово ми е некако станато
песочна суводолица.

SMEH

Moj smeh je
presahnil in njega žejen
v vrvežu delovnika umiram.
Moje grlo postaja podobno
peščenim suhim dolinam.

ЖРТВА

О драги предмети, о мили луѓе,
си мислам напати – дај сѐ да срушам!
Но вие велите: жртвуј ја младоста,
вие ми велите – и јас ве слушам.

ŽRTEV

O, dragi predmeti, o, ljubi ljudje,
pomislim včasih – naj vse pokončam!
Vi pa pravite: žrtvuj mladost,
vi mi pravite – in jaz vas ubogam.

ТИШИНА

Има нешто многу просто
и тоа е тишина,
има нешто толку тихо –
вишина, ах вишина.

Легни спрема ова небо,
тони во височини,
склопи очи, склопи очи,
уморен си, почини.

Сека птица, сека птица
ќе го свие крилото.
Ти си сега толку мирен,
сам во зеленилото.

Зошто уште, зошто тоа
секидневно збивање?
Има нешто многу просто –
тоа е заспивање.

TIŠINA

Obstaja nekaj zelo preprostega
in to je tišina,
obstaja nekaj tako tihega –
višina, ah višina.

Lezi proti temu nebu,
v visočinah toni,
zapri oči, zapri oči,
utrujen si, počij.

Vsaka ptica, vsaka ptica
bo spodvila krilo.
Ti si zdaj tako miren,
objema te zelenilo.

Zakaj še, zakaj to
vsakodnevno hlastanje?
Obstaja nekaj zelo preprostega –
to je spanje.

на словенечки преведе Сашо Пуљаревиќ

ТАЈНА

Откриј ми една твоја тајна
па макар толку мала и лесна,
јас ќе ја скријам во себе гробно –
дури не стане песна.

EL SECRETO

Revélame uno de tus secretos
no importa lo pequeño y ligero que sea,
Lo esconderé en mi tumba,
hasta que se convierta en una canción.

на шпански преведе Елена Атанасиу

ПРИСПИВНА

Кој ли ќе те гушне
со рацете мали
и со златна коса
саноќ да те гали?
Кој сребрена песна
на сон ќе ти пее:
„Надвор ветре дува,
месечина грее.
Надвор лисје шуми,
ројот ѕвезден бега.
Јас те сакам многу,
мој си, мој си сега.
Надвор роса роси
и зокумон спие.
Спиј ми, спиј ми, сонот
убав нека ти е“.

USPAVANKA

Tvoji roki mali
kdo v objem bo skril,
zlate te pramene
vso noč ti gladil?
Kdo srebrno pesem
ti še v sen popeva:

„Zunaj veter brije,
sij lune vse odeva.
Pošumeva listje,
zvezdic roj roji.
Rad imam te, rad,
moj si, moj zdaj ti.
Zunaj rosa lega,
spava strašni strahek.
Spavaj, spavaj, sen
ovije naj te sladek."

на словенечки преведе Бисерка Бобнар

NINNANANNA

Chi ti abbraccerà con le manine tue e capelli dorati ti accarezzerà
tutta la notte?
Chi la canzone d'argento nel sonno ti canterà:
"Fuori fischia il vento,
la luna brilla.
Fuori le foglie stormiscono,
lo sciame stellato fugge.
Io ti amo tanto,
sei il mio, il mio sei adesso.
Fuori cade la rugiada
e lo spirito dorme.
Dormimi, dormimi, che bello
sia il tuo sonno".

на италијански преведе Живкица Станковски-Недановска

УСПИВАЊЕ НА БОЛНО ДЕТЕ

Заспи ми, мило, смири се веќе,
болно си, мое сине.
На сон ќе видиш јагне и цвеќе,
болката на сон ќе мине.

„Мајчице, саноќ над мене биди,
чувај ме, страшно ми е:
на пајажинана онаму види
Жжолт пајак крв што пие!"

Не, сине, тоа месецот грее
и ѕвезди в небесни страни.
Не бој се, мајка саноќ ќе бдее,
нани ми, нанкај, нани.

IL NINARE DEL BIMBO MALATO

Addormentati, caro, calmati ormai,
Sei malato, figliolo mio.
Nel sonno vedrai l'agnello e i fiori,
Il dolore nel sonno passerà.

"Mammina mia, tutta la notte sii con me,
Bada a me, è un incubo:
Su quella ragnatela guarda là
Il ragno giallo che sangue succhia !"

No, figliolo, questa è la luna che brilla
e le stelle da tutte le lati del cielo.
Non aver paura, tutta la notte la mamma veglierà,
ninna nanna, ninna nanna, ninna nanna.

на италијански преведе Живкица Станковски-Недановска

USPAVANKA ZA BOLNO DETE

Umiri se, spančkaj, ljubo ti dete,
bolno si, sončece moje.
V snu ti boš videlo ovčke in cvetje,
tam tudi bol se izpoje.

"Mamica, vso noč ti bodi ob meni,
čuvaj me, strašno bojim se:
Poglej, tam v kotu je pajek rumeni,
na mreži s krvjo masti se!"

Ne, dete moje, to meseček sije
in zvezdic nešteto gori.
Ničesar ne boj se, mamica tu je,
spančkaj le, spančkaj, zaspi.

на словенечки преведе Бисерка Бобнар

ДЕТЕ ЗАСПАНО КРАЈ ЕЗЕРО

Ти спиеш малечко
а езерото се замислило –
езерото ја подготвува твојата судбина.
Ти спиеш, а тоа
со неусетно потплиснување ти влегува в душа
како во заливче со бели камчиња
во кое секое камче се гледа.
Ти спиеш
но и најситното негово набирање
како нишка води до оние гласни бранови
што еднаш ќе се родат, ќе заплачат и ќе те понесат.
Спиј си детенце!
Езерото ја создава твојата душа
и мисли за твоите идни возбуди.

DZIECIĘ ŚPIĄCE NAD JEZIOREM

Ty śpisz, maleństwo,
A jezioro się zamyśliło –
Jezioro szykuje twój los.
Ty śpisz, a ono,
Z niewyczuwalnym pluskiem wstępuje w twoją duszę
Jak zatoczka z białymi kamyczkami
W której widać każdy kamyk.
Ty śpisz,
Ale i najdrobniejsze jego falowanie
Jak nić przewodnia prowadzi do tych głośnych fal,
Które, gdy raz się narodzą, zapłaczą i poniosą cię.
Śpij sobie dzieciątko
Jezioro tworzy twoją duszę
I myśli o twoich przyszłych uniesieniach.

на полски преведе Зофија Дембовска

МАГНОЛИЈА

Шетајќи по населбата, забележувам дека во некои дворови магнолиите раскошно расцутиле. И во мојот двор има магнолија. Но, таа секогаш цути скудно. Местото не ѝ е погодено: северна страна, и како да е поклопена од липата.

Оваа пролет на мојата магнолија има само два цвета на две соседни гранчиња. Едниот стои малку повисочко и повеќе се отворил. Другиот како да му допира до рамено и малку се навалува, како да сака да го спушти главчето таму. Но сè уште се воздржува. Тоа не е дозволено.

Предвидувам сè што ќе стане. Овие цветови ќе се гледаат вака и ќе си шепотат нешто нечујно уште два-три дена. Тие нема да прекапат заедно. Едниот ќе остане уште некое време сам, како подзачуден, а потоа ветрето ќе ги одвее и неговите ливчиња. Само јас ќе паметам што се случило тука и што за другите не оставило никаква трага.

МАГНОЛИЈА

Шетајући се насељем, примећујем да су се магнолије у неким двориштима раскошно расветале. И у мом дворишту има једна магнолија. Али она увек оскудно цвета. Место јој не одговара: северна страна и као да је засењена липом.

Овој пролећа, моја магнолија има само два цвета, на двема суседним гранчицама. Један од њих стоји мало вишије и отворенији је. Други цвет као да му досеже до рамена и као да жели да тамо наслони главу. Али се још увек уздржава. То није дозвољено.

Предвиђам све што ће се догодити. Ови ће се цветови гледати и шаптаће нешто нечујно још два-три дана. Заједно неће нестати. Један ће остати још неко време сам, као да је зачуђен, а затим ће ветар одвејати његове листиће. Само ћу се ја сећати шта се је ту догодило а што код других није оставило никаквог трага.

на српски преведе Живкица Станковски-Недановска

MAGNOLIJA

Šetajući kvartom, primjećujem da magnolije raskošno cvjetaju u nekim dvorištima.

I u mom je dvorištu magnolija. Ali uvijek slabo cvjeta. Mjesto joj nije pogođeno: sjeverna strana i kao da je prekrivena lipom.

Ovog proljeća moja magnolija ima tek dva cvijeta na dvjema susjednim grančicama.

Jedan stoji malo poviše i otvoren je više. Izgleda kao da mu drugi dodiruje rame i lagano se naginje kao da tamo želi spustiti glavu. Ali ipak se suzdržava. To nije dopušteno.

Predviđam sve što će se dogoditi. Ovo će se cvijeće gledati ovako i šaputat će si nešto nečujno još dva do tri dana. Međusobno neće se

preklapati. Jedan će neko vrijeme ostati sam, kao začuđen, a potom će vjetar otpuhnuti i njegove latice. Samo ja ću pamtiti što se ovdje dogodilo i što za druge traga nije ostavilo.

на хрватски преведе Хана Врбаниќ

MAGNOLIJA

Na sprehodu po naselju vidim, da so se magnolije po nekaterih dvoriščih razkošno razcvetele. Tudi na mojem dvorišču je magnolija. Mesto ji ne ustreza: severna stran je in kakor da bi jo zakrivala lipa.

To pomlad sta na moji magnoliji samo dva cveta na dveh sosednjih vejicah. Eden je malo višje in se je bolj odprl. Drugi pa kakor da bi se dotikal njegove rame in se malo naslanjal, kakor da bi hotel tja spustiti glavico. Vendar se še zadržuje. To ni dovoljeno.

Predvidevam, kaj vse se bo zgodilo. Cveta se bosta takole gledala in si nekaj neslišno šepetala še dva-tri dni. Ne bosta odpadla skupaj. Eden bo ostal še nekaj časa sam, kakor da bi bil malo začuden, potem pa bo vetrc odpihnil tudi njegove lističe. Samo jaz se bom spominjal, kaj se je tukaj zgodilo in za druge ni pustilo niti sledu.

на словенечки преведе Соња Должан

MAGNOLIA

Spacerując po osiedlu zauważam, że na niektórych podwórkach cudownie rozkwitły magnolie. Na moim podwórku również jest magnolia. Lecz ona zawsze kwitnie skąpo. Rośnie w nienajlepszym miejscu: północna strona, jakby zasłonięta lipą.

Tej wiosny moja magnolia ma tylko dwa kwiaty na dwóch sąsiednich gałęziach. Jeden rośnie troszeczkę wyżej i bardziej się otworzył. Drugi, jak gdyby dotykał jego ramienia, przytula się nieco, jakby chciał opuścić tam głowę. Ale wciąż jeszcze się powstrzymuje. To nie jest dozwolone.

Przewiduję wszystko, co się stanie. Te kwiaty będą tak na siebie patrzeć i będą sobie szeptać coś cichutko jeszcze dwa-trzy dni. Nie przekwitną razem. Jeden zostanie jeszcze przez jakiś czas sam, jakby zamyślony, a potem wiatr zwieje również jego płatki. Tylko ja będę pamiętał co się tutaj wydarzyło i co dla innych nie zostawiło żadnego śladu.

на полски преведе Зофија Дембовска

МАГНОЛИЯ

Докато се разхождах из махалата, забелязах, че в някои дворове магнолиите вече цъфтят с разкошни цветове. И в моя двор има магнолия. Но тя винаги цъфти оскъдно. Не е на правилното място: от северната страна, а и липата я захлупва.

Тази пролет на моята магнолия се появиха само два цвята, на две съседни клонки. Единият е малко по-високо и повече се е отворил. Другият, сякаш му стига до рамото и леко се привежда, иска да склони глава на него. Но се въздържа. Не е позволено.

Ясно ми е какво ще се случи. Цветовете ще се гледат така и ще си шепнат безшумно още два-три дена. Няма да окапят заедно. Единият ще остане още известно време сам, ще стои като учуден, а после вятърът ще отвее и неговите листенца. И само аз ще помня какво се случи тук, без никаква следа за другите.

на бугарски преведе Валентина Седефчева

ПЕПЕРУГА

Девојченцето: Мајчице, си фатив пеперуга пред врата. Види колку е убава и бела! Таа не стоеше на цвеќе, си лежеше наземи, вака, на едната страна. Јас си ги собув наланчињата да не тропам, одев полека, полека, да не ме чуе, и ја стиснав со двете прстиња. Ама таа не преташе со крилцата како што претаат пеперугите во паркот кога ќе ги фатат. Таа си беше мирничка. Мајчице, нели нема да ме караш дека ја отепав?

Мајката: Не, сине, ти си ја оживеала.

ПЕПЕРУДА

Момиченцето: Мамичко, хванах си пеперуда пред вратата. Виж я колко е хубава и бяла! Не беше върху някое цвете, а на земята ей така, на една страна. Събух си налъмите да не тропам, пристъпих лека-полека, да не ме чуе и я стиснах с два пръста. Но тя не запърха с крила като пеперудите в градината, когато ги хващат. Остана си кротка. Мамичко, нали няма да ми се караш, че я убих?

Майката: Не, дъще, ти си я съживила.

на бугарски преведе Валентина Седефчева

MOTYL

Dziewczynka: Mamusiu, złapałam motylka przed drzwiami. Zobacz, jaki ładny i biały! Nie siedział na kwiatku, leżał na ziemi, o tak, na jednym boku. Zdjęłam buciki, żeby nie tupać, szłam powoli, powoli, żeby mnie nie

słyszał i ścisnęłam go dwoma paluszkami. Ale on nie trzepotał skrzydełkami tak, jak motylki w parku, gdy się je złapie. On był spokojniutki. Mamusiu, prawda, że nie będziesz się na mnie złościć, że go zabiłam?

Mama: Nie, kochanie, ty go ożywiłaś.

на полски преведе Зофија Дембовска

KELEBEK

Küçük kız: Anneciğim, kapının önünde bir kelebek yakaladım. Ne kadar güzel ve beyaz olduğuna bir bak! Çiçeklerin üzerinde durmuyordu, yerde, böyle bir tarafta yatıyordu. Ses çıkarmayayım diye nalınlarımı çıkardım, beni duymasın diye yavaş yavaş gittim, ve onu iki parmağımla sıktım. Ama parkta, yakaladıklarında kelebeklerin kanat çırptığı gibi çırpmadı kanatlarını bu kelebek. Sakindi.

Anneciğim, onu öldürdüğüm için bana kızmayacaksın değil mi?

Anne: Hayır, oğlum, sen onu canlandırdın.

на турски преведе Самет Јеркој

METULJ

Deklica: Mamica, pred vrati sem ujela metulja. Poglej, kako lep je in bel! Ni sedel na cvetu, ležal je na tleh, takole, na eni strani. Sezula sem si coklice, da ne bi ropotala, šla sem počasi, počasi, da me ne bi slišal, in stisnila sem ga z dvema prstkoma. Vendar ni utripal s krilci, kakor utripajo metulji v parku, ko jih ujameš. Bil je miren. Mamica, saj me ne boš kregala, ker sem ga ubila, kajne?

Mati: Ne, otrok moj, ti si ga oživila.

на словенечки преведе Соња Должан

АСПЕКТИ

Цела една група грмушки и дрвца, како да се на школски излет, се запнала да се искачува по ритчето – смреки, зеленики, трње, круши - горнички.

Некои тукушто тргнале, други стигнале до средето, а едно борче стасало веќе на самоти врв и мавта на сите страни за поздрав.

Но, тоа е сето само привид и чиста измислица на умот. Всушност секоја грмушка и секое дрвце стои таму каде што е никнато еднаш за секогаш.

Тоа што никнало највисоко, најлуто го бијат дождовите и ветриштата.

VIDIKI

Cela skupina grmičkov in drevesc se je zapodila v hrib, kot da so na šolskem izletu: smreke, zelenike, trnje, medvedje hruške.

Eni so še čisto na začetku, drugi so prispeli do sredine, neki borček pa je dospel že do samega vrha in maha v pozdrav na vse strani.

Toda to je le privid in izmišljija. V resnici vsak grmiček stoji prav tam, kjer je vzniknil enkrat za vselej.

Tistega, ki je vzniknil najvišje, najhuje bijejo deževja in vetrovi.

на словенечки преведе Намита Субиото

АСПЕКТИ

Цяла група храстчета и дръвчета, сякаш са на училищен излет. Устремили са се нагоре по хълма – смърчове, зеленики, трън, диви круши.

Някои току-що са тръгнали, други са вече до средата, а едно борче е стигнало самия връх и маха за поздрав във всички посоки.

Но това е само заблуда и измама на ума. Всъщност всяко храстче и всяко дръвче стои там, където е поникнало веднъж завинаги.

А онова, израслото на най-високо, него най-люто шибат дъждовете и ветровете.

на бугарски преведе Валентина Седефчева

РУЖА

Денеска е први јануари, длабока зима. А ружата месечарка под мојот прозорец по некое чудо пак расцутила. Покрај две-три пупки, еден цвет сосем се отворил, и неговото руменило е толку изразито спрема белината на снегот! Таа ружа цутеше и напролет, цутеше цело лето и есен. Зошто да не цути и сега, кога мразови ја стегнале земјата? Можеби сета смисла на нејзиното суштествување ѝ била во тоа да покаже дека е тоа можно. Го посматрам тој црвен цвет. Се извива тој сега на остриот ветар, извонредно е осамен, безнадежен; но тој е сепак реалност, не сум го измислил јас, јас сум само среќен што ми се дало да го гледам и да раскажам за него.

РУЖА

Данас је први јануар, дубока зима. А ружа месечарка, неким чудом, поново је процветала под мојим прозором. Поред, два-три пупољка, један се је цвет сасвим отворио, и његово црвенило је толико изражајно

наспрам белине снега! Та ружа је цветала и у пролеће, током целог лета и јесени. Зашто да не цвета и сада, када су мразеви стегли земљу? Можда смисао све њене важности, свог њехог бивствовања лежи баш у томе да покаже да је то могуће. Посматрам тај црвени цвет. сада се он извија на оштром ветру, изванредно усамљен, безнадежан; то је ипак реалност, ја га нисам измислио, ја сам само срећан што имам прилику да га гледам и да приповедам о њему.

на српски преведе Живкица Станковски-Недановска

VRTNICA

Danes je prvi januar, globoka zima. Bengalska vrtnica pod mojim oknom pa je po nekakšnem čudežu spet zacvetela. Nekaj popkov in en popolnoma razprt cvet, izrazito rdeč v snežni belini! Ta vrtnica je cvetela tudi spomladi, cvetela je celo poletje in jesen. Zakaj ne bi cvetela tudi zdaj, ko je zemljo stisnil mraz? Nemara je ves smisel njenega obstoja prav pokazati, da je to mogoče. Opazujem rdeči cvet. Previja se v ostrem vetru, izredno osamljen, brezupen, pa vendar realen; nisem si ga izmislil, imel sem le srečo, da mi ga je bilo dano videti in o njem pripovedovati.

на словенечки преведе Намита Субиото

РОЗА

Днес е първи януари, дълбока зима. А градинската роза под моя прозорец по някакво чудо пак цъфна. Край две-три пъпки, един цвят съвсем се е отворил, румеността му е толкова изразителна в белотата на снега. Тази роза цъфтя и през пролетта, цъфтя и през цялото лято и есен. Защо да не цъфти и сега, когато мраз е сковал земята? Вероятно смисълът на нейното съществуване е точно в това да покаже, че може. Наблюдавам аления цвят. Извива се на острия вятър, страшно самотен, безнадежден, но все пак реален, не съм го измислил аз, аз просто се радвам, че ми се удаде да го гледам и да разкажа за него.

на бугарски преведе Валентина Седефчева

СЛЕЗ

По еден месец во Индија се почувствував чудно, како заскитан во сосем друг свет. Дрвја, но поинакви од нашите. Цвеќиња, но не се како нашите. Птиците пејат поинаку од нашите. Дури волињата и кравите имаат поинакви рогови. И кога е исто, пак е подруго.

Потоа заминавме на обратниот пат за Ирак. Бевме во Багдад, ги посетивме урнатините на Вавилон, стигнавме на север до Мосул, до старата ни нива. И одеднаш, дури ги разгледувавме тие старини, каква изненада и каква возбуда! На ледината, меѓу другите тревки, забележав слез. Тој лази ниско по земји, пушта нежни виолетови цветчиња и заврзува малечки-малечки тркалезни лепчиња. Како деца во Прилеп ги беревме по ледините тие лепчиња и ги јадевме.

О радост, о радост! Мојата душа се уталожи. Почувствував дека сум стапил во своите предели. Тука некаде, иако не близу, треба да биде мојата родна земја.

СЛЕЗ

След един месец в Индия започнах да се чувствам странно, като изгубен в съвсем друг свят. Дървета, но по-различни от нашите. Цветя, но не са като нашите. Дори воловете и кравите са с някак по-особени рогове. И хем е същото, хем е и по-инакво.

После по обратния път отидохме в Ирак. Бяхме в Багдад, посетихме руините на Вавилон, стигнахме на север до Мосул, до древната Нинава. И изведнъж, както си разглеждахме тези старини, каква изненада и вълнение! На поляната, сред другите треви, забелязах слез. Пълзи низко по земята, пуска нежни виолетови цветчета и завързва мънички, ама съвсем мънички кръгли плодчета. Като деца в Прилеп ги беряхме по ливадите и ги ядяхме.

Ех, че радост! Душата ми се успокои. Почувствах се сякаш съм у дома си. Тук някъде, не много близо, трябва да е моята родна земя.

на бугарски преведе Валентина Седефчева

SLEZ

Po mesecu dni v Indiji sem se počutil čudno, kot bi zašel v popolnoma drug svet. Tudi tu so drevesa, vendar drugačna od naših. Rože, vendar ne kot naše. Ptice pojejo drugače kot naše. Celo volovi in krave imajo drugačne rogove. Tudi ko je enako, je vseeno drugače.

Potem smo se vračali domov preko Iraka. Bili smo v Bagdadu, obiskali smo ruševine v Babilonu, šli na sever do Mosula, do starodavnih Niniv. In ko smo si ogledovali arheološke ostanke, me je nenadoma obšlo presenečenje in vznemirjenje. Med zelenjem na ledini sem zagledal slez. To je rastlina, ki se plazi po tleh, razvije nežne vijolične cvetke in obrodi čisto majcene

okrogle hlebčke. Ko sem bil majhen, smo take hlebčke nabirali na ledinah v Prilepu in jih jedli.

O, kakšna radost! Moja duša je bila potolažena. Začutil sem, da sem stopil v svoje okolje. Tu nekje, čeprav ne ravno blizu, bi morala biti moja rodna dežela.

на словенечки преведе Намита Субиото

СЛЕЗ

После месец дана боравка у Индији, чудно се осећам, као да сам залутао у сасвим други свет. Дрвеће, али другачије од нашег. Свеће, али није као наше. Птице певају другачије. Чак и волови и краве имају другачије рогове. И када је исто, ипак је другачије.

Затим смо кренули обратним путем за Ирак. Били смо у Багдаду, посетили смо рушевине Вавилона, стигли смо на север до Мосула, до старе Ниниве. И одједном, док смо разгледавали те старине, какво изненађење и какво узбуђење! На ледини, између разних травки, угледао сам слез. Он пузи ниско по земљи и испушта нежне љубичасте цветиће који се везују у веома мале округле хлепчиће. У Прилепу, по ледининама смо као деца те хлепчиће брали и јели. О радости, о радости! Моја се душа смирила. Осетио сам да сам ступио на свом тлу. Тамо негде, иако не близу, треба да буде моја родна земља.

на српски преведе Живкица Станковски-Недановска

УДК 821.163.3.09Конески, Б.:81’255.4
УДК 81’255.4(062)

РОЗА ТАСЕВСКА

НАПРЕДНАТИ ПРЕВЕДУВАЧИ НА ПРВАТА ЗИМСКА ШКОЛА НА ДАЛЕЧИНА

Ние, заљубени и изгубени во преводот, го бараме простиот и јасен збор за да ја откриеме љубовта толку скапоцена и убава како сонот на мајската ноќ. Имаме само една желба: да ги сочуваме спомените за ружата месечарка, за планините, пеперугите, стеблата, крушите дивјачки, разговорите коишто не означуваат разминување, туку средба во рајот на литературата.

Данијела Костадиновиќ
(учесничка во групата напреднати преведувачи)

Оваа 2021 година се одржа Првата зимска школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура при УКИМ во Скопје. Се планираше повеќе од две децении и конечно започна и успешно се реализираше во периодот од 25 јануари до 5 февруари.

За овој период, подолг од пет децении, Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура при УКИМ во Скопје стана вистински македонистички центар, познат и признат во светската научна јавност.

Семинарот, покрај стандардните, континуирано додаваше нови содржини и форми на работа, а еве, сега, за првпат додаде и една цела нова Зимска школа.

Се разбира, тоа го налагаа и реалните потреби: ако на **Првата летна школа, во 1968 година, зел учество 21 учесник од 12 земји**, а во денешно време бројот на оние кои учествувале на досегашните летни школи одамна ја надмина бројката од над четири илјади учесници, тогаш постојаните збогатувања на формите и содржините на Меѓународниот семинар беа неопходно потребни. И тие постојано се правеле и продолжуваат да се прават. Ако на Првата летна школа најголемиот број учесници биле на почетно ниво, сега веќе имаме генерации напреднати македонисти од повеќе поколенија кои ја ширеа и ја шират македонистиката во многу странски земји и кои зад себе оставија млад кадар кој успешно ја продолжува нивната работа. Навистина, тешко е да се пребројат денешните македонисти ширум светот, ама тоа е тешкотија што неизмерно радува. Секако, и селекцијата од големиот број заинтересирани кандидати за учество на Летната школа,

не беше едноставна за организаторите. Секогаш дел од нив останувaa за некоја друга школа, за некоја идна година.

Сето ова говори колку беше важно и неопходно проширувањето на капацитетот за прифаќање што поголем број македонисти, што го овозможува сега и Зимската школа.

Понатаму, Семинарот редовно ги вклучувал во своите програмски содржини јубилејните дати на личности и настани од македонскиот јазик, литература и култура.

Така е и оваа година. Првата зимска школа со сите свои содржини се посвети на нашата сестрана личност, од енциклопедиски формат, на великанот Блаже Конески.

И групата напреднати преведувачи ја посвети својата работа на овој автор, преведувајќи ги следниве текстови на грчки, на руски, на српски и на чешки:

од „Записи во проза“: „Копачење“, „Питачи“, „Мајска ноќ“, „Спомен“, „Миг“, „Студ“, „Ружа“, „Камикасе“, „Рибар“, „Разговор“, „Круша дивјачка“;

од „Везилка“: „Тајна“, „Од возот“, „Стебло“, „Пеперуга“, „Гулаби“ (*Избрани дела во седум книги,* (второ дополнето јубилејно издание), Култура, Македонска книга, Мисла, Наше книга, Скопје, 1981 г.)

од „Средба во рајот“ (раскази): „Средба во рајот“, „Тихиот Дон“, „Разминување“ (*Средба во рајот*, збирка раскази „Мисла“, Скопје 1988г.)

Преводот на **грчки** го направи магистер **Марија Думба**, позната преведувачка од Грција.

На **руски** беа изработени два превода од:

Марија Громова, магистер на Филолошкиот факултет при Московскиот државен универзитет „М.В. Ломоносов“ и

Полина Гаврилова, магистранд на Филолошкиот факултет при Московскиот државен универзитет „М.В. Ломоносов“, чија теза гласи: „Женските ликови во творештвото на П. М. Андреевски“.

Автор на **српскиот превод** е **Данијела Костадиновиќ**, вонреден професор, која предава македонска книжевност на Филозофскиот факултет при Универзитетот во Ниш.

На **чешки** текстовите ги преведе **Кристина Дуфкова**, магистер по филолошки науки. Предава македонистика на Педагошкиот факултет при Универзитетот во Храдец Кралове и на Филозофскиот факултет при Масариковиот универзитет во Брно.

Сега, пишувајќи го овој текст за Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура при УКИМ во Скопје, за Првата зимска школа, целосно посветена на 100-годишнината од раѓањето на Блаже Конески, пресметав уште еден мал јубилеј. **Петнаесет години од преведувачката дејност**, како една од содржините на Летната школа, а сега и на Зимската.

Затоа ќе направам една **кратка историја** за нејзината работа и за писмените траги што ги оставила од своите почетоци, од 2006 година. А тоа се имиња на повеќе генерации странски македонисти, кои превеле бројни текстови од областа на македонскиот фолклор, на уметничката литература, од областа на културата итн.

Во таа прва 2006 година се работеше со руски и со англиски, т.е. македонски-руски-македонски и македонски-англиски-македонски. Курсевите се одвиваа по завршувањето на лекторските вежби и на предавањата и траеја една седмица по час и половина. Интересот на учесниците беше голем. Работилниците за превод се покажаа како многу корисни за слушателите од сите степени (и за почетниците и за средните и за напреднатите).

Но, преку разговорите и преку анкетите на учесниците на Меѓународниот семинар, се дојде до заклучок дека заинтересираноста е поголема од првичните очекувања и се појави потреба оваа форма на работа да се прошири на повеќе јазици и времетраењето да се продолжи. Значи и покрај тоа што се претпоставуваше реално дека повеќето од учесниците како слависти, го познаваат рускиот јазик и англискиот, како јазик за меѓународно општење, сепак, многу учесници останаа надвор од работата на преведувачките работилници поради недоволното познавање на овие два јазика.

Раководството на Меѓународниот семинар, поаѓајќи од своите можности (финансиски, кадровски, просторни) и од составот и бројноста на странските македонисти, според јазикот и според земјата од која доаѓаат, веќе во наредната 2007 година воведе уште една преведувачка група за полски јазик, односно македонски-полски-македонски, а времетраењето го продолжи на две недели. Преведувачките работилници ги водеа колеги од Филолошкиот факултет „Блаже Конески“. Групата за македонски-руски-македонски ја водеше Роза Тасевска, македонски-англиски-македонски – Елена Петроска и Андријана Павлова, а македонски- полски-македонски – Лидија Танушевска.

Во 2015 година **Преведувачката работилница** се сведе на една група и се вклучи во лекторските вежби за напреднати под називот „напреднати преведувачи“ и трае, како секој лекторски курс, по четири часа дневно. Оваа група ја посетуваат учесници од различни земји кои прилично добро го владеат македонскиот јазик и се способни со помош на лекторот да преведуваат текстови од македонски на својот јазик и обратно. Групата ја води до денес лекторката Роза Тасевска.

Во почетокот некои од преводите на странските учесници беа печатени главно во прилози или во посебни изданија на „Универзитетскиот весник“, посветени на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура.

Првпат резултатите од Преведувачката работилница на 44. Летна школа во 2011 година, која беше посветена на Блаже Конески по повод 90-годишнината од неговото раѓање, се печатат во посебно, мошне скромно по обем, издание. Во него влегоа дел од неговите песни и раскази на руски, на англиски, полски, бугарски, српски, украински, унгарски и на шпански:

Блаже Конески на 8 јазици, XLIV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура (Охрид, 27 јуни – 12 јули 2011 година), при УКИМ, Скопје 2012,51 с.

Ова издание на преводите од Блаже Конески на осум странски јазици претставуваше само почеток и поттик за понатамошна поактивна и поширока вклученост на странските учесници во преведувачката дејност на Семинарот. Самиот факт што нивниот преведувачки труд остави трага во едно вакво издание дополнително ги мотивираше да се вклучат во работата на овие работилници.

Во понатамошните години текстовите на преводите се печатеа во Зборникот предавања на Семинарот:

- *Преводи изработени на Летната школа во 2015 година*, Предавања на XLVIII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура (Охрид, од 13 - 27 јуни 2015 година), УКИМ, Скопје, 2016, с.101-132;
- *Преводи изработени на Летната школа во 2016 година*, Предавања на XLIX меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура (Охрид, од 11 - 26 јуни 2016 година), УКИМ, Скопје, 2017, с.147-267;

- *За што сонуваше Дедо Мраз*, Билјана Црвенковска *Преводи изработени на Летната школа во 2017 година,* Предавања на L летна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура, (Охрид, од 11 - 26 јуни 2017 година), Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ Скопје 2018. с.226-572.
- *Преводи изработени на Летната школа во 2018 година*, Предавања на LI меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура (Охрид, од 16.06. – 01.07. јуни 2018 година), УКИМ, Скопје, 2019, с.147-188;
- „Весна на 6 јазици“, *Преводи изработени на Летната школа во 2019 година*, Предавања на LII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура (Охрид, од 4- 23 август 2019 година), УКИМ, Скопје, 2020, с.176-324.

На крај можеме со задоволство и со увереност да потврдиме дека преведувачките работилници природно се вклопија во дејноста на Семинарот, како една од најполезните форми на работа во усвојувањето на богатството, на тајните и на убавините на еден јазик, во случајов на нашиот македонски јазик. Се надеваме и очекуваме овој мал и убав петнаесетгодишен јубилеј да биде поттик за понатамошна уште поуспешна и поплодна работа на преведувачката дејност и на Летната и на Зимската школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура и со поголеми резултати да одбележува многу наредни годишнини и јубилеи.

ЗАПИСИ ВО ПРОЗА

КОПАЧЕЊЕ

Денеска ја корнев ружата јазачица. Ја разгрнував со дурија земјата околу неа, удирав со казма по коренот што пуштил жили на сите страни длабоко в земи.

Бев сиот задишен, испотен. На крајот успеав да го отчешнам коренот од неговото лежиште. Но, во земјата, сепак, останаа многу жили и жилички што ги искинав со силно мавање.

Ќе ме проколнуваат тие жили напролет. Зашто во нив уште има живот, а им недостасува воздух. Ќе тагуваат тие по лисјето, дури не истлеат сосем.

На таков начин ја искорнав јас и љубовта од сувата почва на своето срце.

ПИТАЧИ

И така, мачно, најпосле стануваме свесни дека е за нас, кои веќе нагло старееме, љубовта толку скапоцена, што нема надеж дека воопшто може да ни припадне, ако еднаш сме ја загубиле или никогаш и не сме ја сретнале. Ние мораме дури и од своите деца да питаме малку наклоност, поблага насмевка, трошка повеќе внимание, писменце поинтимно интонирано - ние стануваме питачи на љубов. Се фаќаме сами себе во мислата дека би сакале да застанеме на аголот, приквечер, кога се палат излозите, и кога забрзано врват луѓето. Се надеваме на средба, иако е тоа сосем илузорна надеж.

МАЈСКА НОЌ

Цела ноќ ја сонувам. Се будам повремено колку да сетам дека всушност ја нема, дека реалноста е безмилосно проста и јасна. Незаштитено е моето срце во ваква ноќ, разградено за страдање. Говорам со неа на сон, ѝ приоѓам, не можам да совладам една проклета граница меѓу нас, се будам – и сеќавам безмерна тага – ми лежи тешко на левата страна од градиве. Ова е мајска ноќ, врнежлива. Сега се слуша глас на птица од бавчата. Како солза капе таа песна. Го шепотам нејзиното име, самиот сум изненаден од тоа колку сум занесен. А само ужасна крајна самотија со својата бестелесна дланка во оваа ноќ.

СПОМЕН

1.

Суштествува страшен миг – кога и споменот се распаѓа, се разлага. Јас те молам не да ми вратиш нешто од животот, ами да ми ги обновиш спомените.

Зачувај ги, ако можеш, сам своите спомени!

2.

- Ја гледам подобро од тебе сенката, ги гледам појасно нејзините шарки под лозницата на трева, под столот на сончев под; густиот сплет на лисјата ми е поразбирлив одошто на други, - затоа ти сепак често ќе зажалиш што не си со мене.

МИГ

Едно остро сознание дека треба да се користи мигот, токму овој миг. Дека е незаменлива оваа прошетка приквечер по улиците на стариот град, овој поглед на излозите, на небото и на планините в далечина, ова дишење дури талкам. Увереност дека е тоа среќата! Што можат да ме засегаат во тој миг сите други предвидувања!

СТУД

Ноќеска е надвор голем студ, цибрина. Небото сосем јасно, мрзне снегот на улиците. Се враќам доцна дома. Студот ме боцка со танки иглички по писките. Еве ме сега веќе во топла соба. Земам книга да прочитам некоја страница пред спиење. Уште не сум сосем затоплен и студенилото искри од мене. И одеднаш мисла - нагла, јасна и студена - дека е толку природно што сум осамен, дека ништо пологично нема од тоа, дека сѐ морало да биде како што било. Мрзне крвта во мене оваа ноќ, зашто мрзне сѐ наоколу.

РУЖА

Денеска е први јануари, длабока зима. А ружата месечарка под мојот прозорец по некое чудо пак расцутила. Покрај две-три пупки, еден цвет сосем се отворил, и неговото руменило е толку изразито спрема белината на снегот! Таа ружа, цутеше и напролет, цутеше цело лето и есен. Зошто да не цути и сега, кога мразови ја стегнале земјата? Можеби сета смисла на нејзиното суштествување и била во тоа да покаже дека е тоа можно. Го посматрам тој црвен цвет. Се извива тој

сега на остриот ветар, извонредно е усамен, безнадежен; но тој е сепак реалност, не сум го измислил јас, јас сум само среќен што ми се дало да го гледам и да раскажам за него.

КАМИКАЅЕ

Ми тврдеа дека Јапонците се одликуваат со извонредна рационалност, дека тие не се сентиментални, ами исправени, горди луѓе. А јас си помислив тогаш дека токму тие рационалисти се определиле за славното камикаѕе - едновремено крајно ирационален, а и крајно конвенционален акт. Тие ја изнашле таа вештина веројатно за да не ја постават под сомнение својата гордост и исправност. Јас си мислев дека тоа е сепак фаќање за една форма и дека многу смелост треба да се изложи својата гордост и своето достоинство на проба. Секоја будала може тогаш да плукне на човека што го зел на себе ризикот да не постапува спрема конвенциите.

РИБАР

Кинисав како рибар со мрежа покрај една река во која нема риба. Јас сум загубен притоа, парталав, стар, смешен. Немој да мислиш дека не го сфатив веднаш твојот однос. Јас само ти простив во оној ист миг, како што сиромавиот му простува на богаташот когошто секогаш би можел да го презре.

РАЗГОВОР

Монологот не суштествува, монологот е измислена работа. Го пишувам ова зашто ми е потребно да го продолжам разговорот. Јас веројатно не сум успеал да ја сфатам сета човечка длабочина на таквата потреба.

Се штреснав силно кога мајка рече за покојниот татко: „Го заклаа така на операција; да го оставеа барем еден ден повеќе жив, да кажеше уште некој збор“.

Држиме до себе, до својата чест и углед. А зар е срамота, по сите вакви опити, да се лази во прашиште за да се чуе само уште еден збор на човекот што го сакаш?

КРУША ДИВЈАЧКА

Уште покојниот татко ја пресече крушата дивјачка во нашиот двор. Имаше раскошна круна и пушташе чудесна сенка преку тревата во летни денови. Но, ја нападнаа гасеници, ги распнаа насекаде своите проѕирни гнезда, беше тешко да се очистат, и другите дрвја околу ќе страдаа од тоа легло. Тогаш дојде секирата и од дрвото остана само улогава одломка, да качат на неа со едниот крај жица за прострање облека.

Очевидно дека силата на животот во тоа дрво била голема. Првата пролет пушти сакатото стебло филизи дури негде при врвот. Мине времето. Сега е пак пролет и сега јасно гледам како смртта го парализира она што живово тело го врзуваше за земјата и нејзините сокови. Нема веќе гранчиња при врвот. Не струјат веќе таму сокови и не се врши чудото на преобразба. Само при дното сиротата потемнета пењушка дава уште знаци на живот. Сè ѝ станува безразлично. По некое ливче зазеленело. Сè друго вклештил камениот заборав.

ВЕЗИЛКА

ТАЈНА
Откриј ми една твоја тајна,
па макар колку мала и лесна,
јас ќе ја кријам во себе гробно-
дури не стане песна.

ОД ВОЗОТ
Ене го крајот во возбуда сина.
Таму детинството мое ми мина.
Плачат оние планини за мене!

Под нив, на падина, се проѕира село.
Зар некој не мавта со шамиче бело?
Плачат оние планини за мене!

Возот одминува сè што ќе срете.
Си било онаму еднаш едно дете.
Плачат оние планини за мене!

Често мислата назад ме враќа.
Животот другаде негде ме праќа.
Плачат оние планини за мене!

СТЕБЛО
Паднатите лисја ги викаат
тие што уште,
уплашени од неизвесноста на падот,
трепетат на дрвото:
„Дојдете долу да си умреме,
побегнете од ветриштата
во приземна тишина.
Нека остане гол тој јагленосан скелет
да крши црни раце во просторот,
трупот нека му биде корито
за водите на дождот есенски.
А ние густо ќе го обиколиме,
да не може да го пречекори кругот
на своите жолто-златни спомени.“

ПЕПЕРУГА

Девојченцето: Мајчице, си фатив пеперуга пред врата. Види колку е убава и бела! Таа не стоеше на цвеќе, си лежеше наземи, вака, на едната страна. Јас си ги собув наланчињата да не тропаат, одев полека, да не ме чуе, и ја стискав со двете прстиња. Ама таа не преташе со крилцата како што претаат пеперугите во паркот кога ќе ги фатат. Таа си беше мирничка. Мајчице, нели нема да ме караш дека ја отепав?

Мајката: Не, сине, ти си ја оживеала.

ГУЛАБИ

Под старата катедрала. Сонце. На англиската трева, на патеките, сонце што го открива виолетниот прелив на гушките од гулабите.

Прва сцена: детенце (девојченце – одвај пропаткано) сака да ги фати гулабите. Го знае можеби само зборот „па-па-па-па“.

Втора сцена: привлечена од тоа, жена (до скоро можела самата да биде наречена гулаб) сака да го сними девојченцето со гулабите, но или тоа се истава или гулабите или гулабите подлетнуваат потака. Жената резигнира.

Трета сцена: човек, навлезен во средовечните години (за да ѝ помогне на жената) вади трошки од џебот и им ги фрла на гулабите да

се соберат. Тие се збираат во шарена лепеза. Но, жената не го разбира неговиот гест, а тој не се осмелува да ѝ се обрати.

Опис на гулабите: тие се сите подеднакво убави, тие сите красно гукаат, тие подеднакво си ја делат љубовта.

Завршна слика: ненадеен удар на камбаните на катедралата. Гулабите како по знак летнуваат в небо: нека се задржи само оној одблесок на сонцето на работ на нивните раширени крила.

СРЕДБА ВО РАЈОТ

При крајот на 1956 година за првпат пристигнав во Париз и останав неколку месеци, сè до мај идната година.

За малку тој град ќе ја скршеше мојата волја. Видов каде сум и што сум спрема таа чудесија градена и организирана со векови од еден голем народ. Ми се чинеше дека и крајната цел на еден голем народ е да создаде голем град со својствен изглед, својствена душа и физиономија.

Сепак, најдов некоја опора во себе. Прво прибежиште ми беше полутемната просторија на Институтот за славистика (ул. Мишле 9). Но, таму ме чекаше мрачната прилика на стариот библиотекар, руски емигрант, господин Бутчик. Сув, кожа и коски, ќелав, намуртен како да се грчи од некоја тешка, постојано присутна болка, господин Бутчик беше далеку од родот на оние љубезни и пријатни библиотекари, секогаш готови да услужат, да поразговараат токму колку што треба и дури да му помогнат на читателот со свои совети. Не, господин Бутчик не ги привлекуваше своите гости, ами повеќе ги одбиваше. Особено сурово ги пречекуваше оние што доаѓаат првпат. Неговиот поглед ги мереше од глава до петици, полн со сомнение и со студ што крева морници. Можеби и тоа беше една од причините што господин Бутчик никогаш немаше многу читатели во својата полумрачна сала.

Но, јас останав неколку месеци и, се чини, успешно го издржав карантинот. Јас сум по природа многу претпазлив спрема луѓе што ме држат во напнатост и многу внимавам да не ги повредам ниту со пренаглен гест, ниту со самосвесна интонација. Моето доста добро знаење на рускиот јазик и литература спомогна да се зближиме полека-полека со господин Бутчик. Од ден на ден јас се чувствував пoслободно во неговото присуство, но сепак постојано се трудев да не ја нарушам со нешто, ами да ја градам натаму еднаш создадената хармонија.

Дека таа беше постигната, се виде кога господин Бутчик сам ми понуди да ја прочитам неговата библиографија на француски преводи

од руската белетристика. Таа книшка беше полна со гнев, жолч извираше од неа. Господин Бутчик со право негодуваше дека Французите не само што малку преведуваат од руски, ами притоа се однесуваат дури светотатски спрема најголемите творби на рускиот дух. За илустрација на тоа во неговото дело беше репродуцирана насловната страна на преводот на „Ана Каренина“, на која хероината на Лав Толстој беше претставена скоро како шантанска дама. Какво неразбирање, какво ужасно искривување! Разбрав како и зошто, капка по капка, се собирала горчина во овој човек, ништејќи ја неговата веселост, не оставајќи ни трага од насмев на неговото лице.

Кога му ја враќав книгата, тој дури со некаков трепет исчекуваше што ќе кажам. Беше многу задоволен кога му кажав дека, според мене, им дал добра лекција на Французите. „Знаете како се искажа Жорж Диамел кога ја прочита?“ – си спомни пред мене господин Бутчик. – „Тој само трипати повтори: Je proteste! Je proteste! Je proteste!“.

Дека и јас и суровиот господин Бутчик многу сме се зближиле, почувствував кога требаше да си заминам од Париз.

„Ете, - рече тој- ќе се сретнат луѓе, ќе се спријателат, а потоа веднаш треба да се разделат“. Неговиот глас трепереше од возбуда, влага ги прелеа неговите сини очи.

Минаа некои дванаесет години и јас пак се најдов во Париз, во истиот Институт, каде што сега требаше да држам предавање. Малку надеж имаше дека ќе го видам господин Бутчик, којшто за мене остана незаборавен, но со кого не одржував никакви контакти по разделбата. А тој, сепак ме пречека на влезната врата. По поздравувањето и првите разменети зборови, ми рече: „Јас сум повеќе години во пензија и не доаѓам овде, уште помалку на овие предавања. Сега дојдов само за да Ве видам Вас. Не ми се верува дека ние уште еднаш ќе се сретнеме во животот и затоа сакам да Ви пренесам една многу важна порака. Кога ќе дојдете во рајот, за да не скитате многу и да не губите време барајќи ме, знајте дека јас ќе Ве чекам веднаш до влезот од десната страна“.

Го пишувам ова и ми се чини дека господин Бутчик ме гледа одозгора од некое небеско прозорче. Иако тоа не му беше својствено, тој сега се поднасмева и како да ми вели: „Да, местото е закажано, а јас од секидневниот рајски билтен беспогрешно ќе дознам во кој час Вие ќе пристигнете овде. Јас и тука работам во библиотеката“.

ТИХИОТ ДОН

Еден пролетен ден 1950 година, мала група, ние двајца наставници и неколку студенти, на дијалектолошка екскурзија во Кратовско, пристигнавме во Лесновскиот манастир. Тука останавме и да преноќеваме.

Го паметам добро будењето другото утро. Во одајата беше влегол веќе богат сноп утринска сончевина. Слухот го изненадуваат крици на пауни во дворот и некакво ѕвечкање по калдрмата, како да влечка некој железо. Погледнав, веќе станат, низ прозорец. Долу се движи по своја работа јуродивиот Дончо, целиот изврзан со синџири што се влечат по земи и ѕингараат. Облечен селски, во бечви, тој е целиот парталав, така што се чини дека не шевовите, ами уште синџирите ја крепат неговата облека. Дончо очевидно продолжува една стара локална традиција. Тој е и единствениот овдешен човек во овој манастир. Другите двајца се Руси.

Уште од Злетово или Пробиштип разбравме дека игуменот, Виталиј, бил во Русија коњички офицер. Вчера добро се запознавме и го научивме неговиот ред. Веќе во години, побелен, тој се држи прав како пушка, како да е висок и виток, и само во одот неусетно ја повлекува десната нога. Тоа е последица од рана здобиена во борба со црвените. Мнозина руски емигранти, како него, се беа прибрале по нашите манастири и го завршуваа така својот животен пат. Сум чул една верзија, но тоа не е за верување, дека дури и страшниот Нестор Махно, водачот на анархистичките банди во Украина, го окончал својот живот под монашко име во некој манастир во Црна Гора.

На Виталиј му прислужува Павел. Се чини како да му е тој истиот посилни од Русија и има токму такво држење, пристапувајќи му во полунаклон на својот господар. Павел мирско лице, носи чизми и качкет. По некој добро установен нивни ред, тој му принесува во послужавник од време на време чаша ракија и чаша вода. Поради тоа Виталиј е продуховено замајан. Тој не зборува смерно како калуѓер, тој командува отсечно. Дончо и Павел се последните остатоци од неговата чета.

Под негова власт, но секако не и по негова вина, манастирот доживува тешки денови. Источната порта е урната и конаците од таа страна почнале да се рушат. Бурјан расте на самото кубе.

Во црквата останале уште неколку книги од оние до дваесет товари, колку што пред сто години пресметувал да имало во Лесново Јордан Хаџи Константинов Џинот. Сепак, тие претставуваат некаков интерес. Мене ми запна окото за еден манастирски економски тефтер и за „Чудеса пресвјатија Богородици“ од Јоаким Крчовски.

Поведов преговори со Виталиј да ни ги отстапи за нашата семинарска библиотека. Тој се тегавеше малку, но се согласи, откако му ветив дека за замена ќе му испратам една голема и интересна книга на руски јазик.

За среќа имав дома еднотомник на „Тихиот Дон“ и веднаш по враќањето му го пратив на Виталиј, не се сеќавам сега како, по пошта или, поверојатно, по човек.

Бев изненаден кога по извесно време ми пристигна од него поштенска картичка, пишувана на руски јазик. „Ви благодарам многу за книгата“, ми пишуваше Виталиј. Сè што е таму раскажано е сушта вистина „Читам, и час се смеам, час плачам. Па јас самиот сум бил таму!“

Кој знае, си помислив, дали Шолохов воопшто некогаш добил ваков суд од некој од своите читатели, заправо од некој од своите можни јунаци.

Кога по повеќе години отидов повторно во Лесново, Виталиј и неговата придружба не беа веќе меѓу живите. Нè пречека една жена што ги држеше клучовите. Црквата беше реставрирана, кубето прекриено, урнатините на источната страна расчистени. Жената ни кажа во доверба дека оние што ја поправале црквата ископале злато, го скриле, си отишле брго-брго и оттогаш поштук им нема. И ова е една од легендите што постојано се обновуваат околу манастирите. Не сум сигурен дали тогаш прашав каде е погребан Виталиј. Претполагам дека е на селските гробишта, зашто во манастирскиот двор не забележав гроб. Ако не стигнам јас, нека се распраша за тоа некој друг место мене. А, пак, ако некогаш случајно се најде во Лесново еднотомникот на „Тихиот Дон“, ќе се знае кога и како стигнал таму.

РАЗМИНУВАЊЕ

Таа студена декемвриска вечер 1945 година под бледата светилка на аголот од Теразие и Балканска улица во Белград се покажа фигурата на еден млад слабичок човек, тргнат за на станица. Тој не беше облечен и обуен како за ваков студ, износен штофен мантил и плитки чевли. Веќе чувствуваше студени иглички негде-годе по снагата.

Во десната рака тој го носеше своето рачно куферче, а во левата, под мишка, еден пакет со книги. Беше дојден денеска по службена работа, и овие книги му ги дадоа како корисни и потребни да ги носи во Скопје. Добар дел од пакетот зафаќаше еден неподврзан егземплар на Хегеловата „Логика“.

Тој се упати надолу по Балканска, газејќи претпазливо по замрзнатиот тротоар. По малку сети леки чекори што го пристигнуваат. Од полумракот се покажа сосем млада девојка, веројатно гимназијалка, облечена, и таа како него, недоволно и скромно.

- Добровечер. Вие сигурно одите на станица?
- Да.
- Дајте да ви помогнам.
- Не, не – рече тој. – Зошто да се мачите? Можам сам.
- Дозволете, ве молам, мене ми е и така по пат.

Тој ѝ го подаде пакетот и веќе зачекорија напоредно. Му беше пријатно нејзиното присуство од десната страна. Меѓутоа, разговорот остана сосем скржав.

- Кај седите?
- На Сењак.
- О, има уште многу да одите по овој студ.
- Ништо, јас сум свикната.

Излегоа веќе на плоштадот пред станицата. Тој помисли дека би било добро да ја задржи малку, да ја праша за најобични работи, да ја праша за нејзиното име. Можеби не е лошо да ги разменат адресите, можеби ќе почнат да се допишуваат. Но, нагло се откажа од таа помисла, ѝ се заблагодари, ѝ подаде рака, и секој отиде на своја страна.

Минеа години и носеа горчлив опит. Тој човек веќе одамна не е млад. Косата му е побелена. И чудно, таа мала случка сега сѐ почесто му се јавува во споменот, иако од неа поминало толку време. Загубена е острината на оцртите, заборавени зборовите и гласот, но затоа е сѐ поинтензивно кај него чувството дека од десната страна му оди, и како да го допира, едно драго суштество.

Има љубов во животот, - си вели тој. Има согласност од која животот станува прост и без компликации, а полн со содржина. Има таква љубов што сака да ни помогне и, кога треба, да земе спремно на себе дел од нашата тежина. Таа прави да е младоста убава и полетна, а староста да иде како спокојно зреење. Има таква љубов, кој вели дека ја нема! Човек само треба да ја најде и да ја задржи, ако ја нашол. А што стори тој? Тој ја препозна кога веќе беше доцна. Тој ја одмина, тој ја превиде, тој ја загуби неповратно во онаа далечна декемвриска вечер. Опоро каење како со студени иглички ја пронижува сета негова душа поради свеста дека тој самиот ја изневерил сушноста на својот живот.

Веројатно е тоа обична негова самоизмама.

ΚΑΤΑΓΡΑΦΕΣ ΣΕ ΠΡΟΖΑ

ΞΕΡΙΖΩΜΑ

Σήμερα ξερίζωσα την αναρριχώμενη τριανταφυλλιά. Δούλεψα κυκλικά το χώμα ολόγυρά της με ντουρί, χτυπούσα με κασμά στην ρίζα που άπλωσε φλέβες προς όλες τις πλευρές βαθιά μέσα στη γη.

Ήμουν λαχανιασμένος εντελώς, καταϊδρωμένος. Στο τέλος κατάφερα να ξεκολλήσω τη ρίζα από το λίκνο της. Όμως στο χώμα έμειναν,ωστόσο,πολλές φλέβες και φλεβίτσες που τις έσκισα με δυνατό ταρακούνημα.

Θα με καταριούνται αυτές οι φλέβες την άνοιξη. Γιατί σ’ αυτές υπάρχει ακόμα ζωή, όμως λείπει από αυτές ο αέρας. Θα θρηνούν εκείνες για τα φύλλα , έως ότου δεν εξαντληθούν εντελώς.

Με τέτοιο τρόπο την ξερίζωσα εγώ την αγάπη από το ξερό χώμα της καρδιάς μου.

ΖΗΤΙΑΝΟΙ

Κι έτσι, οδυνηρά, πάρα πολύ αργά συνειδητοποιούμε ότι είναι για μας, που ήδη απότομαγερνάμε, η αγάπη τόσο πολύτιμη, ώστε διόλου δεν υπάρχει ελπίδα ότι μπορεί να μας ανήκει, εάν μια φορά την έχουμε χάσει ή δεν την έχουμε συναντήσει ποτέ. Εμείς πρέπει ακόμη κι από τα παιδιά μας να ζητιανεύουμε λίγη στοργή, πιο γλυκό χαμόγελο, ψίχουλα περισσότερης προσοχής, ένα γράμμα σε πιο οικείο ύφος – εμείς γινόμαστε ζητιάνοι της αγάπης. Συλλαμβάνουμε μόνοι μας τον εαυτό μας με τη σκέψη ότι θα θέλαμε να σταθούμε στη γωνιά, πριν το βράδυ, όταν ανάβουν τα φώτα στις βιτρίνες των καταστημάτων, κι όταν βιαστικά περνάνε οι άνθρωποι. Ελπίζουμε για μια συνάντηση, μολονότι αυτό είναι μια ολωσδιόλου απατηλή ελπίδα.

ΜΑΓΙΑΤΙΚΗ ΝΥΧΤΑ

Ολόκληρη νύχτα την ονειρεύομαι. Ξυπνάω κάπου – κάπου, όσο για να θυμηθώ, ότι στ’ αλήθεια έφυγε, ότι η πραγματικότητα είναι ανελέητα απλή και σαφής. Απροστάτευτη είναι η καρδιά μου μια τέτοια νύχτα, ξεγυμνωμένη στον πόνο. Μιλώ μαζί της στο όνειρο, την πλησιάζω, δεν μπορώ να υπερνικήσω ένα καταραμένο σύνορο ανάμεσά μας, ξυπνάω – κι αναθυμάμαι την άμετρη θλίψη –μούξαπλώνει βαριά στην αριστερή πλευρά του στήθους μου. Αυτή είναι μια βροχερή μαγιάτικη νύχτα. Τώρα

ακούγεται κελάηδημα πουλιού από τον μπαχτσέ. Σαν δάκρυ στάζει αυτό το τραγούδι. Ψιθυρίζω τ' όνομά της, εγώ ο ίδιος είμαι έκπληκτος από αυτό, από το πόσο έχω παρασυρθεί. Όμως μόνο φρικτή ακραία μοναξιά με την άϋλή της παλάμη σε αυτήν την νύχτα.

ΑΝΑΜΝΗΣΗ

1.

Υπάρχει μια φοβερή στιγμή – όταν και η ανάμνηση αποσυντίθεται, λιώνει. Εγώ σε παρακαλώ να μη μου επιστρέψεις κάτι από τη ζωή, αλλά να μου ανανεώσεις τις αναμνήσεις .

Πρόσεξέ τις, αν μπορείς, μόνος τις δικές σου αναμνήσεις!

2.

- Βλέπω καλύτερα από σένα τη σκιά, τα βλέπω πιο καθαρά τα σχέδιά της στα χόρτα κάτω απ'την κληματαριά, κάτω από την πέργκολα στο ηλιόλουστο δάπεδο· το πυκνό πλέγμα των φύλλων μού είναι πιο κατανοητό από όσο σε άλλους, - γι' αυτό εσύ όμως συχνά θα μετανιώνεις που δεν είσαι μαζί μου.

ΣΤΙΓΜΗ

Μια απότομη συνειδητοποίηση ότι πρέπει να χρησιμοποιηθεί ο μύθος, ακριβώς αυτή τη στιγμή. Ότι αυτός ο περίπατος είναι αναντικατάστατος, πριν το βράδυ στους δρόμους της παλιάς πόλης, αυτό το πανόραμα των βιτρινών, του ουρανού και των βουνών από απόσταση, αυτή η ανάσα, ενώ περιπλανιέμαι ακόμη. Η πεποίθηση ότι αυτό είναι ευτυχία ! Πόσο μπορούν να με επηρεάσουν αυτή τη στιγμή όλες οι άλλες προβλέψεις !

ΚΡΥΟ

Αυτή τη νύχτα έξω κάνει πολύ κρύο, ξαστεριά. Ο ουρανός απόλυτα διαυγής, παγώνει το χιόνι στους δρόμους. Επιστρέφω σπίτι αργά. Το κρύο με τσιμπά με λεπτές βελονίτσες στα ρουθούνια. Ορίστε, να ΄μαι τώρα πια σε ζεστό δωμάτιο. Παίρνω ένα βιβλίονα διαβάσω καμιά σελίδα, πριν τον ύπνο. Δεν είμαι ακόμη εντελώς ζεσταμένος και το κρύο βγαίνει σαν σε σπίθες από μένα. Και ξαφνικά μια σκέψη - ξαφνική, διαυγής και κρύα – ότι είναι τόσο φυσικό που είμαι μοναχός μου, ότι τίποτε πιο λογικό δεν υπάρχει από αυτό, ότι όλα έπρεπε να είναι, όπως ήταν. Παγώνει το αίμα μέσα μου αυτή τη νύχτα, γιατί παγώνουν τα πάντα γύρω.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ

Σήμερα είναι πρώτη του Γενάρη, βαθύς χειμώνας. Όμως, η τριανταφυλλιά που ανθίζει μια φορά τον μήνα, κάτω από το παράθυρό μου σαν από κάποιο θαύμα άνθισε πάλι. Εκτός από δύο - τρία μπουμπούκια, ένα άνθος άνοιξε εντελώς, και το πορφυρό του είναι τόσο έντονο ως προς τη λευκότητα του χιονιού ! Αυτή η τριανταφυλλιά, άνθιζε και την άνοιξη, άνθιζε ολόκληρο το καλοκαίρι και το φθινόπωρο. Γιατί να μην ανθίσει και τώρα, όταν οι παγωνιές τέντωσαν τη γη ; Ίσως όλο το νόημα της ύπαρξής της ήταν σ' αυτό, για να δείξει ότι αυτό είναι δυνατόν. Το κοιτάζω αυτό το κόκκινο λουλούδι. Λυγίζει τώρα αυτό στον δριμύ άνεμο, είναι εξαιρετικά μοναχικό, απελπισμένο·όμως, μολαταύτα,αυτό είναι πραγματικότητα, δεν το έχω σκεφτεί εγώ, εγώ είμαι τυχερός που μου δόθηκε να το κοιτάζω και να αφηγούμαι γι' αυτό.

ΚΑΜΙΚΑΖΙ

Μου ισχυρίζονταν ότι οι Ιάπωνες διακρίνονται για τον εξαιρετικό ορθολογισμό τους, ότι αυτοί δεν είναι συναισθηματικοί, αλλά ακριβείς, περήφανοι άνθρωποι. Κι εγώ θυμήθηκα τότε ότι ακριβώς αυτοί οιορθολογιστές καθιέρωσαν το περίφημο καμικάζι –ταυτόχρονα εξαιρετικά παράλογη, αλλά και ακραία συμβατική πράξη. Αυτοί βρήκαν αυτή την ικανότητα, πιθανόν, για να μη χωράει αμφισβήτηση η υπερηφάνεια και η ορθότητά τους.Εγώ σκεφτόμουν ότι αυτό, ωστόσο, είναι σύλληψη μιας φόρμας και ότι χρειάζεται πολύ θάρρος, για να εκθέτειςτην υπερηφάνεια και την αξιοπρέπειά σου σε πρόβα. Ο κάθε ανόητος μπορεί τότε να φτύσει στον άνθρωπο που πήρε πάνω του τον κίνδυνο να μην ενεργεί σύμφωνα προς τις συμβάσεις.

ΨΑΡΑΣ

Ξεκίνησα όπως ο ψαράς με δίχτυ δίπλα σ' ένα ποτάμι στο οποίο δεν έχει ψάρια. Κατ' αυτόν τον τρόπο είμαι χαμένος, κουρελής, γέρος, γελοίος. Μη σκεφτείς ότι δεν κατάλαβα αμέσως τη συμπεριφορά σου. Εγώ σε συγχώρησα μόνο την ίδια στιγμή, όπως ο φτωχός συγχωρεί τον πλούσιο αυτόν που πάντα θα μπορούσε να τον περιφρονήσει.

ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ

Ο μονόλογος δεν υφίσταται, ο μονόλογος είναι υπόθεση που έπλασε η φαντασία. Το γράφω αυτό, επειδή μου είναι απαραίτητο, για να συνεχίσω την συνομιλία. Εγώ ενδεχομένως δεν κατάφερα να κατανοήσω ολόκληρο το ανθρώπινοβάθος της τέτοιου είδους ανάγκης.

Έμεινα κατάπληκτος, όταν η μητέραείπε για τον πεθαμένο πατέρα: «Τον ''έσφαξαν'' έτσι στην εγχείρηση· να τον άφηναν τουλάχιστον μια μέρα ακόμη ζωντανό, να έλεγε ακόμη καμιά κουβέντα».

Κρατάμε τον εαυτό μας, την τιμή μας, την υπόληψή μας. Κι είναι ντροπή, άραγε, μετά από όλες τις τέτοιου είδους δοκιμές να σερνόμαστε στη σκόνη, για να ακουστεί μόνο μια κουβέντα ακόμη του ανθρώπου που αγαπάμε;

ΑΓΡΙΑΠΙΔΙΑ

Ο πεθαμένος πατέρας ακόμη την έκοψε την αγριαπιδιά της αυλής μας. Είχε μεγαλοπρεπή κορώνα και έριχνε θαυμαστή σκιά μέσα από το γρασίδι κατά τις καλοκαιρινές ημέρες. Όμως την προσβάλανε κάμπιες,διασκόρπισαν παντού τις διαφανείς φωλιές τους, ήταν δύσκολο να καθαριστούν, και τα άλλα δέντρα ολόγυρα θα υπέφεραν απ' αυτό το φώλιασμα. Τότε ήρθε το τσεκούρι και από το δέντρο έμεινε μόνο ο ρόλος του θραύσματος, να καρφώσουν σ' αυτό, σε μια άκρη, σύρμα για άπλωμα ρούχων.

Προφανώς η δύναμη της ζωής σε αυτό το δέντρο ήταν μεγάλη. Την πρώτη άνοιξη ο σακατεμένος κορμός άπλωσε κλαδάκια ακόμη και κάπου κοντά στην κορυφή. Ο καιρός περνάει. Τώρα είναι άνοιξη πάλι και τώρα βλέπω καθαρά πώς ο θάνατος παραλύει αυτό που το ζωντανό σώμα το έδενε με τη γη και τους χυμούς της. Δεν υπάρχουν πλέον κλαδάκια στην κορυφή. Δεν ρέουν πλέον χυμοί εκεί καιδεν επιτελείται πλέον το θαύμα της μεταμόρφωσης. Μόνο κοντά στο κάτω μέρος του το φτωχό, σκοτεινό κούτσουρο δίνει ακόμη σημάδια ζωής. Όλα του γίνονται αδιάφορα. Μερικά φυλλαράκια πρασίνισαν. Οτιδήποτε άλλο το έσφιξε στη μέγγενή της η πέτρινη λήθη.

ΚΕΝΤΗΣΤΡΑ

ΜΥΣΤΙΚΟ
Ένα σου μυστικό φανέρωσέ μου
Τόσο μικρό κι ανάλαφρο έστω,
Νεκρικά μέσα μου εγώ θα το κρύβω-
Μέχρι πουποίημα να γίνει.

ΑΠΟ ΤΟ ΤΡΕΝΟ
Ορίστε, το τέλος της γαλάζιας λαχτάρας.
Πέρασε εκεί ηπαιδική μου ηλικία.
Κλαίνε αυτά τα βουνά για μένα !

Από κάτω τους, στην πλαγιά, χωριό διακρίνεται.
Μήπως κάποιος μας χαιρετά με λευκό μαντήλι;
Κλαίνε αυτά τα βουνά για μένα !

Το τρένο προσπερνά ό,τι θα συναντήσει.
Μια φορά εκεί ένα παιδί υπήρχε.
Κλαίνε αυτά τα βουνά για μένα !

Η σκέψη συχνά πίσω με γυρίζει.
Η ζωή κάπου αλλού με στέλνει.
Κλαίνε αυτά τα βουνά για μένα !

ΚΟΡΜΟΣ
Τα πεσμένα φύλλα φωνάζουν
αυτά που ακόμη,
φοβισμένα από την άγνοια της πτώσης,
τρέμουν στο δέντρο:
«Ελάτε κάτω να πεθάνουμε,
ξεφύγετε από τους ανέμους
στην σιωπή της γης.
Γυμνός ας μείνει αυτός ο σκελετός ο καρβουνιασμένος
να χτυπά στην ανοιχτωσιάτα μαύρα του χέρια,
Το κουφάρι του ας είναι σκάφη
για της φθινοπωρινής βροχής τα νερά.
Και εμείς συχνά θα τον περικυκλώνουμε,
για να μη μπορεί να υπερβεί τον κύκλο
των χρυσοκίτρινων αναμνήσεών του»

ΠΕΤΑΛΟΥΔΑ

*Το κοριτσάκι:*Μανούλα, έπιασα μια πεταλούδα μπροστά στην πόρτα. Δες πόσο όμορφη και λευκή είναι ! Αυτή δεν καθόταν σε λουλούδι, ξάπλωνε καταγής, έτσι, στη μια πλευρά. Εγώ έβγαλα τα τσόκαρά μου, για να μη κάνουν θόρυβο, προχωρούσα σιγά, για να μη με ακούσει, και την έσφιγγα με τα δυο δαχτυλάκια. Όμως αυτή δεν φτερούγιζε με τα φτερά της έτσι, όπως φτερουγίζουν οι πεταλούδες στο πάρκο, όταν θα τις πιάσουν. Αυτή ήταν ήρεμη. Μανούλα, δεν θα με μαλώσεις που τηνσκότωσα, σωστά ;

Η μητέρα: Όχι, παιδάκι μου, εσύ την έκανες να ξαναζήσει.

ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΑ

Μπροστά στον παλιό καθεδρικό ναό. Ήλιος. Στο αγγλικό γρασίδι, στα μονοπάτια, ήλιος που αποκαλύπτει την βιολετί αντανάκλαση στους λαιμούς των περιστεριών.

Σκηνή Πρώτη: παιδάκι (κοριτσάκι – μόλις που βάδιζε) θέλει να τα πιάσει τα περιστέρια. Ξέρει ίσως μόνο τη λέξη «πα–πα–πα–πα».

Σκηνή Δεύτερη: Παρασυρμένη από αυτό, γυναίκα (μέχρι πρόσφατα θα μπορούσε η ίδια να είχε ονομαστεί Περιστέρα) θέλει να το φωτογραφίσει το κοριτσάκι με τα περιστέρια, αλλά είτε αυτό μετακινείται είτε τα περιστέρια πετούν μακριά. Η γυναίκα παραιτείται.

Σκηνή Τρίτη: Άνθρωπος, που μπήκε στη μέση ηλικία(για να την βοηθήσει την γυναίκα) βγάζει ψίχουλα από την τσέπη και τα πετάει στα περιστέρια, για να μαζευτούν. Αυτά συγκεντρώνονται σε πολύχρωμη βεντάλια. Όμως η γυναίκα δεν καταλαβαίνει την κίνησή του, κι αυτός δεν παίρνει θάρρος, για να της απευθυνθεί.

Περιγραφή των περιστεριών: Αυτά είναι όλα εξίσου όμορφα , αυτά όλα γουργουρίζουν πανέμορφα, αυτά εξίσου μοιράζονται την αγάπη.

Ολοκληρωμένη φωτογραφία: Απροσδόκητο χτύπημα των καμπανών του καθεδρικού. Τα περιστέρια σαν από σημάδι πετούν στον ουρανό: Ας σημειωθεί μόνο αυτή η αντανάκλαση του ήλιου στην άκρη των ανοιγμένων φτερών τους.

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ (СРЕДБА ВО РАЈОТ)

Πριν από το τέλος του 1956, έφτασα για πρώτη φορά στο Παρίσι κι έμεινα εκεί για μερικούς μήνες, όλους μέχρι τον Μάη της επόμενης χρονιάς.

Για λίγο η πόλη αυτή θα έκανε την θέλησή μου να λοξοδρομήσει. Είδα πού είμαι και τι είμαι σε σχέση μ' αυτό το θαύμα το χτισμένο κι οργανωμένο επί αιώνες από ένα μεγάλο λαό. Μου φαινόταν ότι ο τελικός στόχος ενός μεγάλου λαού είναι να δημιουργήσει μια μεγάλη πόλη με ξεχωριστή εμφάνιση, χαρακτηριστική ψυχή και φυσιογνωμία.

Μολαταύτα βρήκα ένα στήριγμα μέσα μου. Πρώτο καταφύγιο υπήρξε για μένα ο μισοσκότεινος χώρος του Ινστιτούτου Σλαβικών Σπουδών (οδ. Μισελέ 9). Αλλά εκεί με περίμενη σκοτεινή μορφή του γέρου βιβλιοθηκάριου, ρώσσου εμιγκρέ, ο κύριος Μπούττσικ.Ξερακιανός, πετσί και κόκκαλο, φαλακρός, σκυθρωπός σαν να συσπάται από κάποιονέντονο, διαρκώς παρόντα πόνο, ο κύριος Μπούττσικ ήταν μακριά από το είδος εκείνων των γλυκομίλητων και ευχάριστων βιβλιοθηκάριων, των πάντοτε έτοιμων να εξυπηρετήσουν, να συζητήσουν ακριβώς όσο πρέπει και μάλι-

στα να τον βοηθήσουν τον αναγνώστη με τις συμβουλές τους. Όχι, ο κύριος Μπούττσικ δεν τους προσέλκυε τους αναγνώστες του, αλλά περισσότερο τους απέτρεπε. Προπαντός υποδεχόταν αυστηρά αυτούς που έρχονταν για πρώτη φορά. Το βλέμμα του τους μέτραγε από την κορφή ως τα νύχια, γεμάτο υποψίες κι ανατριχιαστική παγωμάρα. Ίσως αυτό να ήταν ένας από τους λόγους που ο κύριος Μπούττσικ ποτέ δεν είχε πολλούς αναγνώστες στη μισοσκότεινή του αίθουσα.

Όμως εγώ έμεινα αρκετούς μήνες και, φαίνεται, άντεξα με επιτυχία την καραντίνα. (σημ. μτφρ: την «καραντίνα» στην οποία τον υπέβαλε ο κ. Μπούττσικ) Εγώ είμαι από τη φύση μου πολύ επιφυλακτικός απέναντι στους ανθρώπους που με κρατούν σε ένταση και προσέχω πολύ να μη τους πληγώσωούτε με κάποια υπερβολική χειρονομία, ούτεμε αυτάρεσκο ύφος. Η πολύ καλή γνώση μου της ρωσικής γλώσσας και της λογοτεχνίας βοήθησε να έρθουμε κοντά σιγά-σιγά με τον κύριοΜπούττσικ. Από μέρα σε μέρα ένιωθα πιο ελεύθερα με την παρουσία του, αλλά ωστόσο μοχθούσα τακτικά να μην τη διαταράξω με κάτι, αλλά να την οικοδομήσω παραπέρα την αρμονία που δημιουργήθηκε μια φορά.

Το ότι αυτή είχε επιτευχθεί, φάνηκε, όταν ο κύριος Μπούττσικ από μόνος του μου χάρισε, για να την διαβάσω, την βιβλιογραφία του των γαλλικών μεταφράσεων από τη ρώσικη λογοτεχνία. Αυτό το βιβλιαράκι ήταν γεμάτο οργή, χολή ανέβλυζε από αυτό. Ο κύριος Μπούττσικ δικαίως διαμαρτυρόταν πως οι Γάλλοι όχι μόνον λίγο μεταφράζουν από ρωσικά, αλλά ταυτόχρονα συμπεριφέρονται ακόμη και κοσμικά προς τα μεγαλύτερα έργα του ρωσικού πνεύματος.Για να εικονογραφηθεί αυτό στο δικό του έργο, είχε αναπαραχθεί το εξώφυλλο της μετάφρασης της «Άννα Καρένινα», όπου η ηρωίδα του Λέοντα Τολστόι παρουσιάστηκε σχεδόν ως χορεύτρια. Οποία παρανόηση, οποία φοβερή παραμόρφωση! Κατάλαβα πώς και γιατί, σταγόνα σταγόνα, μαζεύτηκε η πικρία σ' αυτόν τον άνθρωπο, καταστρέφοντας τη χαρά του, μη αφήνοντας ούτε ίχνος χαμόγελου στο πρόσωπό του.

Όταν του επέστρεψα το βιβλίο, αυτός, μέχρι και με κάποιο τρέμουλο ακόμη, περίμενε τι θα πω.Ήταν πολύ ικανοποιημένος, όταν του είπα ότι-,κατά τη γνώμη μου, έδωσε ένα καλό μάθημα στους Γάλλους. «Ξέρετε πώς εκφράστηκε ο Ζορζ Ντιαμέλ , όταν το διάβασε;» - θυμήθηκεμπροστά μου ο κύριος Μπούττσικ. –Αυτός μόνο τρεις φορές επανέλαβε: «Διαμαρτύρομαι ! Διαμαρτύρομαι ! Διαμαρτύρομαι !» .

Το ότι εγώ κι ο σκληρός κύριος Μπούττσικείχαμε έρθει πολύ κοντά, το ένιωσα, όταν έπρεπε να αναχωρήσω από το Παρίσι.

« Ορίστε, - είπε αυτός – θα συναντηθούν άνθρωποι, θα γίνουν φίλοι, και αμέσως μετά πρέπει να χωρίσουν ». Η φωνή του έτρεμε από συγκίνηση, υγρασία πλημμύρισε τα γαλάζια του μάτια.

Πέρασαν καμιά δωδεκαριά χρόνια κι εγώ βρέθηκα πάλι στο Παρίσι, στο ίδιο Ινστιτούτο, όπου έπρεπε τώρα να δώσω μια διάλεξη. Είχα κάποια ελπίδα ότι θα τον δω τον κύριο Μπούττσικ , ο οποίος μου έμεινε αξέχαστος, μολονότι δεν κράτησα κανενός είδους επαφή μαζί του μετά τον αποχωρισμό. Μα αυτός, ωστόσο, με υποδέχτηκε στην πόρτα της εισόδου. Μετά τους χαιρετισμούς και τα πρώτα λόγια που ανταλλάξαμε, μου είπε: «Είμαι για πολλά χρόνια στη σύνταξη και δεν έρχομαι εδώ, ακόμη λιγότερο σ' αυτές τις διαλέξεις. Τώρα ήρθα μόνο και μόνο, για να Σας δω Εσάς. Δεν πιστεύω ότι εμείς ακόμη μια φορά θα συναντηθούμε στη ζωή και γι' αυτό θέλω να Σας εκφράσω ένα πολύ σημαντικό μήνυμα. Όταν θα έρθετε στον Παράδεισο, για να μη περιπλανηθείτε πολύ και για να μην χάσετε χρόνο αναζητώντας με, να ξέρετε ότι εγώ θα Σας περιμένω ακριβώς δίπλα στην είσοδο από τη δεξιά πλευρά».

Το γράφω αυτό και μου φαίνεται ότι ο κύριος Μπούττσικ από πάνω με κοιτάζει από κάποιο ουράνιο παραθυράκι. Και ενώ αυτό δεν ήταν στον χαρακτήρα του, αυτός τώρα θα υπομειδιά και σαν να μου λέει: « Ναι, η θέση έχει προγραμματιστεί, κι εγώ από το ημερήσιο ενημερωτικό δελτίο του Παράδεισου θα μάθω αλάνθαστα ποια ώρα θα καταφθάσετε εδώ Εσείς. Εγώ κι εδώ δουλεύω στη βιβλιοθήκη».

Ο ΗΡΕΜΟΣ ΝΤΟΝ (ΤИХИОТ ДОН)

Μια ανοιξιάτικη μέρα του 1950, μια μικρή ομάδα, εμείς οι δυο εκπαιδευτικοί και μερικοί φοιτητές σε μια εκπαιδευτική εκδρομή διαλεκτολογίας στην περιοχή Κράτοφσκο, φτάσαμε στο μοναστήρι του Λέσνοβο. Εδώ μείναμε και για να διανυκτερεύσουμε.

Το θυμάμαι καλά το ξύπνημα το επόμενο πρωί. Στο δωμάτιο είχε μπει ήδη ένα πλούσιο δεμάτι πρωινής λιακάδας.Ξαφνιάζουν την ακοή οι κραυγές των παγωνιών στην αυλή και κάποιο κουδούνισμα στο πλακόστρωτο σαν να σέρνει κάποιος σίδερο. Έρριξα μια ματιά, ήδη είχα σηκωθεί, από το παράθυρο.Κάτω,πήγαινε στη δουλειά του ο κατά ΧριστόνσαλόςΝτόντσιο, ολόκληρος δεμένος με αλυσίδες που σέρνονται στη γη και κουδουνίζουν. Ντυμένος χωριάτικα,με τα παραδοσιακά του παντελόνια, καθ' ολοκληρίανκουρελής, έτσι που φαίνεται ότι όχι τα γαζιά, αλλά ακόμη και οι αλυσίδες συγκρατούν την φορεσιά του. Ο Ντόντσιοπροφανώς συνεχίζει μια παλιά τοπική παράδοση. Αυτός είναι ο μοναδικός εντόπιος σ' αυτό το μοναστήρι. Οι άλλοι δυο είναι Ρώσοι.

Από το Ζλέτοβο ακόμη ή το Πρόμπιστιπ καταλάβαμε ότι ο ηγούμενος, Βιτάλιι, ήταν στη Ρωσία αξιωματικός του ιππικού. Χτες γνωριστήκαμε καλά και μάθαμε τη σειρά του. Ήδη περασμένης ηλικίας, με άσπρα μαλλιά, αυτός διατηρείται στητός σαν κοντάρι όπλου, σαν να είναι ψηλός και λεπτός, και μόνο στο βάδισμασέρνει ανεπαίσθητα το δεξί του πόδι. Αυτό είναι συνέπεια μιας πληγής που αποκτήθηκε στον πόλεμο με τους Κόκκινους. Πολλοί Ρώσοι εμιγκρέ, όπως αυτός, είχαν συμμαζευτεί στα μοναστήρια μας κι έτσι τέλειωναν την πορεία της ζωής τους. Έχω ακούσει μια εκδοχή, αλλά αυτό δεν είναι να το πιστεύεις, ότι ακόμα κι ο τρομερός Νέστωρ Μάχνο, ο ηγέτης των αναρχικών συμμοριών στην Ουκρανία, τέλειωσε τη ζωή του υπό όνομα μοναχού σε κάποιο μοναστήρι του Μαυροβουνίου.

Τον Βιτάλιι διακονεί ο Πάβελ. Φαίνεται σαν να του είναι αυτός ο ίδιος η ορντινάτσα του από τη Ρωσία κι έχει ακριβώς μια τέτοια στάση σώματος, μισής μετάνοιας,πλησιάζονταςτο αφεντικό του. Ο Πάβελ, ειρηνικό άτομο, φοράει μπότες και κασκέτο. Σύμφωνα με κάποια καλά καθιερωμένη δική τους τάξη, αυτός του προσφέρει σε δίσκο πότε-πότε ένα ποτήρι ρακή κι ένα ποτήρι νερό.Εξαιτίας αυτού ο Βιτάλιι βρίσκεται σε πνευματική ζάλη. Αυτός δεν μιλάει ήσυχα σαν καλόγερος, αυτός δίνει εντολές απότομα. Ο Ντόντσιο και ο Πάβελείναι οι τελευταίοι εναπομείναντες από την «τσέτα» του.

Επί της Ηγουμενίας του, αλλά σίγουρα όχι και από λάθος του,το μοναστήρι περνά δύσκολες μέρες.Η ανατολική πόρτα είναι γκρεμισμένη και τα κελιά από εκείνη τη πλευρά άρχισαν να γκρεμίζονται.Χόρτα μεγαλώνουν στον τρούλο.

Στην εκκλησία έμειναν ακόμη μερικά βιβλία, περίπου είκοσι πακέτα, από αυτά που πριν από εκατό χρόνια υπολόγιζε να έχει στο Λέσνοβο ο Γιόρνταν Χατζή ΚονσταντίνοφΤσίνοτ. Ωστόσο αυτά παρουσιάζουν κάποιο ενδιαφέρον. Εμένα έπεσε το μάτι μου σε ένα μοναστηριακό τεφτέρι οικονομικών και στα «Θαύματα της Υπεραγίας Θεοτόκου» από τον Ιωακείμ Κρτσοφσκι.

Άρχισαδιαπραγματεύσεις με τον Βιτάλιι,για να μας τα δώσει για την βιβλιοθήκη μας του σεμιναρίου.Αυτός καθυστερούσε λίγο,αλλά συμφώνησε,από τη στιγμή που του υποσχέθηκα ότι για αντικατάσταση θα του στείλω ένα μεγάλο και ενδιαφέρον βιβλίο στη ρωσική γλώσσα.

Ευτυχώς είχα στο σπίτι σ'ένα τόμο τον «Ήρεμο Ντον»κι αμέσως μετά την επιστροφή μου , του τον έστειλα του Βιτάλιι,δεν θυμάμαι τώρα πώς,με ταχυδρομείο ή,το πιο πιθανό,με άνθρωπο.

Έμεινα κατάπληκτος, όταν μετά από κάποιο χρονικό διάστημα μου ήρθε από αυτόν ταχυδρομική κάρτα, γραμμένη στη ρωσική γλώσσα. «Σας

ευχαριστώ πολύ για το βιβλίο», μου έγραφε ο Βιτάλιι.«Ό,τι έχει ειπωθεί εκεί είναι ουσιαστικά αλήθεια. Διαβάζω, και στιγμές γελάω, στιγμές κλαίω. Λοιπόν, εγώ ο ίδιος ήμουν εκεί !»

Ποιος ξέρει, σκέφτηκα, αν ο Σόλοχοφ έλαβε διόλουκάποτε τέτοια κριτική από κάποιον από τους αναγνώστες του, στην πραγματικότητα από κάποιον από τους πιθανούς του ήρωες.

Όταν μετά από πολλά χρόνια πήγα ξανά στο Λέσνοβο, ο Βιτάλιι και η συνοδεία του δεν ήταν πια ανάμεσα στους ζωντανούς. Μας υποδέχτηκε μια γυναίκα που κρατούσε τα κλειδιά. Η εκκλησία ήταν ανακαινισμένη, ο τρούλος σκεπασμένος, τα ερείπια της ανατολικής πλευράς καθαρισμένα. Η γυναίκα μας είπε εμπιστευτικά ότι αυτοί που διόρθωσαν την εκκλησία έσκαψαν και βρήκαν χρυσό, τον έκρυψαν, έφυγαν γρήγορα-γρήγορα και από τότε αγνοούνται τα ίχνη τους. Κι αυτό είναι ένας από τους θρύλους που ανανεώνονται διαρκώς γύρω από τα μοναστήρια. Δεν είμαι σίγουρος αν τότε ρώτησα πού είναι θαμμένος ο Βιτάλιι. Υποθέτω ότι είναι στο νεκροταφείο του χωριού, γιατί στην αυλή του μοναστηριού δεν παρατήρησα τάφο. Αν δεν προκάνω εγώ, ας ερευνήσει γι' αυτό κάποιος άλλος στη θέση μου. Κι αν πάλι κάποτε τυχαία βρεθεί στο Λέσνοβο το μονότομο βιβλίο «Ο ήρεμος Ντον» θα μαθευτεί πότε και πώς έφτασε εκεί.

ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ (РАЗМИНУВАЊЕ)

Αυτό το κρύο δεκεμβριάτικο βράδυ του 1945 κάτω από το χλωμό φως της γωνίας των δρόμων Τεράζιε και Μπάλκανσκα στο Βελιγράδι εμφανίστηκε η φιγούρα ενός νέου αδύνατου ανθρώπου, που κατευθυνόταν προς τη στάση. Αυτός φορούσε ρούχα και παπούτσια ακατάλληλα για τέτοιο κρύο, φθαρμένη υφασμάτινη καμπαρντίνα και κοντά παπούτσια. Ήδη ένιωθεκρύες βελονίτσες στιγμές - στιγμές στο σώμα του.

Στο δεξί χέρι κρατούσε το βαλιτσάκι χειρός του, και στο αριστερό, κάτω από την μασχάλη ένα δέμα με βιβλία. Είχε έρθει σήμερα για δουλειά της υπηρεσίας, κι αυτά τα βιβλία του τα έδωσαν ως χρήσιμα κι απαραίτητα, για να τα μεταφέρει στα Σκόπια. Μεγάλο μέρος του δέματος έπιανε ένα άδετο αντίτυπο της «Λογικής» του Χέγκελ.

Αυτός κατευθύνθηκε προς τα κάτω προς τη Μπάλκανσκα , πατώντας προσεκτικά στο παγωμένο πεζοδρόμιο.Μετά από λίγο θυμήθηκε τα ελαφριά βήματα που τον πρόφταιναν. Από το μισοσκόταδο εμφανίστηκε μια πολύ νέα κοπέλα πιθανώς μαθήτρια λυκείου, ντυμένη κι αυτή σαν τον ίδιο, όχι επαρκώς για το κρύο και σεμνά.

Καλησπέρα. Εσείς σίγουρα πηγαίνετε στη στάση;

Ναι
Δώστε να σας βοηθήσω.
Όχι, όχι – είπε εκείνος. – Γιατί να κουράζεστε; Μπορώ μόνος.
Επιτρέψτε μου, σας παρακαλώ, έτσι κι αλλιώς είναι στο δρόμο μου.
Της έδωσε το δέμα και ήδη είχαν προχωρήσει πλάι- πλάι. Του ήταν ευχάριστη η παρουσία της στη δεξιά του πλευρά.
Ωστόσο, η συνομιλία έμεινε εντελώς φειδωλή.
Προς τα πού μένετε;
Στο Σένιακ.
Ο, έχει ακόμη πολύ να περπατήσετε σ' αυτό το κρύο.
Τίποτε, είμαι ανθεκτική εγώ.
Βγήκαν πια στην πλατεία πριν τη στάση. Αυτός σκέφτηκε ότι θα ήταν καλό να την κρατήσει λιγάκι, να την ρωτήσει για τα πιο συνηθισμένα πράγματα, να την ρωτήσει το όνομά της. Ίσως δεν είναι κακό να ανταλλάξουν τις διευθύνσεις τους, ίσως θα αρχίσουν να αλληλογραφούν. Όμως απότομα απαρνήθηκε αυτή τη σκέψη,ευχαρίστησε την κοπέλα, της έδωσε το χέρι του κι ο καθένας τράβηξε το δρόμο του.
Πέρασαν χρόνια κι έφεραν πικρή γεύση. Αυτός ο άνθρωπος ήδη προ πολλού δεν είναι νέος. Τα μαλλιά του έχουν ασπρίσει. Και παράξενο, αυτό το μικρό τυχαίο συμβάν τώρα όλο και συχνότερα του εμφανίζεται στη μνήμη του, μολονότι πέρασε τόσος καιρός από αυτό. Χαμένη είναι η οξύτητα των περιγραμμάτων, ξεχασμένα τα λόγια κι η φωνή, αλλά γι' αυτό είναι όλοκαι πιο έντονοσ' αυτόν το συναίσθημα ότι στην δεξιά του πλευρά περπατά, και σαν να τον αγγίζει ένα αγαπημένο πλάσμα.
Υπάρχει αγάπη στη ζωή, - λέει στον εαυτό του. Υπάρχει ομόνοια από την οποία η ζωή γίνεται απλή και χωρίς περιπλοκές, αλλά γεμάτη με περιεχόμενο. Υπάρχει τέτοια αγάπη που θέλει να μας βοηθήσει και, όταν χρειάζεται, να είναι προετοιμασμένη να πάρειπάνω της μερίδιο από τη δική μας στενοχώρια. Αυτή κάνειτη νιότηνα είναι όμορφη κι έτοιμη να πετάξει, και τα γεράματα να έρχονται σαν ήρεμη ωρίμανση. Υπάρχει τέτοια αγάπη, ποιος λέει ότι δεν υπάρχει ! Ο άνθρωπος μόνο πρέπει να την βρει και να την κρατήσει, αν την βρήκε. Και τι έκανε αυτός; Αυτός την αναγνώρισε, όταν ήδη ήταν αργά. Αυτός την προσπέρασε, αυτός τηναγνόησε, αυτός την έχασε αμετάκλητα σε εκείνοτο μακρινό δεκεμβριάτικο βράδυ. Μετάνιωμα δυνατό που τρυπούσε, σανμε κρύες βελόνες, όλη του την ψυχή εξ αιτίας της συνειδητοποίησης ότι αυτός μόνος τουτην πρόδωσε την ουσία της ζωής του.
Πιθανόν αυτό είναι συνηθισμένη του αυταπάτη.

на грчки преведе Марија Думба
Μετάφραση: Δούμπα Μαρία

КОРЧЕВАНИЕ

Сегодня я корчевал плетистую розу. Я разрыл землю и ударил киркой по корню, который глубоко разросся во все стороны.

Я весь запыхался, вспотел. В конце концов мне всё-таки удалось выдрать корень из земли. Но оставалось еще много цепких корешков, которые я вытащил сильным рывком.

Весной эти корешки будут проклинать меня. Ведь в них еще есть жизнь, а воздуха им не хватает. Они будут тосковать по листве, пока не сгниют.

Так выкорчевал я и любовь из сухой почвы своего сердца.

ПОПРОШАЙКИ

И в конце концов мы с горечью осознаём – любовь так вздорожала, что нам, старящимся всё быстрее, нечего и надеяться обрести ее снова, если однажды мы её лишились – а может, никогда и не встречали. Нам приходится даже у своих детей выпрашивать немного тепла, искреннюю улыбку, чуточку внимания, письмецо понежнее – мы становимся попрошайками в любви. Мы ловим себя на мысли, что хотели бы встать на углу, в сумерках, когда загораются витрины и люди спешат мимо. Мы надеемся на встречу, хоть эта надежда совсем призрачна.

МАЙСКАЯ НОЧЬ

Всю ночь она мне снится. Я то и дело просыпаюсь – и понимаю, что на самом деле ее нету рядом, что реальность безжалостно проста и ясна. Беззащитно мое сердце в эту ночь, оголено в страдании. Во сне я говорю с ней, приближаюсь к ней, не могу преодолеть какую-то проклятую границу между нами, просыпаюсь – и чувствую безмерную печаль – тяжко лежит она на левой стороне груди. Это майская ночь, дождь. Теперь я слышу птичье пенье во дворе. Как слезы, льётся оно. Шепчу её имя и сам удивляюсь, как глубоко погружен я в свои чувства. И лишь страшное одиночество со своей бесплотной ладонью в эту ночь.

ВОСПОМИНАНИЕ

1. Наступает страшный миг – когда и воспоминание распадается, разлагается. Я не прошу тебя вернуть что-то из былой моей жизни, лишь освежить мои воспоминания.

Храни, если можешь, свои воспоминания сам!

2. Яснее тебя я вижу тень от виноградной лозы, её узоры на траве, под столом на полу, залитом солнцем; густой клубок листвы мне понятнее, чем другим, – и потому ты всё же не раз пожалеешь, что ты не со мной.

МГНОВЕНИЕ

Вдруг острое чувство, что нужно использовать мгновение, именно это мгновение. Что незаменима эта прогулка в сумерках по улицам старого города, этот взгляд на витрины, на небо и горы вдали, этот воздух, которым дышу, бродя бесцельно. Уверенность, что это и есть счастье! И что мне все другие предвестия в это мгновенье!

СТУЖА

Нынче ночью стужа, трескучий мороз. Небо ясно и чисто, мерзнет на улицах снег. Домой возвращаюсь поздно. Мороз тонкими иглами колет мне голени. Вот я уже в теплой комнате. Беру книгу – прочесть страницу-другую перед сном. Я еще не согрелся и искрюсь холодом. И внезапно мысль – пронзительная, ясная и ледяная – что для меня так естественно быть одиноким, что нет ничего логичнее, что всё случилось так, как было должно. Кровь замерзает во мне этой ночью, ибо всё замерзает вокруг.

РОЗА

Сегодня первое января, глубокая зима. А французская роза под окном каким-то чудом снова расцвела. Два-три бутона, один цветок совсем раскрылся, и его румянец так выразителен посреди снежной белизны! Эта роза цвела и весной, цвела всё лето и осень. Отчего бы ей не цвести и сейчас, когда мороз сковал землю? Может быть, смысл её существования – показать, что это возможно. Я то и дело смотрю на этот цветок. Он корчится на пронизывающем ветру – бесконечно одинокий, лишенный надежды; но всё же он – реальность, не я придумал его, я только счастлив, что мне довелось его видеть и рассказать о нем.

КАМИКАДЗЕ

Мне говорили, что японцы отличаются особой рациональностью, что они совсем не сентиментальные, а честные, гордые люди. А я тогда подумал, что именно эти рационалисты решились стать зна-

менитыми камикадзе – акт одновременно крайне иррациональный и крайне консервативный. Это искусство они изобрели, вероятно, чтобы не подвергать сомнению свою гордость и честность. Я подумал, что это уловка формы и что большая смелость нужна, чтобы таким способом испытать свою гордость и достоинство. Любой дурак тогда может плюнуть в человека, который взял на себя риск не поступать согласно условностям.

РЫБАК

Я отправился в путь, подобно рыбаку с сетью у реки, где нет рыбы. Притом я растерян, потрепан, стар, нелеп. Не думай, что я сразу не догадался, каким ты меня видишь. Нет – я простил тебя, как бедняк прощает богача, которого мог бы навсегда возненавидеть.

РАЗГОВОР

Монолога не существует, монолог – выдумка. Я пишу это, потому что мне необходимо продолжать разговор. Вероятно, я не сумел понять всю человеческую глубину этой потребности.

Я содрогнулся, когда мать сказала о покойном отце: “Его зарезали на операционном столе; хоть бы денёк еще дали ему пожить, хоть бы слово еще мы от него услышали”.

Мы ценим себя, свою честь и самоуважение. Неужели – после всех этих попыток – стыдно рыться в пыли прошлого, чтобы услышать еще хоть слово от того, кого любишь?

ДИКАЯ ГРУША

Еще покойный отец срубил дикую грушу у нас во дворе. У нее была роскошная крона, и в летние дни тень от нее на траве была чудесной и прохладной. Но на неё напали гусеницы, облепили своими прозрачными гнездами, все их было не снять, да и соседние деревья могли пострадать от этих гнезд. Тогда пришел топор – и от дерева остался лишь куцый обрубок, столб для бельевой веревки.

Очевидно, жизненная сила в этом дереве была велика. Уже весной дерево-калека пустило побеги возле свежего спила. Прошло время. Сейчас снова весна, и сейчас мне хорошо видно, как смерть парализует то, что связывало живое тело с землей и ее соками. Нет больше веточек на верху обрубка. Не струятся уже там соки и не вершится чудо преображения. Только у самых корней осиротелый, потемневший

пень подает еще признаки жизни. Всё становится ему безразлично. Лишь листочек-другой зеленеет тут и там. Всё остальное сковано каменным забвением.

ТАЙНА

Сколь угодно простой, ничтожной –
Поделись со мной любой своей тайной.
Я скрою её, как могила, надежно,
Пока стихотворением не станет.

ИЗ ПОЕЗДА

Вот он, взволнованный край голубой.
В этом краю моё детство прошло.
Обо мне эти горы плачут!

Вон деревушка белеет на склоне.
Что же не машут белым платком мне?
Обо мне эти горы плачут!

Поезд летит мимо гор и равнин.
Жил-был когда-то там мальчик один.
Обо мне эти горы плачут!

Мысль часто сюда возвращает меня.
Жизнь меня отправляет в другие края.
Обо мне эти горы плачут!

СТВОЛ

Опавшие листья зовут к себе
те, что всё еще,
страшась неизвестности падения,
трепещут на ветвях:
“Спускайтесь, умрите с нами,
сбегите от ветров
в тишину у корней.
Пусть обнажится этот трухлявый скелет,
пусть ломает руки в пустоте,
и труп его да станет лоханью
для дождя осеннего.

А мы плотно его окружим,
чтобы не вырвался он из круга
своих желто-золотых воспоминаний.”

БАБОЧКА

Девочка: Мамочка, я поймала бабочку у дверей. Смотри, какая красивая и белая! Она не сидела на цветах, а лежала на земле, вот так, на боку. Я сняла башмачки, чтобы не стучали, подошла тихо-тихо, чтобы она не услышала, и взяла ее двумя пальцами. Только она не замахала крылышками, как бабочки в парке, когда их ловят. Она лежала тихонько. Мамочка, ты не будешь ругаться, что я ее убила?

Мать: Нет, моя маленькая, ты ее воскресила.

ГОЛУБИ

Перед старым собором. Солнце. На газоне, на дорожках, на фиолетовых шейках голубей переливается солнце.

Сцена первая: девочка (малышка – едва начала ходить) хочет поймать голубей. Она знает, быть может, только слово “па-па-па-па“.

Сцена вторая: привлеченная этой картиной, женщина (еще недавно её саму можно было назвать голубкой) хочет сфотографировать девочку с голубями, но то ли девочка уходит, то ли голуби отлетают в сторону. Женщина убирает фотоаппарат.

Сцена третья: мужчина средних лет (желая помочь женщине) достает из кармана крошки и кидает голубям, чтобы те вернулись. Голуби собираются пестрым веером. Но женщина не понимает его жест, а он не осмеливается к ней обратиться.

Описание голубей: все они одинаково красивы, все они очаровательно воркуют, все одинаково делятся любовью.

Заключительная картина: внезапный звон колоколов собора. Голуби, как по сигналу, взлетают в небо: пусть запомнится лишь этот отблеск солнца на их распростертых крыльях.

ВСТРЕЧА В РАЮ

В конце 1956 года я впервые оказался в Париже и провел там несколько месяцев, до мая следующего года.

Этот город едва не сломил мою волю. Я увидел, где я и что представляю из себя посреди этого чуда, которое веками создавал и упорядочивал великий народ. Мне казалось, что и конечная цель любого

великого народа – создать великий город с собственным обличьем, собственной душой и выражением лица.

Всё же я нашел некую опору в себе самом. Первым моим убежищем стала полутемная комната в Институте славяноведения (ул. Мишле, 9). Но там меня встретил мрачный старый библиотекарь, русский эмигрант, господин Бутчик. Иссохший – кожа да кости, – лысый, нахмуренный, будто страдающий от какой-то сильной, неутихающей боли, господин Бутчик отнюдь не был одним из тех приветливых, любезных библиотекарей, всегда готовых услужить, побеседовать с читателем ровно столько, сколько нужно, и даже помочь ему советом. Нет, господин Бутчик не привлекал своих посетителей, скорей уж отталкивал их. Особенно сурово он встречал тех, кто заходил впервые. Он мерил их с головы до ног взглядом, полным сомнения и холода, от которого по коже бежали мурашки. Быть может, в том числе по этой причине в сумрачном читальном зале господина Бутчика никогда не было много читателей.

Но я задержался на несколько месяцев и, представляется мне, успешно выдержал этот карантин. По природе я весьма осторожен с людьми, что держат меня в напряжении, и внимательно слежу за тем, чтобы не задеть их ни резким жестом, ни непочтительной интонацией. Моё довольно неплохое знакомство с русским языком и литературой помогло мне исподволь сблизиться с господином Бутчиком. В его присутствии я чувствовал себя всё свободнее, но, тем не менее, непрестанно следил за тем, чтобы ничем не нарушить, а напротив – укрепить возникшую гармонию.

То, что мы её достигли, стало несомненно, когда господин Бутчик сам предложил мне прочесть его обзор французских переводов русской художественной литературы. Эта брошюрка была полна гнева, желчь так и сочилась из нее. Господин Бутчик справедливо негодовал: французы не только переводят с русского ничтожно мало, но при этом просто кощунственно обращаются с величайшими творениями русского духа. В качестве иллюстрации в его работе было помещено изображение титульного листа перевода “Анны Карениной”, на котором героиня Толстого выглядела как дамочка из кафешантана. Какое недоразумение, какое ужасное искажение! Я понял, как и отчего, капля по капле, набиралась горечь в этом человеке, уничтожая в нем радость, не оставляя ни следа улыбки в его чертах.

Когда я возвращал ему книгу, он с неким трепетом ожидал, что я скажу. Он был очень доволен, услышав, что, по моему мнению, преподал французам хороший урок.

– Знаете, что сказал Жорж Дюамель, когда прочел? – заметил господин Бутчик. – Он только трижды повторил: «Je proteste! Je proteste! Je proteste!»

Когда подошло время покидать Париж, я почувствовал, что мы с суровым господином Бутчиком весьма сблизились.

– Вот так, – сказал он, – встретятся люди, станут друзьями, и тут вдруг приходится расстаться.

Его голос дрожал от волнения, голубые глаза увлажнились.

Прошло что-то около двенадцати лет, и я снова оказался в Париже, в том же Институте – на этот раз я должен был прочесть там лекцию. Я не особенно надеялся увидеть незабываемого господина Бутчика, с которым не поддерживал никаких контактов. Однако он ожидал меня у дверей Института. После обмена приветствиями он сказал мне:

– Я уже много лет на пенсии и не прихожу сюда, тем более на эти лекции. Сейчас я пришел только затем, чтобы увидеть Вас. Мне не верится, что мы еще встретимся в этой жизни, так что я хочу передать Вам очень важное сообщение. Когда Вы попадете в рай, чтобы Вам не блуждать и не терять время в поисках меня, знайте, что я буду ждать Вас прямо у входа, справа.

Я пишу это, и мне кажется, что господин Бутчик смотрит на меня сверху из небесного оконца. И, хоть это не было ему свойственно, улыбается и будто говорит мне:

– Да, место забронировано, а я из ежедневного райского бюллетеня безошибочно узнаю, в который час Вы прибудете. Я и тут работаю в библиотеке.

ТИХИЙ ДОН

Весенним днем 1950 года небольшая диалектологическая экспедиция – мы, двое преподавателей, и несколько студентов – отправилась в общину Кратово и добралась до Лесновского монастыря. Тут мы остались на ночь.

Я хорошо помню, как проснулся на следующее утро. В окно вовсю било яркое солнце. Со двора доносились крики павлинов и какой-то лязг, словно тащат по булыжнику железный лом. В некотором удивлении я встал и выглянул в окно. Там шел по своим делам юродивый

Дончо, весь обмотанный цепями, которые волоклись за ним по земле и громыхали.

Он был одет по-деревенски, в домотканые порты и какие-то лохмотья, так что казалось, будто его одежда держится не на швах, а на цепях. Очевидно, Дончо был продолжателем некой старинной местной традиции. В монастыре он был единственным аборигеном. Двое других насельников были русскими.

Еще в Злетово или Пробиштипе мы узнали, что игумен, Виталий, был в России ротмистром. Вчера мы с ним познакомились и узнали его распорядок дня. Пожилой, седой, прямой как палка, он кажется высоким и стройным. При ходьбе он подволакивает правую ногу, в которую был ранен в битве с красными. Многие русские эмигранты, подобно Виталию, нашли прибежище в наших монастырях и завершали там свой жизненный путь. Доводилось мне слышать версию – весьма сомнительную – что и страшный Нестор Махно, главарь анархистских банд на Украине, окончил жизнь под монашеским именем в черногорском монастыре.

Виталию прислуживает Павел. Когда он с полупоклоном подходит к своему господину, кажется, будто он всё еще адъютант в русской армии. Павел – мирянин, носит сапоги и фуражку. В соответствии с заведенным порядком он время от времени приносит Виталию на подносе рюмку ракии и стакан воды. Вследствие этого Виталий пребывает в затуманенно-одухотворенном состоянии. Он не говорит смиренно, как подобает монаху, а отрывисто командует. Дончо и Павел – последние остатки его отряда.

Под его командованием, но отнюдь не по его вине монастырь переживает тяжелые времена. Восточные ворота разрушены, кельи на этой стороне начали осыпаться. На куполе растет бузина.

В церкви осталось еще несколько книг из тех двух десятков ящиков, которые завидетельствовал в Лесново сто лет назад Йордан Хаджи Константинов Джинот. Всё же они представляли некоторый интерес. Мой взгляд зацепился за монастырскую писцовую книгу и «Чудеса пресвятыя Богородицы» Йоакима Кырчовского.

Я повел переговоры с Виталием – мне хотелось, чтобы он передал эти книги библиотеке нашего семинара. Он упирался, но согласился, когда я пообещал выслать взамен большую и интересную книгу на русском языке.

К счастью, у меня дома был однотомник “Тихого Дона”. Сразу по возвращении я отправил его Виталию – не припомню сейчас, каким образом: почтой или, что вероятнее, с оказией.

Я был удивлен, когда через некоторое время получил от него открытку на русском языке. “Сердечно благодарю за книгу, – писал Виталий. – Всё, что там рассказано, – сущая правда. Читаю и то плачу, то смеюсь. Я ведь и сам был там!”

Кто знает, подумал я, получал ли Шолохов хоть раз подобный отзыв от кого-нибудь из своих читателей – точнее, своих персонажей.

Когда по прошествии многих лет я вновь оказался в Лесново, Виталия и его маленького отряда уже не было в живых. Нас встретила женщина-ключарь. Церковь была отреставрирована, купол перекрыт, развалины с восточной стороны расчищены. Женщина доверительно поведала нам, что ремонтники нашли золото, спрятали его – и скрылись тишком-тайком, и с тех пор о них ни слуху ни духу. Это одна из легенд, что вновь и вновь появляются рядом с монастырями. Не уверен, что спросил тогда, где похоронен Виталий. Предполагаю, что на деревенском кладбище, так как во дворе монастыря я не нашел могилы. Если не доведется мне, пусть кто-нибудь другой справится об этом. Если же когда-нибудь случайно обнаружится в Лесново однотомник “Тихого Дона“, то теперь вы знаете, когда и как он туда попал.

КАЖДЫЙ СВОЕЙ ДОРОГОЙ

В тот морозный декабрьский вечер 1945 года тусклый фонарь на углу Теразие и Балканской улицы в Белграде осветил худощавого молодого человека, который направлялся к вокзалу. Он был одет не по погоде – в ветхое демисезонное пальто и парусиновые туфли. Тут и там его уже покалывали ледяные иголочки.

В правой руке он нес чемоданчик, а в левой, под мышкой, пакет с книгами. В Белград он сегодня приехал по работе, и эти книги ему дали с собой в Скопье как полезные и необходимые. Значительную часть пакета занимал непереплетенный экземпляр “Логики” Гегеля.

Молодой человек направился вниз по Балканской, осторожно ступая по обледенелому тротуару. Вскоре он услышал за спиной легкие шаги. Из полумрака появилась совсем юная девушка, вероятно, гимназистка, одетая, как и он, скромно и не по погоде.

– Добрый вечер. Вы, должно быть, на вокзал?

– Да.

– Давайте помогу.

– Нет, нет, – сказал он. – Зачем вам утруждаться? Я и сам могу.

– Ну пожалуйста – мне всё равно по пути.

Он дал ей пакет, и она зашагала рядом, справа. Это было ему приятно. Однако разговор не клеился.

– Где вы живете?

– На Сеньяке.

– О, вам еще долго идти по такому морозу.

– Ничего, я привыкла.

Они вышли на вокзальную площадь. Он подумал, что можно было бы побыть с ней еще немного, задать ей пару обыкновенных вопросов, спросить, как ее зовут. А может, неплохо было бы подать ей руку, поблагодарить ее, обменяться с ней адресами, переписываться… Но он быстро отказался от этой идеи, и каждый отправился своей дорогой.

Прошли годы и принесли горький опыт. Тот человек давно уже не молод. Волосы его поседели. Но странное дело – та краткая встреча вспоминается ему всё чаще, хотя уже прошло столько лет. Стерлись в памяти черты, забыты слова и голос, но оттого лишь сильнее становится чувство, что справа идет – и будто касается его – дорогое существо.

Есть в жизни любовь, – говорит он себе. Есть гармония, благодаря которой жизнь становится простой и наполняется смыслом. Есть такая любовь, что желает помочь нам и, когда нужно, готова взять на себя часть нашего бремени.

Она делает юность прекрасной и яркой, а старость – спокойным созреванием. Есть такая любовь – кто скажет, что нет ее! Нужно только найти ее и сохранить, если найдешь. А что сделал он? Он узнал ее, когда было уже поздно. Он прошел мимо, проглядел ее, утратил ее безвозвратно в тот далекий декабрьский вечер.

Горькое раскаяние, словно ледяными иголками, пронзает всю его душу от осознания, что он сам предал суть своей жизни.

Вероятно, это обыкновенный его самообман.

на руски преведе Марија Громова (Мария Громова)

ПИСЬМА В ПРОЗЕ

РОЗА

Сегодня сорвал я розу. Я раскопал вокруг цветка землю, ударил по корню мотыгой, его прожилки уходили глубоко в землю.

Я весь запыхался и был весь в поту. В конце концов мне удалось вырвать корень из его родной земли. Но в земле осталось еще много прожилок-корней, которые я вырвал сильным рывком.

Эти корни проклянут меня весеой. Потому что в них ещё теплится жизнь, а воздуха им не хватает. И будут они оплакивать листья, пока не сгниют.

Также я вырвал любовь из сухой почвы своего сердца.

ПРОСЯЩИЕ

И поэтому, к сожалению, мы, так стремительно стареющие, наконец осознаем, насколько драгоценна любовь, и что нет никакой надежды на то, что она вообще может принадлежать нам, если мы однажды ее потеряли или никогда не встречали. Мы должны попросить у наших детей хоть немного ласки, мягкую улыбку, немного больше внимания, более интимное письмецо - мы становимся просящими любви. И мы ловим себя на мысли, что хочется стоять на углу вечером, когда горят витрины магазинов и когда люди куда-то в спешке идут. И мы надеемся на встречу, хотя это совершенно иллюзорная надежда.

МАЙСКАЯ НОЧЬ

Она снится мне всю ночь. И время от времени я пробуждаюсь, чтобы вспомнить, что её действительно нет, что реальность безжалостно проста и ясна. Мое сердце незащищено в такую ночь, оно открыто для страданий. Я разговариваю с ней во сне, подхожу к ней, но не могу преодолеть эту чёртову границу между нами, и я просыпаюсь - и вспоминаю безмерную тоску - она тяжело лежит на левой стороне груди. Это майская ночь, дождливая ночь. Уханье ночной птицы доносится из сада. И эта песня подобна слезе. Я шепчу ее имя и удивляюсь, насколько я увлечен. И это просто ужасное бесконечное одиночество с его бестелесной ладонью сегодня вечером.

ВОСПОМИНАНИЯ

Бывает страшный момент - когда память распадается и разлагается. Я прошу тебя не возвращаться в мою жизнь, но обновить мои воспоминания.

- Сохрани эти воспоминания, если сможешь!

- Я лучше тебя вижу тень, яснее вижу ее узоры под виноградником на траве, под стулом на солнечном полу; и этот толстый клубок листьев мне понятнее, чем другим, - так что ты все равно будешь часто сожалеть, что ты не со мной.

МГНОВЕНИЕ

Резкое осознание того, что мгновение нужно использовать прямо сейчас. Незаменима эта вечерняя прогулка по улицам старого города, этот вид на витрины магазинов, небо и горы вдалеке, даже дыхание моё бродит. Уверенность, что это счастье! Что все остальные предсказания могут повлиять на меня в тот момент!

ХОЛОД

Сегодня на улице холодно, очень холодно. Небо чистое, а снег на улицах замерзает. Домой я возвращаюсь поздно. Холод покалывает меня тонкими, острыми иголочками. Вот я сейчас в теплой комнате. Я беру книгу, чтобы прочитать страницу перед сном. Я еще не совсем согрелся, и от меня сверкает холодом. И вдруг я подумал – такая внезапная, ясная и холодная мысль - это так естественно, что мне одиноко, что нет ничего логичнее этого, что все должно быть именно так. Кровь сегодня во мне замирает, потому что все вокруг замерзает.

РОЗА

Сегодня первое января, глубокая зима. И роза, спящая под моим окном, снова чудесным образом расцвела. Кроме двух-трех бутонов, один цветок полностью раскрылся, и он такой алый на фоне белого снега! Эта роза цвела весной, цвела все лето и осень. Почему же ей не цвести даже сейчас, когда морозы сковали землю? Может быть, весь смысл ее существования был в том, чтобы показать, что это возможно. И я смотрю на этот красный цветок. Теперь он качается на ледяном ветру, он необычайно одинок, безнадежен; но он все еще реален, и я его не придумал, я просто счастлив, что могу его увидеть и рассказать о нем.

КАМИКАДЗЕ

Они говорили, что японцы очень рациональны, не сентиментальные, а честные и гордые люди. И тогда я подумал, что именно такие рационалисты сделали выбор в пользу славного камикадзе - поступка одновременно крайне иррационального и крайне условного. Они приобрели это умение, вероятно, для того, чтобы не подвергать сомнению свою гордость и честность. Я думал, что это все еще уловка для формы и что нужно проявить много мужества, чтобы продемонстрировать свою гордость и свое достоинство на испытательном сроке. Тогда любой дурак может плюнуть на человека, который рискнул не действовать в соответствии с условностями.

РЫБАК

Я ловил рыбу как рыбак с сетью у реки без рыбы. Я потерялся в процессе, оборванный, старый, смешной. Не думай, что я не сразу понял твоё отношение. Я простил тебя только в тот момент, как бедные прощают богатых, которых они всегда могли презирать.

РАЗГОВОР

Монолога не существует, монолог - это выдумка. Пишу это потому, что мне нужно продолжить разговор. Я, вероятно, не мог постичь всю человеческую глубину в такой потребности.

Я был шокирован, когда моя мать сказала о своем покойном отце: «Его так закололи из-за этого; нет бы оставить его в живых хотя бы на один день, он бы сказал по-другому».

Мы верны себе, своей чести и репутации. И разве стыдно после всех этих попыток заползти в прах, чтобы услышать хоть одно слово любимого человека?

ДИКАЯ ГРУША

У нас в саду ныне покойный отец рубил дикую грушу. У неё была великолепная корона, и в летние дни она отбрасывала широкую тень на траву. Но на неё напали гусеницы, они всюду раскидали свои прозрачные гнезда, убирать их было сложно, да и другие деревья вокруг пострадали от этого. Потом появился топор, и от дерева остался жалкий фрагмент, на котором можно было закрепить один конец проволоки для сушки белья.

Очевидно, жизненная сила в этом дереве была велика. Первая весна позволила стволу расти вверх. Шло время. И снова весна, и теперь я ясно вижу, как смерть парализует живое тело, привязанное к земле и ее сокам. Нет больше веточек наверху. Соки туда уже не текут и чуда преображения не совершается. Только внизу бедная потемневшая культя подает больше признаков жизни. Ей все становится безразлично. Лист стал зеленым. Все остальное было захвачено каменным забвением.

ВЫШИВАЛЬЩИЦА

ТАЙНА

Расскажи мне одну свою тайну
Каким бы маленькой и простой она ни была,
Я унесу её с собой в могилу -
Пока она не станет стихотворением.

ИЗ ПОЕЗДА

Вот оно и заканчивается синим возбуждением.
Мое детство прошло там.
Эти горы плачут по мне!

Там на склоне видна деревня.
Разве никто не машет белым платком?
Эти горы плачут по мне!

Поезд проходит все, что вам встретится.
Жил-был ребенок.
Эти горы плачут по мне!

Часто эта мысль возвращает менятуда.
А жизнь отправляет меня куда-то еще.
Эти горы плачут по мне!

ДЕРЕВО

Опавшие листья зовут
тех, кто ещё не упал,
и напуган неизвестностью падения,
и они дрожат на ветвях.
"Сойдите к нам, и умрём мы вместе,
сбежим от ветров
в земной тишине.

И пусть этот обугленный скелет останется голым
И пусть ломает черные руки в пространстве,
пусть его тело будет его чашей
для осенней дождевой воды.
И мы его плотно окружим,
И не дадим возможности преступить круг
из его желто-золотых воспоминаний ".

БАБОЧКА

Девочка: Мамочка, я поймала бабочку перед дверью. Посмотри, какая она красивая и белая! Она не пряталась в цветах, она лежала на земле вот так, на боку. Я сняла сандалики, чтобы они не стучали, шла я медленно, чтобы она меня не слышала, и сжала ее пальцами. Но она не улетела, как другие бабочки, когда ловят их в парке. Она была спокойна. Мамочка, ты не сердишься на меня за то, что я ее убила?

Мать: Нет, мой милый ребёнок, ты её воскресила.

ГОЛУБИ

Перед старым собором. Солнце. На газоне, на тропинках, солнце переливаются лиловые голубиные шейки.

Сцена первая: ребенок (девочка – едва научившаяся ходить) хочет поймать голубей. Может, он знает только слово «па-па-па-па».

Сцена вторая: привлеченная эти женщина (до недавнего времени она могла сама называть себя голубушкой) хочет сфотографировать девочку с голубями, но либо она убегает, либо голуби улетают. Женщина сдаётся.

Сцена третья: мужчина средних лет (желая помочь женщине) вынимает из кармана крошки и бросает их голубям. Они собираются в красочный веер. Но женщина не понимает его жеста, а он не решается обратиться к ней.

Описание голубей: все они одинаково красивы, все красиво воркуют, одинаково делятся любовь.

Сцена последняя: внезапный звон соборных колоколов. Голуби как по команде взлетают в небо: пусть на краю распростертых крыльев будут отражаться лучи солнца.

ВСТРЕЧА В РАЮ

В конце 1956 года я впервые приехал в Париж и пробыл там несколько месяцев, где-то до мая следующего года.

Скоро этот город сломил мою волю. Я увидел, где я и что я по сравнению с этим чудом, которое веками строил и создавал великий народ. Мне казалось, что главная цель великого народа - создать великий город со своим внешним видом, своей душой и лицом.

Однако я нашел в себе своего рода выздоровление. Первым моим прибежищем была полутемная комната Института славяноведения на улице Мишле, 9. Но и тут меня поджидала мрачный силуэт старого библиотекаря, русского эмигранта господина Бутчика. Сухой, кожа да кости, лысый, хмурый, как будто страдающий от какой-то сильной, постоянной болиГосподин Бутчик был не из тех добрых и приятных библиотекарей, всегда готовых служить, говорившихсогласно правилам и всегда спешивших помочь советом читателю. О нет, господин Бутчик не привлекал своих гостей, а, скорее, отталкивал их. Тех, кто пришел впервые, встречал он по-особенному. Его взгляд смерял их с головы до пят, полный сомнений и леденящего холода. Может быть, это одна из причин, почему у господина Бутчика никогда не было много читателей в его тускло освещенном зале.

Но я пробыл там несколько месяцев и, похоже, успешно выдержал карантин. Я по своей природе очень осторожен с людьми, которые держат меня в напряжении, и очень осторожен, чтобы не причинить им вреда случайным жестом или застенчивой интонацией. Мои очень хорошие знания русского языка и литературы помогли мне постепенно сблизиться с господином Бутчиком. С каждым днем в его присутствии я чувствовал себя всё свободнее, но я постоянно старался не тревожить, а развить когда-то созданную гармонию.

То, что это было достигнуто, стало очевидно тогда, когда сам господин Бутчик предложил мне прочитать его библиографию французских переводов русской художественной литературы. Буклет был полон гнева, из него текла желчь. Господин Бутчик справедливо жаловался, что французы не только мало переводили с русского, но даже относились к величайшим произведениям русского духа по-светски. Чтобы проиллюстрировать это, в его произведении был представлен титульный лист из перевода «Анны Карениной», где героиня Льва Толстого изображена чуть ли не шантанской дамой. Какое недоразумение, какое ужасное искажение! Я понимал, как и почему, капля за

каплей, горечь собиралась в этом человеке, уничтожая его радость, не оставляя на лице ни тени улыбки.

Когда я вернул ему книгу, он даже дрожал в ожидании, что я что-нибудь скажу. Он был очень доволен, когда я сказал ему, что, по моему мнению, он дал хороший урок французам. «Вы знаете, как это сказал Жорж Дюамаль, когда прочитал?» - напомнил мне мистер Бутчик. - «Он только трижды повторил: Jeproteste!Jeproteste!Jeproteste!»

Так мы с этим жестоким господином Бутчиком очень сблизились. Я почувствовал это тогда, когда должен был уезжать из Парижа.

«Послушайте, - сказал он, - люди встречаются, становятся, и потом они должны немедленно расстаться». Голос его дрожал от волнения, голубые глаза увлажнились.

Прошло около двенадцати лет, и я снова оказался в Париже, в том же институте, где теперь должен был читать лекцию. Было мало надежды на то, что я увижу господина Бутчика, который остался для меня незабываемым, но с которым я не поддерживал никаких контактов после разлуки. И все же он встретил меня у входной двери. После приветствия и обмена первыми словами он сказал мне: «Я на пенсии уже много лет и не прихожу сюда, тем более на эти лекции. Я пришел просто увидеть вас. Я не думаю, что мы еще встретимся в этой жизни, и поэтому хочу передать вам очень важное сообщение. Когда вы попадете на небеса, чтобы не слишком много блуждать и не тратить время на поиски меня, знайте, что я буду ждать вас прямо у входа справа».

Вот я пишу это, и мне кажется, что господин Бутчик смотрит на меня сверху вниз из небесного окошка. И хотя это было не типично для него, сейчас он улыбается и, кажется, говорит мне: «Да, о месте мы договорились, и я узнаю из ежедневного райского бюллетеня, в какое время вы сюда придете. Я и здесь работаю в библиотеке».

ТИХИЙ ДОН

Однажды весенним днем 1950 года наша небольшая группа, состоящая из двух учителей и нескольких студентов, на диалектологической практике по Кратовскому краю прибыла в Лесновский монастырь. Здесь мы остались ночевать.

Я хорошо помню, как проснулся на следующее утро. В келью проникал и без того яркий луч утреннего солнца. Мой слух удивили крики павлинов во дворе и грохот по булыжникам, будто волочили железо.

Уже вставая, я выглянул в окно. Внизу юродивый Дончо занимался своими делами, весь обмотанный цепями, которые волочились за ним по земле и звенели. Одет он по-деревенски, в портки, весь оборван,что кажется, что его одежда держится не на швах, а на цепях. Дончо явно продолжает старые местные традиции. Он единственный местный житель в этом монастыре. Двое других - русские.

Из Злетово или Пробистипа мы узнали, что настоятель Виталий был кавалерийским офицером в России. Вчера мы познакомились и узнали его.Рано поседевший, прямой, как ствол ружья, высокий и стройный, и только на прогулке невольно хромает на правую ногу. Это следствие раннего ранения в борьбе с красными. Многие русские эмигранты, как и он, собрались в наших монастырях и так и прожили жизнь. Я слышал версию, но это невероятно, что даже ужасный Нестор Махно, лидер анархистских банд в Украине, окончил свою жизнь под монашеским именем в монастыре в Черногории.

Павел прислуживал Виталию. Казалось, вот он истинный сильный русский, и он так держался, приближаясь к своему господину, слегка склонившись. Павел мирный человек, носил сапоги и шапку. В установленном порядке он изредка приносил на поднос стакан бренди и стакан воды. Из-за этого у Виталия духовное головокружение. Он не говорил смиренно, подобно монаху, он резко командовал. Дончо и Павел - последние из его «отряда».

Под его властью, но, конечно, не по его вине, монастырь переживал тяжелые дни. Восточные ворота были снесены, и жилые дома с той стороны начали разрушаться. Даже купол зарос бурьяном.

В церкви еще осталось несколько книг около двадцати, а еще сто лет назад он подсчиталу Йордан Хаджи Константинов Джин в Лесново. Однако они представляли определенный интерес. На глаза попалась монастырская хозяйственная тетрадь и «Чудеса Пресвятой Богородицы» Иоакима Крчовского.

Я начал переговоры с Виталием, чтобы передать их нам, в нашу учебной библиотеку. Он немного поборолся, но согласился, после того как я пообещал прислать ему взамен большую и интересную книгу на русском языке.

К счастью, у меня дома был один из томов "Тихого Дона", и сразу после возвращения домой я отправил его Виталию, уже не помню как, по почте или, скорее, через кого-то.

Я был удивлен, когда через некоторое время получил от него письмецо, написанное на русском языке. «Большое спасибо за книгу», - написал мне Виталий. Все, что там говорится, есть настоящая правда: «Я читаю, смеюсь и плачу. Ведь я там был!»

Кто знает, мне было интересно, получал ли Шолохов такое мнение от кого-либо из своих читателей, фактически от кого-либо из его возможных героев.

Когда через много лет я снова поехал в Лесново, Виталия и его приближенных уже не было в живых. Нас встретила женщина, держащая ключи. Церковь отреставрировали, купол покрыли заново, развалины с восточной стороны убрали. Женщина по секрету рассказала нам, что те, кто ремонтировал церковь, выкопали золото, спрятали его, быстро уехали, и с тех пор у них нет связи. И это одна из легенд, которая постоянно веет вокруг монастырей. Не уверен, спросил ли я тогда, где похоронен Виталий. Думаю, он похоронен на деревенском кладбище, потому что могилу во дворе монастыря я не заметил. Если я не приеду, пусть меня спросят об этом.

Ну а если случайно найдётся томик «Тихого Дона» в Лесново, то будет понятно, когда и как он туда попал.

РАССТАВАНИЕ

В тот холодный декабрьский вечер 1945 года под тусклым фонарём на углу улиц Теразие и Балканской в Белграде появилась фигура худощавого молодого человека, направлявшегося на вокзал. Он не был одет и обут как по погоде: поношенное суконное пальто и лёгкие туфли. Он уже почувствовал, как его тело пронзают холодные иголки.

В правой руке он держал чемоданчик, а в левой, под мышкой держал пакет книг. Он приехал сегодня по делам, и ему передали эти книги как полезные и необходимые, чтобы он привез их в Скопье. Большая часть этого пакета занимал ещё непереплетённый экземпляр «Логики» Гегеля.

Он направился вниз по Балканской, осторожно ступая по замерзшему асфальту. Через некоторое время он услышал приближающиеся лёгкие шаги. Из полумрака вышла совсем юная девушка, наверное, гимназистка, одетая, и она, как и он, не по погоде и скромно.

- Добрый вечер. Вы идёте на вокзал?

- Да.

- Давайте я помогу.

- Нет, нет, - сказал он. - Зачем вам это? Я могу сделать это сам.

- Ну пожалуйста, давайте я помогу!Мне по дороге.

Он протянул ей пакет, и они уже пошли рядом. Он был рад, что она шла с ним. Однако разговора у них не выходило.

- Откуда вы?

- Из Сеняка.

- О, вам потом ещё столько идти по такому холоду!

- Ничего, я привыкла.

Они уже стояли на площади перед вокзалом. Он подумал, что было бы здоровозадержать ее на некоторое время, расспросить о самых обычных вещах, спросить, её имя. Может, им стоит обмениваться адресами, может, он начнёт её благодарить, протянет ей руку, напишет. Но он быстро отогнал эти мысли.Каждый пошёл своей дорогой.

Прошли года, принесшие горький опыт. Тот мужчина уже давно не молод. Волосы его поседели. И как ни странно, это маленькое событие теперь приходит ему в голову все чаще и чаще, хотя с тех пор прошло так много времени. Теряется резкость очертаний, забываются слова и голос, ното ощущение, что рядом идёт дорогой человек, и желание к нему прикоснуться становится все сильнее и сильнее.

«Есть в жизни любовь», - говорит он себе. Есть согласие, с которым жизнь становится простой, без осложнений и наполненной смыслом. Есть такая любовь, которая помочь нам и, когда нужно, она охотно возьмёт на себя часть нашего бремени. Она делает молодость красивой и энергичной, а старость с ней течёт спокойно, размеренно. Есть такая любовь, кто говорит, что ее нет!?Её надо только найти, а если нашёл – никогда не отпускать. А что сделал он? Он понял, что нашёл её, но уже было слишком поздно. Он прошел мимо нее, он не заметил ее, он безвозвратно потерял ее в ту далекую декабрьскую ночь. И раскаяние холодными иголками пронзает всю его душу из-за осознания того, что он сам предал суть своей жизни.

А вероятно, это всего-навсего самообман.

на руски преведе Полина Гаврилова

ЗАПИСИ У ПРОЗИ

КРЧЕЊЕ

Данас чупах ружу пузавицу. Разгртах ашовом земљу око ње, ударах пијуком по корену који је пустио жиле на све стране дубоко у земљи.

Бех сав задихан и ознојен. На крају успех да истргнем корен из свог лежишта. Али је у земљи ипак остало много жила и жилица које искидах снажним ударањем.

Проклињаће ме те жиле у пролеће. Јер у њима још увек има живота, али им недостаје ваздуха.Туговаће за лишћем, док не увену сасвим.

Тако ишчупах и љубав из сувог тла свог срца.

ПРОСЈАЦИ

И тако, мучно, најзад постајемо свесни да је за нас, који већ нагло старимо, љубав толико скупоцена да нема наде да нам уопште може припасти ако смо је једном изгубили или је никада и нисмо срели. Ми чак морамо да и од своје деце просимо за мало наклоности, блажи осмех, мрву веће пажње, интимније интонирано写писамце – ми постајемо просјаци љубави. Хватамо сами себе у мислима да бисмо хтели да застанемо на углу, предвече, када се пале излози и када убрзано пролазе људи. Надамо се сусрету иако је то сасвим илузорна нада.

МАЈСКА НОЋ

Сву ноћ је сањам. Будим се повремено тек да осетим да је заправо нема, да је реалност немилосрдно проста и јасна. Незаштићено је моје срце у оваквој ноћи, огољено за патњу. Разговарам са њом у сну, прилазим јој, не могу да савладам једну проклету границу између нас, будим се – и осећам неизмерну тугу – лежи ми тешко на левој страни груди. Ово је мајска ноћ, кишна. Сада се чује глас птице у башти. Као суза капље та песма. Шапућем њено име, сам сам изненађен тиме колико сам занесен. А само ме ужасна крајња самоћа својим бестелесним дланом додирује у овој ноћи.

УСПОМЕНА

1.

Постоји страшан трен – када се успомена распада, разлаже. Ја те не молим да ми вратиш нешто од живота, већ да ми обновиш успомене.

Сачувај, ако можеш, сам своје успомене!

2.

Ја видим боље од тебе сенку, видим јасније њене шаре под влатима траве, под столицом сунчаног пода; густи сплет лишћа ми је разумљивији него другима, – зато ћеш ти ипак често зажалити што ниси са мном.

ТРЕН

Једно оштро сазнање да треба да се користи трен, управо овај трен. Да су незаменљиви ова шетња предвече по улицама старог града, овај поглед на излоге, на небо и на планине у даљини, ово дисање док лутам. Увереност да је то срећа! Зар могу да ме дотакну у том трену сва друга предвиђања!

СТУДЕН

Ноћас је напољу велика студен, цича. Небо је сасвим јасно, леди се снег на улицама. Враћам се касно кући. Студ ме боде танким иглицама по листовима. Ево ме, сад сам већ у топлој соби. Узимам књигу да прочитам неку страницу пред спавање. Још увек се нисам сасвим угрејао и студен искри из мене. И одједном мисао – нагла, јасна и хладна – да је толико природно што сам усамљен, да ништа логичније од тога нема, да је све морало бити као што је било. Леди се крв у мени ове ноћи, јер се леди све наоколо.

РУЖА

Данас је први јануар, дубока зима. А ружа месечарка се под мојим прозором опет неким чудом расцветала. Осим два-три пупољка, један се цвет сасвим отворио и његово руменило је толико изразито насупрот белини снега! Та ружа цветаше и у пролеће, цветаше цело лето и јесен. Зашто да не цвета и сада када су мразеви стегли земљу? Можда је сав смисао њеног постојања и био у томе да покаже да је то могуће. Посматрам тај црвени цвет. Извија се на оштром ветру, ванредно је усамљен, безнадежан; али је он ипак реалност, нисам га ја измислио, ја сам само срећан што ми се дало да га гледам и да причам о њему.

КАМИКАЗЕ

Тврдили су ми да Јапанце одликује изванредна рационалност, да они нису сентиментални, него усправни, горди људи. А ја помислих тада да су се управо ти рационалисти определили за славну камиказу – истовремено крајње ирационални, а и крајње конвенционални акт.

Они су пронашли ту вештину вероватно да не би довели у сумњу своју гордост и усправност. Ја сам мислио да је то ипак држање до једне форме и да треба много смелости да се своја гордост и своје достојанство ставе на пробу. Свака будала може тада да пљуне на човека који је преузео на себе ризик да не поступа према конвенцијама.

РИБАР

Кренух као рибар са мрежом поред једне реке у којој нема рибе. Ја сам изгубљен,притом, дроњав, стар и смешан. Немој мислити да нисам одмах схватио твој однос. Ја ти само опростих у оном истом трену као што сиромах опрашта богаташу кога би увек могао да презре.

РАЗГОВОР

Монолог не постоји, монолог је измишљена ствар. Пишем ово јер ми је потребно да продужим разговор. Ја вероватно нисам успео да схватим сву људску дубину такве потребе.

Штрецнух се јако када мајка рече за покојног оца: „Заклали су га тако на операцији; да су га оставили бар један дан више у животу, да каже још неку реч.“

Држимо до себе, до своје части и угледа. А зар је срамота да се послесваког оваквог искуствапузи у прашини како би се чула још само једна реч човека кога волиш?

ДИВЉА КРУШКА

Још покојни отац пресече дивљу крушку у нашем дворишту. Имаше раскошну крошњу и пружаше чудесну сенку преко траве у летњим данима. Али је нападоше гусенице, разапеше свуда своја провидна гнезда, било је тешко очистити их и друго би дрвеће око ње страдало од тог легла. Тада паде секира и од дрвета остаде само сакати део да на њему, са једног на други крај,каче жице за простирање веша.

Очигледно да је животна снага у том дрвету била велика. Првог пролећа пусти сакато стабло ластаре чак негде до врха. Прође време. Сада је опет пролеће и сада јасно видим како смрт парализише оно што је живо тело везивало за земљу и њене сокове. Нема више гранчица при врху. Не струје тамо више сокови и не одвија се чудо преображаја. Само на дну сироти потамнели пањ још увек даје знаке живота. Све му постаје свеједно. По неки листић се зазеленео. Остало је укљештио камени заборав.

ВЕЗИЉА

ТАЈНА

Откриј ми једну своју тајну
Па макар малу и лаку весма,
Ја ћу је крити у себи гробно –
Док не постане песма.

ИЗ ВОЗА

Ено у усхиту плавом крај сину.
Тамо детињство моје мину.
Плачу оне планине за мном!

Под њима, на падини, назире се село?
Зар неко не маше марамицом белом?
Плачу оне планине за мном!

Воз односи све што у пролазу сретне.
Било је онде једном једно дете.
Плачу оне планине за мном!

Често ме мисао унатраг врати.
Живот ме негде другде испрати.
Плачу оне планине за мном!

СТАБЛО

Опали листови зову
оне што још увек,
уплашени од неизвесности пада,
трепере на дрвету.
„Сиђите доле да умремо,
побегните од ветрова
у приземну тишину.
Нека остане го тај угљенисани скелет
да ломи црне руке у простору,
труп нека му буде корито
за воде јесењих киша.
А ми ћемо га густо опколити,
да не може да искорачи из круга
својих жуто-златних успомена.

ЛЕПТИР

Девојчица: Мајчице, ухватих лептира испред врата. Види колико је леп и бео! Он није стајао на цвећу, лежао је на земљи, овако, на једној страни. Ја изух нануле да не клепећу, пришох полако, да ме не чује, и стиснух га са два прста. Али он није махао крилима као што машу лептири када их ухвате у парку. Он је био миран. Мајчице, хоћеш ли ме грдити што сам га убила?

Мајка: Не, сине, ти си га оживела.

ГОЛУБОВИ

Испред старе катедрале. Сунце. На енглеској трави, на стазама, сунце које открива пурпурни прелив око врата голубова.

Прва сцена: дете (девојчица – тек што је проходала) жели да ухвати голубове. Зна можда само речи „па-па-па-па“.

Друга сцена: жена коју је привукла та сцена (до скоро је и сама могла бити названа голубицом) жели да сними девојчицу са голубовима али, или се она измиче, или голубови одлећу даље. Жена је резигнирана.

Трећа сцена: човек, зашао у средовечне године (да би помогао жени) вади мрве из џепа и баца их како би се голубови скупили. Они се скупљају у шарену лепезу. Али жена не разуме његов гест, а он нема храбрости да јој се обрати.

Опис голубова: сви су једнако лепи, сви дивно гучу, сви једнако деле љубав.

Завршна слика: изненадни удар звона са катедрале. Голубови као на знак одлећу у небо: нека се задржи само онај одблесак сунца на рубу њихових раширених крила.

СУСРЕТ У РАЈУ

Крајем 1956. године први пут стигох у Париз и остадох неколико месеци, све до маја следеће године.

Умало ми тај град није сломио сваку вољу. Спознах ко сам и шта сам у односу на ту чудесну грдосију коју је један велики народ вековима градио и организовао. Чинило ми се и да је крајњи циљ једног великог народа да сагради велики град са особеним изгледом, особеном душом и физиономијом.

Ипак, нађох неко упориште у себи. Прво ми уточиште беше полутамна просторија Института за славистику (ул. Мишле 9). Али тамо

ме чекаше мрачна прилика старог библиотекара, руског емигранта, господина Бутчика. Сув, кост и кожа, ћелав, намрштен као да је у грчу од неке тешке, стално присутне боли, господин Бутчик беше далеко од соја оних љубазних и пријатних библиотекара, увек спремних да услуже, да поразговарају баш толико колико треба и чак да помогну читаоцу својим саветима. Не, господин Бутчик није привлачио своје госте, него их је више одбијао. Посебно би сурово дочекивао оне што су први пут дошли. Подилазила је језа од његовог сумњичавог и хладног погледа којим их је одмеравао од главе до пете. Можда је то и био један од разлога због којих господин Бутчик никада није имао много читалаца у својој полумрачној сали.

Али ја остадох неколико месеци и, чини ми се, успешно издржах карантин. Ја сам по природи веома опрезан у односу на људе који ме држе у напетости и веома пазим да их не повредим ни сувише наглим гестом, ни самосвојном интонацијом. Моје доста добро знање руског језика и књижевности помогло ми је да се мало-помало зближим са господином Бутчиком. Из дана у дан осећао сам се све слободније у његовом присуству, али сам се, ипак, стално трудио да ничим не нарушим, већ да и надаље градим једном створену хармонију.

Да је она била постигнута, видело се када ми господин Бутчик сам понуди да прочитам његову библиографију француских превода руске белетристике. Та је књижица била пуна гнева, из ње је извирала жуч. Господин Бутчик је с правом негодовао што Французи не само да мало преводе са руског него се притом чак светогрдно односе према највећим творевинама руског духа. Да би то илустровао, он је у свом делу репродуковао насловну страну превода „Ане Карењине“, на којој је хероина Лава Толстоја била представљена као дама сумњивог морала. Какво неразумевање, какво ужасно искривљавање! Схватих како се и зашто, кап по кап, скупљала горчина у овом човеку, ништећи његову веселост, не остављајући ни трага од осмеха на његовом лицу.

Када му враћах књигу, он чак са неком стрепњом ишчекиваше шта ћу му рећи. Беше веома задовољан када му рекох да је, по мени, дао добру лекцију Французима. „Знате ли како се изразио Жорж Дијамел када је прочитао?“ – сети се преда мном господин Бутчик. – „Он је само три пута поновио: Je proteste! Je proteste! Je proteste!“.

Да смо се сурови господин Бутчик и ја веома зближили, осетих када је требало да одем из Париза. „Ето, – рече он – сретну се људи,

спријатеље се, а потом одмах треба да се растану." Његов глас трепереше од узбуђења, сузе навреше у његове плаве очи.

Прође неких дванаест година и ја се опет нађох у Паризу, у истом Институту, где је сада требало да одржим предавање. Било је мало наде да ћу срести господина Бутчика, који ми је остао у незаборавном сећању, али са којим нисам одржавао никакве контакте по растанку. А он ме ипак дочека на улазним вратима. Након поздрава и првих размењених речи, каза ми: „Већ дуги низ година сам у пензији и не долазим овде, тек понекад на ова предавања. Сада сам дошао само да видимВас. Не верујем да ћемо се још једном срести у животу и зато желим да Вам пренесем једну веома важну поруку. Када стигнете у рај, да не бисте много скитали и губили време тражећи ме, знајте да ћу Вас чекати одмах на улазу с десне стране."

Пишем ово и чини ми се да ме господин Бутчик гледа одозго са неког небеског прозора. Иако му то није било својствено, сада се осмехује и као да ми говори: „Да, место је резервисано, а ја ћу из свакодневног рајског билтена непогрешиво дознати час у којем ћете овамо стићи. Ја и овде радим у библиотеци."

ТИХИ ДОН

Једног пролећног дана 1950. године, мала група, нас два наставника и неколико студената, током дијалектолошких истраживања у Кратовском, стигосмо у лесновски манастир. Ту остадосмо и да преноћимо.

Добро се сећам буђења следећег јутра. У одају се већ беше увукао богати сноп јутарњих сунчевих зрака. Изненада зачух крике паунова у дворишту и некакво звечање по калдрми, као да неко вуче гвожђе. Погледах, већ разбуђен, кроз прозор. Доле иде својим послом јуродиви Дончо, сав увезан у ланце који се вуку по земљи и звекећу. Сеоски обучен, у чакширама, сав у ритама, чинило се да његову одећу не држе шавови, него ланци. Дончо очигледно наставља једну стару локалну традицију. Он је и једини овдашњи човек у овоме манастиру. Друга двојица су Руси.

Још у Злетову или Пробиштипу схватисмо да је игуман, Виталиј, био у Русији коњички официр. Јуче смо га добро упознали и научили његов кућни ред. Већ у годинама, оседео, стајао је прав као пушка, висок и витак, и само је ходу неосетно вукао десну ногу. То је била последица ране задобијене у борби са црвенима. Велики број руских емиграната је, попут њега, нашао своје уточиште по нашим мана-

стирима и тако завршио свој животни пут. Чуо сам једну, недовољно поуздану верзију да је чак и страшни Нестор Махно, вођа анархистичке банде у Украјини, окончао свој живот под монашким именом у неком манастиру у Црној Гори.

Код Виталија је на служби Павел. Чини се као да му је то онај исти посилни из Русије који са полунаклоним држањем приступа своме господару. Павел, световно лице, носи чизме и качкет. По неком њиховом добро установљеном реду, приноси му, с времена на време, на послужавнику чашу ракије и чашу воде. Због тога је Виталиј продуховљено занесен. Он не говори смерно као калуђер, он командује одсечно. Дончо и Павел су последњи остаци његове чете.

Под његовом управом, али свакако не и његовом кривицом, манастир преживљава тешке дане. Источна порта је развађена и конаци су са те стране почели да се руше. Бурјан расте на самој куполи.

У цркви је остало још неколико књига од оних двадесет товара, колико је још пре сто година пописао у Лесновy Јордан Хаџи Константинов Џинот. Ипак, оне имајуодређени значај. За око ми је запео један манастирски економски тефтер и „Чудеса пресвете Богородице" Јоакима Крчовског.

Поведох преговоре са Виталијем да нам их уступи за нашу семинарску бибилиотеку. Мало је затезао, али пристаде када му обећах да ћу му у замену послати једну велику и занимљиву књигу на руском језику.

Срећом, имао сам код куће еднотомник „Тихи Дон" и одмах по повратку послах га Виталију, не сећам се сада како, да ли поштом, или, вероватније, по некоме човеку.

Изненадих се када ми је после извесног времена стигла од њега дописница, писана на руском језику. „Захваљујем Вам много на књизи", писао ми је Виталиј. Све што је тамо речено је сушта истина. „Читам, и час се смејем, час плачем. Па ја сам биотамо!"

Ко зна, помислих, да ли је Шолохов икада добио овакав суд од неког свог читаоца, заправо од једног од својих могућих јунака.

Када сам након много година поново отишао у Лесново, Виталиј и његова пратња не беху више међу живима. Сачекала нас је једна жена која је у рукама држала кључеве. Црква је била рестаурирана, купола покривена, рушевине на источној страни рашчићене. Жена нам у поверењу рече да су они који су поправљали цркву ископали злато, сакрили га, па брже-боље отишли и отада им нема ни трага, ни гласа.

И ово је једна од легенди што се стално испреда око манастира. Нисам сигуран да ли је тада упитах где је сахрањен Виталиј. Претпостављао сам да је на сеоском гробљу, јер у манастирском дворишту не приметих гроб. Уколико ја не стигнем, нека се неко други о томе распита уместо мене. А ако се једном случајно нађе у Леснову једнотомник „Тихи Дон", знаће се када и како је тамо стигао.

МИМОИЛАЖЕЊЕ

Те студене децембарске вечери 1945. године, под бледом светиљком на углу Теразија и Балканске улице у Београду, указа се фигура једног младог слабуњавог човека, који је кренуо ка станици. У изношеном штофаном мантилу и плитким ципелама, он не беше одевен и обувен за такву хладноћу. Већ је осећао ледене иглице ту и тамо по телу.

У десној руци је носио свој ручни коферчић, а у левој, под мишком, један пакет књига. Стигао је данас по службеној дужности и дали су му те, корисне и неопходне, књиге да их однесе у Скопље. Добар део пакета заузимао је један неповезани примерак Хегелове „Логике".

Он се упути низ Балканску, газећи опрезно по залеђеном тротоару. После неког времена, осети лаке кораке како сеприближавају. У полумраку се указа сасвим млада девојка, вероватно гимназијалка, обучена, као и он, лако и скромно.

Добро вече. Ви сигурно идете на станицу?

Да.

Дајте да Вам помогнем.

Не, не – рече он. – Зашто да се мучите? Могу и сам.

Дозволите, молим Вас, мени је и тако успут.

Он јој даде пакет и већ су корачали једно покрај другог. Беше му пријатно њено присуство са десне стране. Међутим, разговор остаде сасвим шрт.

Где живите?

На Сењаку.

Ох, треба још пуно да идете по овој хладноћи.

Ништа, навикла сам.

Већ су изашли на трг испред станице. Он помисли да би било добро је задржи мало, да је упита о најобичнијим стварима, да је упита за њено име. Можда није лоше да размене адресе, можда да јој захвали, да јој пружи руку, да се дописују. Али нагло одбаци ту помисао и свако оде на своју страну.

Пролазиле су године носећи са собом горка искуства. Коса му је поседела. И зачудо, сада се све чешће сећао тог малог догађаја иако је од њега минуло толико времена. Изгубила се оштрина контура, заборављене су речи и глас, али је зато све интензивније осећао да са његове десне стране иде и као да га додирује једно драго биће.

Постоји љубав у животу – каже он. Постоје случајности од којих живот бива прост и без компликација, а пун садржаја. Постоји таква љубав која жели да нам помогне и, када је потребно, спремно преузме на себе део нашег терета. Она чини да је младост лепа и полетна, а да старост протиче као спокојно сазревање. Постоји таква љубав, ко каже да је нема! Човек само треба да је нађе и,ако ју је нашао, да је задржи. А шта је он урадио? Он је препознао када је већ било касно. Он је избегну, превиде, изгуби је неповратно у оној далекој децембарској вечери. Опоро кајање попут студених иглица прожима сву његову душу због спознаје да је сам изневерио суштину свог живота.

Вероватно је то његова обична самообмана.

на српски преведе Данијела Костадиновиќ
(Данијела Костадиновић)

ZÁPISY V PRÓZE

VYKOŘENĚNÍ

Dnes jsem vykopával popínavou růži. Rýčem jsem rozhrnoval půdu kolem ní a krumpáčem zdolával kořen, který zapustil kořínky všemi směry do hloubi země.

Zadýchal jsem se a zpotil. Nakonec jsem jej zvládl ze zeminy vyprostit. Ale v hlíně i tak zůstaly drobné kořeny, kořínky, které jsem tím mocným kopáním potrhal.

Na jaře mne ty kořínky budou proklínat. Ještě v nich totiž koluje život, ale vzduchu se jim už nedostává. Budou tesknit po listech, dokud úplně nezetlejí.

A tak jsem z vyprahlého nitra svého srdce vykořenil i lásku.

ŽEBRÁCI

A tak, bolestně, jsme si nakonec vědomi toho, že pro nás, již rychleji stárnoucí, se stala láska natolik cennou, že pokud jsme jí někdy pozbyli či jsme ji nikdy nepotkali, nemáme už naději ji pocítit. Dokonce i od vlastních dětí musíme prosit o trochu náklonnosti, o vřelejší úsměv, o trošku více pozornosti, o důvěrnější psaní – stáváme se žebráky lásky. V myšlenkách se přistihujeme, že bychom rádi stáli na rohu, kvečeru, když výlohy obchodů září a lidé je spěšně míjejí. Doufáme v setkání, i když naděje je zcela iluzorní.

MÁJOVÁ NOC

Sním o ní celou noc. Občas se vzbudím, jen abych pocítil, že tu ve skutečnosti není, že realita je nemilosrdně prostá a jasná. Mé srdce je za takové noci zranitelné, připravené trpět. Hovořím s ní ve snu, přibližuji se k ní, nemohu překonat tu proklatou propast mezi námi, budím se – a cítím nesmírný stesk – doléhá mi těžce na levou stranu hrudi. Je to noc májová, deštivá. A tu je ze zahrady slyšet ptačí zpěv. Píseň kane jako slza. Šeptám její jméno. Samého mne udivuje, jak cele jsem pohroužen… a jen děsivá nezměrná osamělost této noci se svou nehmatatelnou dlaní.

VZPOMÍNKA

1.

Bývá to strašný okamžik – když se vzpomínka vytratí, rozplyne. Žádám tě, nevracej mi ze života nic, jen oživ mé vzpomínky.

Uchovej, můžeš-li, své vzpomínky sám!

2.

Vidím stín lépe než ty, zřetelněji vidím obrysy na trávě pod révou, pod židlí na sluncem zalité podlaze; hustá spleť listoví je mi srozumitelnější než ostatním. Často budeš proto želet, že nejsi se mnou.

OKAMŽIK

Jak pronikavé je vědomí, že přítomného okamžiku je nutno využít právě nyní, v této chvíli. Že večerní procházka po ulicích starého města, pohled na výlohy obchodů, na nebe a na daleké hory, a každý nádech při mých toulkách jsou nenahraditelné. Jistota, že právě toto je štěstí! Mohou mne snad v tuto chvíli jímat nějaké další předtuchy?

CHLAD

Dnes večer je venku velmi chladno, jasno. Obloha je blankytná, na ulicích zamrzá sníh. Vracím se domů pozdě. Mráz zabodává ostré jehličky do lýtek. A už jsem v teplé místnosti. Sahám po knize, abych si před spaním přečetl pár stran. Ještě jsem se úplně nezahřál, chlad mne opouští pomalu. A vtom myšlenka – náhlá, jasná a chladná – že je to tak přirozené, že jsem osamělý, že neexistuje nic logičtějšího, že všechno mělo být tak, jak bylo. Mrzne mi krev v žilách, této noci, protože mrzne i všechno kolkolem.

RŮŽE

Dnes je prvního ledna, hluboká zima. Ale popínavá růže pod mým oknem zas jako zázrakem rozkvetla. Kromě dvou tří pupenů je tu jeden květ, který se rozevřel docela a jeho ruměnec s bělostí sněhu tak kontrastuje… Jaká to růže! Rozkvetla na jaře, kvetla po celé léto i na podzim. Proč by nezakvetla i teď, když je země sužována mrazy? Možná je smysl její existence jen v tom, ukázat, že to je možné. Pozoruji ten rudý květ. Vzdoruje prudkému větru, je tak osamělý, bez naděje; ale stále skutečný. Nevybájil jsem si jej. Jsem jen šťasten, že jej mohu vidět a vyprávět o něm.

KAMIKAZE

Říkali, že Japonci jsou extrémně racionální, svědomití a hrdí lidé a nejsou sentimentální. Tehdy jsem pomyslel na to, že to byli právě tito racionální lidé, kteří sami sebepředurčili kekamikaze – tak krajně iracionálnímu a tak krajně konvenčnímu činu. Zvolili si tuto praktiku zřejmě proto, aby nebyla zpochybněna jejich hrdost a čest. Myslel jsem, že je to

forma rozhodnutí, pro kterou je kladena na odiv odvaha stvrzující hrdost a důstojnost. Každý hlupák pak může plivat na člověka, který riskoval, že nebude jednat v souladu s konvencemi.

RYBÁŘ

Vypravil jsem se s rybářskou sítí kolem řeky, v níž nebylo ryb. Jsem ztracený, otrhaný, starý, směšný. Nemysli si, že jsem hned nepostřehl tvůj pohled. Jen jsem ti v tu chvíli odpustil, tak jako chudí odpouštějí bohatým, ačkoliv by jimi mohli pohrdat.

ROZHOVOR

Monolog neexistuje, monolog je výmysl. A píšito právě proto, že potřebuji pokračovat v rozhovoru. Pravděpodobně nejsem schopen pochopit lidskou podstatu takovéto potřeby.

Byl jsem zaskočen, když o mém zesnulém otci řekla má matka: „Při té operaci ho poslali na věčnost. Nechat ho žít alespoň o den déle, byl by řekl ještě slovo.“

Bráníme sami sebe, svou čest a reputaci. Je snad ostuda se po všech těch snahách plazit v prachu, jen abys zaslechl ještě jedno další slůvko milované osoby?

HRUŠEŇ POLNIČKA

Můj zesnulý otec podsekl na naší zahradě planou hrušeň. Měla překrásnou korunu, která za letních dnů vrhala na trávník příjemný chladivý stín. Napadli ji však škůdci, kteří ji provrtávali svými děravými hnízdečky. Bylo by obtížné je odstranit, aby tím ostatní stromy v blízkosti netrpěly. Tak přišla na řadu sekera a z hrušně zbyl jen bídný pahýl, který sloužil k připevnění jednoho z konců šňůry na prádlo.

Očividně však byla životní síla toho stromu ohromná. Prvního jara na vrcholku pahýlu vyrašila kýžená větvička. Čas plynul dál. A opět je jaro a já zřetelně vidím, jak smrt paralyzovala to, co živoucí tělo svazovalo se zemí a s jejími mízami. Na vrcholku už není žádných větviček. Už neproudí míza a zázrak metamorfózy neprobíhá. Jen dole u kořenů hrušně je pár znatelných známek života. Vše je jí lhostejné. Sem tam se zazelená nějaký list. Vše ostatní upadlo v hluboké zapomnění.

VYŠÍVAČKA

TAJEMSTVÍ
Odkryj mi jedno své tajemství,
Jakkoliv malé a prosté,
V nitru jej uchovám – do chvíle,
Než báseň z něj vzroste.

Z VLAKU
Hle, konec pohnutí modř dálek věstí.
Kolem mne za oknem míjí mé dětství.
Hory pro mne pláčou!

A tamhle, vesnice, na horské stráni!
Šáteček mává mi? Či zbožné přání?
Hory pro mne pláčou!

Vlak běží, utíká, vše míjí hbitě.
Dávno již tomu, co žilo tu dítě.
Hory pro mne pláčou!

Častokrát myslívám na ten kout.
Život mi přichystal jinou pouť.
Hory pro mne pláčou!

KMEN
Spadané listy povolávají ty,
které se ještě,
vystrašené nejistotou pádu,
třepotají na stromě:
„Pojďte dolů, k nám, umřeme spolu,
prchněte vichrům
do pozemního ticha.
Nechť nahá stane ta ztrouchnivělá kostra,
nechť lomí v prostoru tmavýma rukama,
nechť její tělo je nádobou
podzimní dešťové vodě.
Těsně ho obejmeme,
aby nemohl překročit kruh
svých zlatožlutých vzpomínek.“

MOTÝL

Děvčátko: Maminko, přede dveřmi jsem chytila motýlka. Podívej, jak je krásný a bílý! Nebyl na květině, ležel na zemi. Takhle, na jednom boku. Sundala jsem si dřeváky, aby neklapaly, a šla jsem po špičkách, aby mě neslyšel. Vzala jsem ho do dvou prstů. Ale on nebyl jako motýli v parku, když je chytíš, netřepotal křidélky. Byl klidný. Maminko, nezlobíš se, že jsem ho zabila?
Matka: Ne, děťátko, tys jej vzkřísila.

HOLUBI

Před starobylou katedrálou. Slunce. Anglický trávník, cestičky, slunce, které odhaluje fialové odlesky na holubích hrdlech.

První scéna: Dítě (dívenka – sotva začala chodit) se rozhodlo chytat holuby. Umí řícisnad jen „pa–pa–pa–pa".

Druhá scéna: Žena, přitahována tím výjevem (donedávna by sama mohla být nazývána holubicí), se snaží děvčátko s holuby vyfotit. Ale buď ze záběru uteče dítě, nebo se holubi rozletí. Žena rezignuje.

Třetí scéna: Muž středního věku (aby pomohl ženě) vytáhne z kapsy drobky a hodí je holubům, aby je přilákal. Přilétají a ukazují své barevné vějíře. Ale žena jeho gesto nepochopí a on se ji neodváží oslovit.

Popis holubů: Jsou identicky krásní, nádherně vrkají a souhlasně se jeden s druhým dělí o svou lásku.

Závěrečný obrázek: Znenadání zazvoní katedrální zvony. Holubi se, jako když střelí, rozletí po obloze. Nechť na jejich roztažených křídlech ulpí jen ten odlesk slunce.

SETKÁNÍ V RÁJI

Do Paříže jsem poprvé přijel na konci roku 1956 a zůstal jsem tam několik měsíců, až do května následujícího roku.

Po nějaké době jako by se ve mně něco zlomilo. Spatřil jsem, kde jsem a čím v porovnání k zázraku, který tady za ta staletí vytvořil a vybudoval velký národ, jsem. Zdálo se mi, že skutečným cílem velkého národa je vystavět velké město s osobitým vzhledem, svébytnou duší a fyziognomií.

A přesto jsem v sobě našel pevný bod. Mým prvním útočištěm se stala potemnělá místnost Ústavu slavistiky (ulice Michelet 9). Čekala mne tam ponurá silueta starého knihovníka, ruského emigranta, pana Butčika. Hubený, kost a kůže, plešatý, zamračený, jako by byl zmítán neustávající silnou bolestí. Nebyl z těch laskavých a příjemných knihovníků, kteří jsou vždy připraveni posloužit, kteří hovoří právě tolik, kolik je třeba, a kteří dokážou

svými radami čtenářům pomoci. Ne, pan Butčik hosty nepřijímal s rozevřenou náručí, spíše je odháněl. Zvlášť surově pak vítal ty, kteří sem zavítali poprvé. Pohledem si je měřil od hlavy až k patě, pln pochybností a mrazu, až se člověku zježily chlupy. A možná i to bylo jedním z důvodů, proč pan Butčik neměl ve své slabě osvětlené čítárně nikdy příliš mnoho čtenářů.

Zůstal jsem tam několik měsíců a zdálo se mi, že jsem zdárně překonal osamělost. Jsem zcela přirozeně velmi opatrný v přístupu k lidem, kteří mě udržují v napětí, dávám si velký pozor, abych je ani unáhleným gestem, ani tónem či sílou hlasu neranil. Krůček po krůčku se mi však podařilo se k panu Butčikovi přiblížit, a to zejména díky velmi dobré znalosti ruského jazyka a literatury. Den po dni jsem se v jeho přítomnosti cítil svobodněji. Ustavičně jsem se však snažil tu už jednou vytvořenou harmonii nenarušit, ba právě naopak, budovat ji.

Ve chvíli, kdy mi pan Butčik nabídl, abych si přečetl jeho přehled francouzských překladů ruské beletrie, jsem pochopil, že se mi to zdařilo. Ta brožura byla plná hněvu, odkapávala z ní žluč. Pan Butčik si právem stěžoval, že Francouzi nejen že překládali z ruštiny málo, ale dokonce s největšími díly ruského ducha zacházeli zcela nedůstojně. Pro ilustraci byla v jeho dílku reprodukce titulní strany překladu ‚Anny Kareniny', kde byla hrdinka Lva Tolstého zobrazena jako dáma ze šantánu. Takové nedorozumění! Tak hrozné zkreslení! Pochopil jsem, jak a proč se kapka po kapce v tomto člověku nahromadila ona hořkost, která zahubila veškerou radost a nezanechala na tváři ani stopu po úsměvu.

Když jsem mu brožurku vracel, netrpělivě očekával, co mu na ni povím. Potěšilo ho, když jsem mu řekl, že podle mého názoru dal Francouzům dobrou lekci. „Víte, co řekl Georges Duhamel, když si to přečetl?" rozpomenul se najednou pan Butčik. „Jen třikrát zvolal: ‚Je proteste! Je proteste! Je proteste!'"

Až když jsem musel opustit Paříž, pochopil jsem, jak jsme se já a ten krutý pan Butčik sblížili. „Tak," odtušil, „lidé se setkávají, stanou se přáteli a vtom se musejí rozejít." Jeho hlas se zjitřeně chvěl a jeho modré oči zvlhly.

Uplynulo asi dvanáct let a já jsem se ocitl zase v Paříži, na témže ústavu, nyní jako přednášející. Existovala jen nepatrná naděje, že bych tu snad potkal onohonezapomenutelného pana Butčika, s nímž jsem po svém odjezdu neudržoval žádný kontakt. A přesto mě vítal u vstupních dveří. Po pozdravu a zdvořilostních frázích mi řekl: „Jsem už dlouho v důchodu a sem už nechodím, natožpak na takové přednášky. Přišel jsem, jen abych viděl vás. Nevěřím, že se kdy znovu setkáme, a proto vám chci

sdělit něco velice důležitého. Až se dostanete do ráje, tak abyste mě tam nehledal moc dlouho a abyste nezbloudil, vězte, že na vás budu čekat hned vedle vchodu napravo."

Píšu tento text a mám za to, že se na mě pan Butčik z nebeského okénka dívá. A i když to pro něj nebylo typické, teď se usmívá a mně se zdá, že mi vzkazuje: „Místo tu máte rezervováno. Z nebeského věstníku se zcela jistě dozvím, kdy přesně sem dorazíte. I zde jsem knihovníkem."

TICHÝ DON

Jednoho jarního dne v roce 1950 dorazila naše malá skupinka, dva vyučující a několik studentů, na dialektologickou exkurzi do Lesnovského kláštera v obci Kratovo. Zůstali jsme tu na noc.

Zřetelně si vybavuji, jak jsem se ráno probudil. Do místnosti už pronikaly ostré paprsky ranního slunce, když ticho rozrazily výkřiky pávů na dvoře a nějaké řinčení po dlažebních kostkách, jako by tam někdo táhl něco železného. Už probuzený jsem vyhlédl ven. Dole si šel po své práci jurodivý Dončo, celý opásaný řetězy, které táhl po zemi a které vyluzovaly onen zvuk. Oděn byl venkovsky, v soukenných kalhotách, celý odrbaný. Vypadalo to, že ne švy, ale právě ty řetězy drží jeho šaty pohromadě. Dončo očividně navazoval na starou místní tradici. Je v klášteře jediným zdejším, další dva jsou Rusové.

Ještě na cestě ze Zletova či Probištipu jsme se dozvěděli, že opat Vitalij byl v Rusku jezdeckým důstojníkem. Včera jsme se dobře poznali a porozuměli jsme jeho dennímu řádu. Je už v letech, se šedinami, ale vzpřímený jako svíce, jako by byl vysoký a štíhlý, a jen při chůzi nevědomky napadá na pravou nohu, důsledek to rány, která mu byla uštědřena v boji s Rudými (1917). Mnoho ruských emigrantů, tak jako on, našlo útočiště v našich klášterech, kde také skončila jejich životní pouť. Slyšel jsem jeden příběh – ale je těžko uvěřitelný – že strašný Nestor Machno, vůdce anarchistických skupin na Ukrajině, ukončil svůj život pod klášterním jménem v některém klášteře v Černé Hoře.

Vitalijův sluha se jmenuje Pavel. Chová se, jako by byl ruským pobočníkem, a když přistupuje ke svému pánovi v předklonu, má přesně takové držení těla, jako by byl v Rusku. Pavel je světský člověk, nosí kozačky a vojenskou čapku. Přesně podle zavedeného řádu přináší občas na podnosu sklenku rakije a sklenici vody. A proto mívá Vitalij někdy duchovně zamlženo. Nehovoří mnišsky pokorně, ale uděluje ostré rozkazy. Dončo a Pavel jsou z jeho čety posledními z posledních.

Pod jeho vedením, ale zcela jistě ne jeho vinou, zažívá klášter těžké časy. Východní portál byl pobořen a stěny dormitáře se na té straně začaly hroutit. Kupoli porůstá chebdí.

Z dvaceti beden, o nichž před sto lety svědčil Jordan Hadži Konstantinov Džinot, bylo v klášteře k nalezení ještě stále několik knih. I ty byly zajímavé, zrak mi však padl na klášterní účetní knihu a na ‚Zázraky Nejsvětější Matky Boží' od Joakima Krčovského.

Zkoušel jsem přesvědčit Vitalije, aby knihy postoupil naší ústavní knihovně. Nejprve se trochu bránil, ale když jsem slíbil, že mu na oplátku pošlu zajímavou tlustou knihu v ruštině, souhlasil.

Štěstí tomu přálo, že jsem měl doma jednosvazkový ‚Tichý Don' a hned po svém návratu jsem ho Vitaliji poslal. Už nevím, zda poštou, či po někom.

Překvapilo mě, když jsem po nějaké době dostal pohlednici napsanou v ruštině. „Velice Vám děkuji za knihu," psal Vitalij. „Vše, co je tam popsáno, je naprostá pravda. Čtu a nejdřív se směju a pak pláču. Vždyť já sám tam byl!"

Kdo ví, napadlo mě, zda Šolochov kdy obdržel takový posudek od některého ze svých čtenářů, přesněji od některého ze svých potenciálních hrdinů.

Když jsem se po mnoha letech dostal znovu do Lesnova, Vitalij i jeho druh už nebyli naživu. Přivítala nás žena, která zde plnila roli klíčnice. Klášter byl restaurován, kupole nově pokryta, ruiny na východní straně očištěny. Žena nám při rozhovoru důvěrně sdělila, že ti, kdo opravovali kostel, tady vykopali zlato, ukryli ho a pak se vypařili, ani vidu, ani slechu. Toto je další z legend, které se v okolí kláštera tradují. Nejsem si jist, zda jsem se dotazoval na Vitalijův hrob. Předpokládám, že je pochován na vesnickém hřbitově, protože na klášterním dvoře jsem si žádného hrobu nevšiml. Nenajdu-li ho já, nechť se o to pokusí někdo jiný. A bude-li někdy v Lesnově náhodou nalezen jednosvazkový ‚Tichý Don', nechť je známo, kdy a jak se sem dostal.

MÍJENÍ

Toho chladného prosincového večera roku 1945 se ve slabém světle pouliční lampy na rohu Terazie a Balkánské ulice v Bělehradě vyloupla silueta mladého pohublého muže, který směřoval na nádraží. Na takovou zimu nebyl dobře oblečený a obutý. Měl obnošený tkaný kabát a polobotky. Po svém těle už sem tam cítil bodající mrazivé jehličky.

V pravé ruce třímal kufřík a pod levou paží nesl balíček knih. Dnes tu byl služebně. Ty knihy, které mu dali, je potřeba převézt do Skopje. Velká část toho balíčku sestávala z nesvázaných listů kopie Hegelovy ‚Logiky'.

Směřoval dolů po Balkánské ulici, opatrně našlapoval po namrzlém chodníku. Po chvíli zaslechl přibližující se lehké kroky. V pološeru se objevila mladá dívka, snad gymnazistka, oblečená, jako i on sám, skromně a nedostatečně.

„Dobrý večer. Vy asi směřujete na nádraží, že?“

„Ano.“

„Mohu vám pomoci?“

„Ne, to ne,“ odvětil. „Proč byste se obtěžovala? Zvládnu to sám.“

„Dovolte mi, abych vám pomohla. Stejně to mám po cestě.“

Podal jí balíček a dál už kráčeli společně. Těšilo ho cítit její přítomnost po pravici. Konverzace však vázla.

„Kde žijete?“

„Na Senjaku.“

„Ach, tak to máte ještě daleko… v té zimě.“

„To nic, zvykla jsem si.“

Dostali se až na náměstí před nádražím. Pomyslel si, že by bylo dobré ji na chvíli pozdržet, poptat se jí na ty nejprostší věci, zeptat se na její jméno. Snad by jí mohl poděkovat, podat jí ruku, mohli by si vyměnit adresy, dopisovat si. Záhy se té myšlenky však vzdal a každý se vydal vlastní cestou.

Roky plynuly a přinášely s sebou hořkou životní zkušenost. Muž už nebyl nejmladší, jeho vlasy zešedivěly. A i když už uběhlo tolik času, ta zimní příhoda mu začala přicházet na mysl stále častěji. Kontury výjevu už vyprchaly, slova a hlasy upadly v zapomnění, naopak ten pocit, že zprava k němu přistupuje někdo drahý, jako by se ho dotýkal, byl stále intenzivnější.

„V životě existuje láska,“ říkal si. Existuje harmonie, kterou se život stává jednoduchým a nekomplikovaným, ale naplněným smyslem. Existuje taková láska, která v případě potřeby na sebe přijme část našeho břemene. Činí mládí krásným a vzletným, stáří pak přichází jako pokojné zrání. Existuje taková láska – kdo říká, že ne? Člověk ji musí jen najít, a najde-li ji, nepustit. A co se stalo jemu? Poznal ji, až když už bylo pozdě. Nevšiml si jí tenkrát v té prosincové noci… a nenávratně ji ztratil. Pronikavá lítost se jako mrazivé jehličky zabodává do jeho duše pro vědomí toho, že on sám pozbyl podstaty svého života.

Je to patrně jen jeho sebeklam.

на чешки преведе Кристина Дуфкова (Kristýna Dufková)

УДК 929Конески, Б.(093.3)

КОНЕСКИ ВО СЕЌАВАЊАТА НА СТРАНСКИТЕ МАКЕДОНИСТИ

Vir: Bruno Hartman: *Na poti pride vse naproti: iz Celja v življenje*, Maribor: Litera, 2007, str. 159[1]

Skupina udeležencev prvega posvetovanja jugoslovanskih slavistov na Ohridu maja 1955. V prvi vrsti sedijo na tleh od leve proti desni Tine Logar, Janko Jurančič, Marja Boršnikova, Janez Logar, (?), (?). Za mizo sedijo od leve proti desni (?), Nikolaj Fjodorovič Preobraženski, (?), (?), Ivan Kolar, Anton Slodnjak, (?), Anton Ingolič, Emil Štampar. Zadaj stojijo od leve proti desni Bruno Hartman, Franc Jakopin, (?), Blaže Koneski, (8.) Mira Medvedova, (9.) Lino Legiša.

159

[1] Сликата ја испрати проф. д-р Намита Субиото од Филозофскиот факултет во Љубљана како прилог за нејзината прва средба со Блаже Конески.

УДК 929Конески, Б.(093.3)

академик ЗУЗАНА ТОПОЛИЊСКА
Македонска академија на науките и уметностите (МАНУ)

МОЈАТА ПРВА СРЕДБА СО БЛАЖЕ КОНЕСКИ

Пролетта 1958 година сум добила покана за Југословенскиот семинар за странски слависти кој таа година требаше да се одржи во Хрватска, во Загреб и Сплит. Поканата ја дочекав со големо изненадување и голема радост; изненадување, бидејќи во тоа време славистите од зад „железната завеса" (т.е. од земјите на т.н. Варшавски пакт) не беа канети на југословенски семинари; радост, бидејќи тоа значеше на едно кратко време да се најдам во слободниот свет. Како што дознав подоцна, поканата му ја должев на проф. Јосип Хам, чиј водич бев претходната година за време на неговото патување низ Полска.

Долгото очекување на пасошот (ние не смеевме пасошите да ги држиме дома) и други дипломатски компликации придонесоа на пат за Семинарот да тргнам со задоцнување, и тој веќе заврши со работата во Загреб и се пресели во Сплит. – По две ноќи мачно патување стигнав во Сплит, со желба веднаш да се вклучам во работата на Семинарот, така што кога стигнавме до вечера бев веќе многу уморна. Вечерата ја замислував на полски начин – некој сендвич и чаша чај и, кога добив некои мезиња, мислев дека тоа е целата вечера. Меѓутоа по кратко време пред мене се појави нова чинија со една огромна шницла – се стресов и тогаш пред мене се испружи раката на мојот за мене непознат комшија, ја зеде таа чинија, а пред мене стави друга, чиста... Среќна и зачудена му се свртев на мојот комшија и го прашав – се разбира, на полски; тогаш не знаев ни српско-хрватски, а не пак македонски – „Од каде знаевте дека јас нема тоа да го изедам?" – и добив одговор: „Поетска интуиција". – Мојот комшија беше Блаже Конески. Тогаш уште не знаев дека тоа е почеток на долгогодишно пријателство и соработка.

УДК 929Конески, Б.(093.3)

академик ИВАН ДОРОВСКИ
Филозофскиот факултет во Брно

БЛАЖЕ КОНЕСКИ

На Филозофскиот факултет на Масариковиот универзитет во Брно во 1956 година студирав прва година словенска филологија. Негде напролет го посети Универзитетот југословенска делегација, во која беше како член и професорот на скопскиот универзитет Крум Тошев. Деканот ме претстави на делегацијата, која се интересираше дали има школата и јас лично книги и други студиски помагала. Негде кон крајот на семестарот стигнаа првите пратки книги за библиотеката и за мене лично. Во пратката беа и збирките поезија на Блаже Конески. Некои мои песни напишани во студентските години се или парафрази или имитации на песните на македонскиот поет.

Првите повоени десетлетија во тогашна Чехословачка (Чехословакија) не се знаеше многу за македонската литература и култура. Во рамките на југословенските култури се појавуваа во тогашниот печат ретко и некои преводи на песни. Од литературата се знаеше само за неколку имиња.

Во месечното списание „**Слободна земја**" се појави во 1946 година една статија, во која меѓу другото се пишува „дека македонската книжнина има добро минато. Од преродбениците се истакнуваат браќата Миладиновци, кои за Македонија имаат исто значење како Њемцова и Ербен за нас. Во масовното движење за ослободување на Македонија се истакнаа неколку добри поети, како на пример Кочо Солев – Рацин, кој загина во партизанските борби /збирката *Бели мугри*/, Коле Неделковски /збирки *Маскавици*, *Пеш по светот*/ и создателот на модерната граматика Блаже Конески... "

Кога во 1965 година се појави неговата „**Историја на македонскиот јазик**" за неа напишав во реномираното славистичко списание „**Славија**" опширна рецензија. Во шеесеттите години бев гостин на Струшките вечери на поезијата.

При секоја моја посета во Скопје бев негов гостин. Обично ме канеше на ручек. Најчесто ручавме во Клубот на пратениците. Или на кафе. Дискутиравме за литературни и јазични прашања. Во неколку случаи ми помогна така што ги прочита и ги препорача за печатење моите статии. Духовно ме поддржа препорачувајќи ја за печат мојата опширна студија за историјата на македонско-чешките културни врски.

Ми ја објави во списанието на Институтот за национална историја. Текстот стана основа за мојата монографија „**Балканот и Чешките земји /1973/**“. Книгата имаше за мене тешки последици. Бугарските партиски и културни органи протестираа кај највисоките чехословачки и бугарски органи, бараа да бидам отпуштен од Универзитетот и да бидам казнет. Јас продолжив да водам предавања и вежби по балканските јазици и литератури, вклучувајќи ја тука и бугарската литература и историја.

Продолжив да ги следам и да ги прикажувам новоиздадените книги на Блаже и на други македонски и југословенски автори. На пример во факултетскиот зборник ја претставив книгата „**Македонскиот 19 век /1988/**“.

Од 1965 година почнав да објавувам во чешкиот дневен и периодичен печат мои преводи на песни од Конески. Моите преводи од творештвото на Блаже ги издадов во 1996 година во посебна книга, илустрирана од мојата сопруга Дагмар Доровска. Песните пред тоа беа во антологијата „**Сино небо над Охрид**“. Тоа беше прва чешка комплетна презентација на нашата поезија.

Блаже беше еден од првите македонски преведувачи од чешки. Освен преводите од Хајних Хејне и П. П. Његош, како и Александар Блок, Блаже Конески објави преводи од шест полски, четири руски и шест чешки поети: К. Ј. Ербен, Јан Неруда, Петар Безруч, Јиржи Волкер и Витезслав Незвал. Излегоа во списанието „**Млада литература**“.

Сè до смртта бевме во контакт. И кога имав потреба, му се јавував писмено. Никогаш не откажа да ми одговори. За жал, кореспонденцијата не ја имам уредено.

УДК 929Конески, Б.(093.3)

академик ВИКТОР ФРИДМАН
Универзитет Чикаго и Универзитет Ла Троб

БЛАЖЕ КОНЕСКИ: НЕКОИ ЛИЧНИ СЕЌАВАЊА И ЕДНА ЛИНГВИСТИЧКА ПОЧЕСТ

Се сретнав за првпат со Блаже Конески во далечната 1971г., и тоа двапати. Во јули месец, подготвувајќи се за IV Семинар за македонски јазик, литература и култура, чиј директор беше Божо Видоески, ја прочитав Блажевата граматика на македонскиот литературен јазик (Конески 1967 г.) и напишав за себеси еден нацрт на македонска граматика врз основа на неговата книга. Исто така, се користев со тритомниот речник којшто тој го редактирал (Конески 1961-1966). Потоа, го сретнав лично во август како учесник на Семинарот. Многу добро и топло се сеќавам како тој се однесуваше кон мене на Семинарот, како кон вистински колега, иако тогаш јас бев 21-годишен постдипломец, со штотуку завршена прва година на моите студии, а тој беше професор, академик и истакнат лингвист, познат во целиот свет. Никогаш нема да заборавам како разговаравме, шетајќи се по плажата во Свети Наум. Беше посебна привилегија да зборувам со авторот на „Тешкото“ и други песни што ги читав на моите часови. Фактот дека Блаже Конески и Божо Видоески одамна беа пријатели со моите професори во Чикаго, Збигњев Голомб и Едвард Станкиевич, исто така беше како врска меѓу нас. Од самиот почеток на Семинарот се чувствував добредојден. Семинарот за мене беше клучен настан, затоа што заради моите пријатни искуства таму се определив за специјализација по македонскиот јазик, па и потоа и по другите јазици на Македонија. Моето среќавање со Блаже Конески беше важен дел од ова решение.

Кога се вратив во Чикаго, читав многу од неговите работи, и се вратив на Семинарот, пак, во 1972 г., кога пак имавме доста прилики да се видиме. Престојував во Скопје за специјализација во 1973-74 г., истражувајќи го македонскиот глагол за мојата докторска дисертација. Блаже Конески заедно со Божо Видоески ми беше ментор и еден од моите главни информатори. Иако тој беше многу зафатен меѓу другото со претседателството на Македонската академија на науките и уметностите, тој сепак никогаш не беше толку зафатен за да не може да го сподели со мене неговото време и знаење за македонскиот јазик. Со една слатка носталгија се сеќавам на неговата канцеларија во

куќата на Шкаперда, старата зграда на МАНУ (а сега италијанската амбасада) каде што тој ми одговараше на толку прашања поврзани со граматичките категории на македонскиот глагол и каде што секогаш тој ме честеше со кафе и со ракија. Онаа година, исто така бев гостин кај него дома. Неговата помош и неговото гостопримство беа од крајна важност и за мојата работа и за моето уживање во времето на мојот престој во Македонија. Покрај тоа, во текот на мојот престој преведов на англиски една негова статија „Ликот на Ѓорѓија Пулевски“ за списанието *Macedonian Review* (Koneski 1974).

На крајот на мојот престој во 1974 г. се најдов во состојба да му помогнам нему. Еден ден Блаже ме повика во неговата канцеларија заедно со проф. Божо Видоески за посебна консултација. Тој се беше договорил со професорот Џорџ Шевелов од Њујорк да го напише томот за македонска историска фонологија за серијата на историски фонологии на словенските јазици, која серија проф. Шевелов ја редактирал, и на Блажета му требаше човек кој би можел да го преведе на англиски неговиот македонски текст (како и прилогот за македонските дијалекти од проф. Божо Видоески). По цела учебна година на наши меѓусебни научни разговори, тој решил дека јас би бил соодветниот човек за онаа работа заради моето разбирање на македонската лингвистика, покрај фактот дека англискиот ми е мајчин јазик. Секако тоа за мене беше огромна чест, а самата работа интересна и корисна за мене. Во тоа време, текстот сѐ уште не беше готов, а преводот најпосле излезе во 1983 г. Се уште ги чувам двете верзии на машинописот на Блажета, како и машинописот од Божо, сите со рачни поправки и забелешки, како и нашите кореспонденции. За мојата научна соработка со Блаже и Божо имам пишувано и говорено во повеќе наврати (на пр. Фридман 1992, 1994), а дознав дека со погорната тема се занимавале и други, но ги поправив шпекулациите на луѓе кои не учествувале во настаните во Фридман во 2019 година.

Кога се вратив во Чикаго во 1974 г. да ја напишам својата докторска дисертација, сѐ уште ми беа потребни консултации со Блаже, и тој секогаш и веднаш ми одговараше на моите писма љубезно и со корисни податоци. Тој факт беше од клучна важност за моето завршување на дисертацијата навреме. Во 1975 г. докторирав во Чикашкиот универзитет. Истата година почнав да работам како доцент на Универзитетот во Северна Каролина и присуствував за првпат на националната годишна конференцијата на Американското друштво за унапредувањето на

славистиката (AAASS). Темата на мојот реферат беше македонскиот јазик и македонската национална свест во деветнаесеттиот и почетокот на дваесеттиот век. Книгата *За македонскиот јазик* (Конески 1967 г.), што тогаш беше петтиот том на собраните дела на Блаже Конески, ми беше неоценлив извор за мојот реферат, којшто беше издаден во вториот број на списанието *Balkanistica,* а истата година издадена во списанието *Macedonian Review* (Friedman 1976).

Во 1976 г. пак се вратив на Семинарот, и веќе бев примен како афирмиран научник од сите македонски колеги и колешки, вклучувајќи го и Блаже. Ја проширив мојата дисертација, која беше издадена како книга (Friedman 1977), првата книга за современиот македонски јазик издадена во Америка, и во тоа Блаже ми беше од голема помош.[2] Во 1979 г. кога бев предложен за вонреден професор, Блаже го напиша едното од писмата за оценување.[3] Тој напиша писмо за мене, пак во 1984 г., кога станав редовен професор. Со годините преминавме од односот ментор-студент до колеги и пријатели. Секогаш кога бев во Македонија тој ме чувствуваше како стар пријател и остана секогаш готов и да ми помогне научно. Во 1990 г., кога пишував една статија за првата македонска јазична конференција, одржана во 1944 г., (Friedman 1993 г.), тој ми беше од голема помош со своите лични сеќавања. Многу добро се сеќавам, од Семинарот во 1990 г. патувавме со проф. Вера Стојчевска-Антиќ од Охрид до Дојран, каде Блаже беше на одмор со неговите. Се сеќавам како прошетавме покрај Дојранското Езеро, и како неговите бивши студенти, веќе родители со деца на плажа, трчаа да му направат чест со поздрав.

Една година потоа, на 25 јуни, официјално почна распадот на Југославија, сосема случајно баш кога се одржа првата Македонско - Северно-Американска конференција за Македонистика, во Анн Арбор, Мичиган. (Јас со Бенџамин Столц бевме организатори, а инцијативата дојде од проф. Вера Стојчевска-Антиќ.) Во тешките години на тие војни, особено на почетокот, со распадот на трговскиот систем, тешко беше да се дојде дури до најосновните лекови, а камоли оние за кои беа потребни рецепти. Во тоа време Блаже веќе страдаше од шеќерна болест, и добро се сеќавам како зедов од лекарите во Чикаго игли и

---

2 Македонска проширена верзија беше издаден во Фридман (2009) и втората, проширена англиска верзија во Friedman (2014). Кога излезе оригиналната книга, испратив 50 примероци на колегите и пријатели во Македонија.

3 За среќа, во врска со македонскиот превод на мојата книга за македонскиот глагол (Фридман 2009), добив примерок од писмото, вклучен овде како прилог.

инсулин — и тоа без рецепт и без плаќање, затоа што разбраа во што беше работата — и на една конференција во САД во 1992 г., ѝ дадов на професорката Стојевска-Антиќ две големи торби со медицински игли и инсулин за Блажета, кои му ги донесла. Такви беа времињата. Во тие последни години исто така му донесов на Блажета или испратив преку пријатели во секоја прилика касети со класична музика кои сам ги снимив за него од мојата збирка плочи. Заради шеќерната болест тешко му станало да чита, ама секогаш можеше да ужива во класична музика.

Исто така кога напишав еден нацрт на граматиката на македонскиот јазик (Friedman 1993a, 2002) тој ми го прочита текстот и детално го коментираше. Откако почина Блаже на 7 декември 1993 г. (роден е на 19 декември 1921 г.), бев меѓу оние кои издадоа некролози за него (Friedman 1994, Фридман 1994). Вклучена во мојот некролог беше англиската верзија на неговиот труд „Една ситуација и едно лично становиште" (Конески 1994). Тој ми даде еден примерок на македонскиот оригинал мене и на други луѓе. Еден од нив го преведе текстот на англиски и јас го редактирав за *Меѓународното списание на социологијата на јазикот* каде што беше издаден на англиски јазик заедно со мојот некролог за Блажета (Friedman 1994). Се пишува во неговата *Споменица* дека Блаже го диктирал текстот на Зузана Тополињска «кратко време пред своето заминување», а колку што јас се сеќавам, Блаже лично ми го даде текстот, кажувајќи дека сака текстот да се преведе на колку што може повеќе јазици.

Интересно е да се забележи дека тој текст беше како литературен тестамент. Беше текст од еден вистински писател кој навистина го сакаше својот мајчин јазик. На крајот на текстот Блаже напиша за душманите на постоењето на македонскиот јазик (ги нарече «циници и планери на геноцид»): [4] «Сега тие имаат можност да срушат нешто вредно.» Може да се каже така и за македонската лингвистика. За жал, не се сите противници на македонската наука на лингвистика надвор од Македонија. Тоа може да се каже особено за македонската истори-

[4] Во оригиналот «балкански циници и планери на геноцид» затоа што во тесниот контекст се работеше за македонскиот јазик како самостоен јазик на Балканот помеѓу Србија, Бугарија, и Грција (види подолу во текстов за почесниот докторат за Блаже од Чикашкиот Универзитет и Фридман 1999). Сепак, дури и тогаш, тие циници имале поткрепа од одредени големи сили. Затоа, имајќи предвид дека денешниот читател нема веднаш да ги разбере тие детали, ги ставив во забелешкава, би требало исто така да додаде «и луѓе измамени од нив».

ска лингвистика. Иако Блаже Конески со неговата книга *Историја на македонскиот јазик* (Конески 1965) ја постави македонската историска лингвистика на цврсти темели, сепак по неговото заминување се појави во Република Македонија една заблуда дека современиот македонски јазик не е словенски јазик. Таква заблуда може да се споредува со идејата дека земјата е рамна, за којашто исто така има луѓе што сакаат да ја докажуваат и до ден денес.[5]

Воопшто, придонесот на Блаже Конески кон македонскиот јазик на лингвистичкиот план е на едно извонредно високо ниво. Тука е на место да кажеме нешто за Блажевото образование кај Александар Белиќ во Белград и кај Александ'р Теодоров - Балан во Софија, т.е. со највидните лингвисти во соодветните центри од Блажевото време. Белиќ беше главно фонолог и дијалектолог, Теодоров-Балан беше и граматичар и специјалист по морфологија и морфосинтакса. Значи Блаже студирал кај најсоодветните лингвисти во словенските центри најблизу до Македонија. Истовремено, студирајќи во Софија, го прочитал приказот на Теодоров - Балан за Мисирковата „За македонцките работи". Иако тој приказ беше негативен, негативноста беше на едно научно ниво, во коешто ги репродуцираше Мисирковите аргументи за да ги побие, ама во текот на репродуцирањето, му дава читателот можност сам да се суди, и за Блажета, Мисирковите аргументи биле неговото мислење, а забелешките на Теодоров - Балан, цинизмот против којшто се борел цел живот (сп. Фридман 2005). Тука, треба да истакнеме дека сето тоа беше на нивото на лингвистика. Немаше да може еден писател без лингвистичко учење и знаење да постапи успешно како што постапи Блаже.[6]

Сега да се свртиме малку кон годините на кодификацијата и афирмацијата на македонскиот литературен јазик, т.е. од 1944 година до изданието на Правописот од 1950 г. (Конески и Тошев 1950), со продолжување во некои размисли до Правописот од 1970 г. (Видоески и Тошев 1970). Како што спомнав, самиот Блаже ми помагаше во моето истражување за првата и втората јазична конференција, за кои исто така направив архивско истражување. Од документацијата во архивите, недвосмислено е јасно дека Блаже Конески ја претставува

[5] Затоа Петар Илиевски требаше да напише цела книга (2006/2008), одбранувајќи ја македонската историска лингвистика од луѓе и во Македонија и надвор од неа, кои би ги разрушиле достигнувањата на таа наука.

[6] Може да се каже и не можеше, имајќи го предвид примерот на Венко Марковски.

лингвистичката разлика меѓу првата и втората конференција за македонскиот јазик и правопис. Неколку години пред смртта на Блажета, циркулираа разни работи, омаловажувајќи ги неговите достигнувања (на пр. Ристески 1988). Меѓутоа, од документите издадени во самите тие работи (иако со многу печатни грешки) се гледа колку беше Блаже вистински лингвист, со познавање на мајчиниот јазик, и колку беа многу од другите во првата конференција неподготвени за таа работа. Овде исто е соодветно да се објасни дека иако меѓу првата конференција и втората имало различни средби, некои дури со името „комисија", немало ниту еден предлог за правописот и основните принципи на македонската граматика меѓу првата и втората јазична конференција, т.е. од декември 1944 г. до мај 1945 г. Од особена важност е фактот што Блаже инсистираше самите Македонци да решат за деталите на македонскиот јазик. Имало други во првата комисија кои сакале да прават отстапки кон Србија, Бугарија, и Русија, а Блаже бил цврст македонскиот јазик да биде строго на основите на македонските говори, со база во централно-западните говори, но со извесни елементи од сите македонски говори. Значи може да се каже дека тој го спасил македонскиот стандарден јазик од вештачките елементи од бугарскиот стандарден јазик, како што се непостоечки во говорите акузатив од определениот член или отсуството на удвојување на објектите.

Сега да кажам збор - два за Блаже Конески и северноамериканската лингвистика. Во Соединетите Американски Држави постојат повеќе од три илјади колеџи (факултети) и универзитети, а најдобрите се рангираат по разни критериуми. Кога се работи за чисто научни критериуми, имајќи го предвид особено бројот на катедри со највисоко реноме, има само пет универзитети во целата земја со шест или повеќе такви катедри. Тие се следниве: Харвард, Принстон, Јејл, Чикаго и Станфорд. Не е случајно што името на Блаже Конески е тесно сврзано со два од нив: Харвард и Чикаго.[7]

Врската на Блаже Конески со Универзитетот Харвард, секако, е преку покојниот професор Хорас Лант, член на МАНУ и авторот на првата полна научна граматика на македонскиот литературен јазик, која излезе во 1952 г., кога првиот дел (фонологија) на граматиката на Блаже Конески, исто така, излезе од печат. Во предговорот, Лант

[7] Бидејќи Едвард Станкиевич се префрли во Јејл во 1971 год. и оттаму раководеше разни дисертации кои вклучуваат македонистички теми, може да се каже дека Блаже Конески е тесно сврзан со три од петте најјаки универзитети во САД.

пишува: „(Оваа книга) никогаш не би постоела без непрекинатата помош на Блаже Конески. Не само што тој ги обезбеди печатените материјали и помогна во контролата на македонските текстови и примери - како што реков погоре - но тој секогаш се согласуваше да троши цели часови, објаснувајќи граматички проблеми, толкувајќи зборови и давајќи соодветни примери за разни точки. Благодарејќи ѝ на неговата иницијатива, книгата беше отпечатена во зачудувачки кратко време по завршувањето на ракописот. Можам само да се надевам дека нејзиното излегување ќе послужи на некој начин како израз на мојата благодарност кон него.“ (Lunt 1952:xi). Има и еден факт, меѓутоа, којшто Лант не го вклучи во предговорот заради политиката на тогашното време. Имено, Блаже Конески, со кого Лант се сретнал за првпат на летниот семинар за слависти во Блед во 1950 г., исто така бил одговорен за организирањето на неговиот престој во Македонија во 1951 г. (од мај до јули) за да може да работи врз граматиката. Во оние тешки времиња на страв и сомневање од секоја страна, било многу тешко да се добие решение еден научник од Западот да дојде во тогашна Југославија.[8] Тоа е пример како Блаже Конески секогаш ја штител науката од политиката. Така и направил во Македонија, каде што лингвистите во МАНУ беа примени само заради знаењето, а не заради некое си членство во некоја си партија, и без оглед на етничката припадност или таканареченото општествено потекло. Значи, како член на Комунистичката партија, Блаже ја употребуваше неговата позиција за доброто на македонската наука. Професорот Ерик Хамп, од Универзитетот во Чикаго раскажуваше како првпат кога патувал со кола во Македонија (тоа беше во 50-те години), кога стигнал во Скопје, полицијата го застанала и го довела, заедно со жена му Марго, до полициската станица. Се сомневале што прави американска кола во Македонија. А му требало на Хамп само да им каже на полицајците да му се јават на неговиот пријател Блаже Конески, па го пуштиле.

Најсилната врска на Блажета со Чикашкиот универзитет е преку почесниот докторат што го доби во 1968 г., по инцијатива на Едвард Станкиевич во 1967 г. Станкиевич го претставил Блажета на претседателот на Чикашкиот универзитет, Џорџ Бидл, со следниве зборови:

---

8 Вреди да се каже дека, според сеќавањето на самиот Лант, во студентската менза каде што тој се хранел, сите студенти во тогашното време се плашеле да се дружат со Американецот, освен Божо Видоески и Рада Угринова, кои редовно се дружеле со него.

„Македонија, лулката на словенската писменост и цивилизација, дури во нашиот век го има видено воздигнувањето на нејзиниот народен јазик до статусот на стандарден јазик. Драматичното излегување на македонскиот како полномошно и флексибилно литературно средство најмногу се должи на достигнувањата на Блаже Конески, проникнат лингвист, неуморен лексикограф и вдахновен поет. Неговите историски и дескриптивни граматики на македонскиот јазик го имаат осветлено неговото минато и ја имаат кодифицирано неговата модерна форма, додека неговиот речник го има изложено целото богатство на неговата лексичка содржина. Свежиот модерен стил на неговата лирика ја има збогатено тоналноста на словенската поезија и има инспирирано една нова генерација на македонски поети. Научник и педагог; заради неговата активност, Универзитетот во Скопје станува центар за активно и сеопфатно истражување на словенската филологија и литература.“ А претседателот му го врачил на Блаже Конески почесниот докторат со следниве зборови:

„Истакнат граматичар и лексикограф, вдахновен поет и педагог, кодификатор на македонскиот литературен јазик, чија работа проникнува длабоко во структурата и историјата на неговиот роден јазик и значително го има збогатено полето на словенската филологија.“

Совесно е да објаснам дека Блаже требало да го добие почесниот докторат во 1964 г., но еден Грк, професор по филозофија во Чикаго, кој тогаш бил во комитетот, се спротивставувал, и требаше да се чека додека не бил заменет со друг човек. Во тоа време, Ерик Хамп силно го поддржувал Блажета, објаснувајќи им на членовите на комитетот дека Блаже Конески е најистакната книжевна и лингвистичка личност во Народна Република Македонија (Југославија) и добро е познат надвор од таа земја. На доверливата дискусија за кои дописи постојат во архивите на Чикашкиот универзитет (В. Фридман 1999) кои биле исцртани со пенкало, но сепак сосема читливи пишува: „Хемп додал дека Грците не ги сакаат Македонците и Конески дефинитивно ги претстави Македонците. Господинот Хемп го истакна, сепак, фактот дека научната работа на Блаже Конески не е политичка и дека тој е исто така многу активен во југословенски културни работи надвор од Македонија.“

Па и по докторатот, катедрата за Славистика во Чикаго имала проблеми со Бугарите и бугарофилите во Чикаго. Во 1968 г. и 1969 г. стигнуваат до претседателот на Универзитетот учтиви, но погрдни

писма не од Грците, туку од Бугарите и бугарофилите со обични лаги како „Добро е познато во славистичките кругови дека не постои некој 'македонски јазик', а камоли историја на истиот. Општо познато е дека од 1945 г. Југословенскиот комунистички режим врши големи напори неприродно да створи некој македонски јазик за чисти политички причини. “ итн., итн. [9] Одговорот на деканот беше учтив но цврст: „Ние му ја дадовме оваа чест на Блаже Конески врз основа на препораките на квалифицирани научници како признавање на неговата научна работа.“ [10]

До некој степен може да се споредува вмешувањето на Грците и Бугарите во почесниот докторат за Блаже Конески од Чикашкиот универзитет со неодамнешната политичката ситуација во Македонија, каде што доскоро самите македонски политичари се имаат вмешано со доделување почесни докторати, иако сега, со нови луѓе во Владата, дојде до постарите, т.е. чесни, принципи.

Има и многу други врски меѓу Блаже Конески и северноамериканската лингвистика. Може да се споменат неговите пријателства со починатите лингвисти Збигњев Голомб од Чикашкиот универзитет и Кенет Нејлор од Универзитетот Охајо Стејт. Кога умре Кенет Нејлор во 1992 г., и тој умре многу млад, немал наполнето ни 55 години, Блаже Конески напиша посебна песна, „Црниот брат“ (Конески 1993:11) за неговиот спомен, а овој стих беше прочитан на научниот собир во спомен на Кенет Нејлор. Кога се зборува за северноамериканската лингвистика, би требало да спомнам многу други научници, како што се: бившата студентка на Лант, Ронел Александер (Универзитет од Калифорнија во Беркли), нејзиниот бивш студент Џозеф Шалерт (Универзитет од Торонто), бившата студентка на Голомб, Маша Белјавски-Франк (Универзитет ДеПау во Индијана), бившиот студент на Станкиевич, Роберт Гринберг (Универзитет од Ауканд), и мојата бивша студентка, Кристина Крамер (Универзитет од Торонто), сите сега професори кои лично го познаваа Блажета, како и многу други лингвисти кои се служат со неговите работи и ги цитираат. И така, за нас во Северна Америка, името на Блаже Конески толку е тесно сврзано со стандардизацијата на македонскиот јазик и создавањето на со-

[9] Спроед Трајко Стаматоски, Станкиевич му ги испратил копиите од тие писмиња на Блажета. Имало 11 такви (Стаматоски 1995).

[10] За повеќе детали и архивските податоци, В. Фридман 1999.

времената македонска лингвистика така што честа и признавањето на Блажета е рамно со честа и афирмацијата на самиот македонски јазик.

На крај, сакам да завршам со еден цитат од Блажевата *Историја на македонскиот јазик* (Конески 1965: 213), од пред повеќе од половина век, којашто до ден денес е вредна и заслужува внимание:

„Бројноста на калките во балканските јазици сведочи за еден навистина интензивен однос меѓу нив и од своја страна ја потврдува исправноста на она становиште што и при објаснувањето на фонолошките и граматичките појави во нив му дава значајно место на меѓујазичкиот контакт во балканската средина. Не е редок случајот зборови и, особено, фразеолошки изрази со дадена внатрешна форма да се сеќаваат во сите или во повеќето јазици од таа средина.“

Јас кон Блажевите зборови единствено би го додал тоа дека токму во Македонија го имаме најплодниот меѓујазичен контакт, една вековна, па дури и милениумска традиција што треба да се негува, а не да се негира. Значи, не треба само грижа, туку и продлабочено проучување и афирмација на повеќејазичната традиција на Македонија. Тоа особено се однесува на Република Македонија, имајќи го предвид нејзиното централно место не само како земја каде што македонскиот јазик има најполна афирмација, туку исто така и како земја која го претставува срцето на балканскиот јазичен контакт.

Да доживеал Блаже да ја види сегашнава Македонија, знам дека би се согласил.

Референци:

Friedman, Victor A. 1976. Macedonian Language and Nationalism During the Nineteenth and Early Twentieth Centuries. *Balkanistica* 2:83-98. [преиздаден во *Macedonian Review*, 1976, 6(3):280-292.]

Friedman, Victor A. 1977. *The Grammatical Categories of the Macedonian Indicative*. Columbus. Slavica. 1977. Второ, проширено издание 2014, Bloomington, IN: Slavica.

Friedman, Victor A. 1993а. Macedonian. *The Slavonic Languages*, ed. by B. Comrie and G. Corbett, 249-305. London: Routledge.

Friedman, Victor A. 1993б. The First Philological Conference for the Establishment of the Macedonian Alphabet and the Macedonian Literary Language: Its Precedents and Consequences. *The Earliest Stage of Language Planning: The "First Congress" Phenomenon*, ред. Joshua Fishman, 159-180. Berlin: Mouton de Gruyter. [преиздаден во Friedman 2015:213-232.]

Friedman, Victor A. 1994. Small Languages and Small Language Communities 17: Blaže Koneski: In Memoriam. *International Journal of the Sociology of*

Language, 108: 211-215.

Friedman, Victor A. 2002. *Macedonian*. (Languages of the World/Materials 117). Munich: Lincom Europa. [преиздаден во 2003 во *Две американски грамашики на современиош македонски сшандарден јазик од Хорас Г. Ланш и Викшор А. Фриедман,* ред. Људмил Спасов, 167-263. Скопје: МАНУ.]

Friedman, Victor A. 2015. *Macedonian Studies/Македонисшички сшудии II* Skopje: MANU.

Koneski, Blaže. 1974. превод Victor A. Friedman. The Image of Gjorgji Pulevski. *Macedonian Review*, 4(1):57-59. [преиздаден во *Makedonija*, 1974, 21(254):14-15.]

Koneski, Blaže with Božo Vidoeski. 1983. превод Victor A. Friedman. *Macedonian Historical Phonology* (Historical Phonology of the Slavic Languages 12, ред. George Shevelov). Heidelberg. Carl Winter. [преиздаден во 2001 во *Исшориска фонолоīија на македонсиош јазик* со една верзија од македонскиот текст, ред. Људмил Спасов, Скопје: МАНУ].

Илиевски, Петар. 2006/2008. *Два сӣрошивни ӣриода кон иншерӣрешацијаша на аншички шексшови со аншроӣонимска содржина*. (Прилози 31.1, Одделение за лингвистика и литературна наука, Македонска Академија на Науките и Уметностите.) Скопје: МАНУ

Конески, Блаже, и Крум Тошев. 1950. *Македонски ӣравоӣис со ӣравоӣисен речник*. Скопје: Државно книгоиздателство.

Конески, Блаже, ред. 1961-1966. *Речник на македонскиош јазик*. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте П. Мисирков“.

Конески, Блаже. 1965. *Исшорија на македонскиош јазик*. Скопје: Кочо Рацин

Конески, Блаже. 1967а. *Грамашика на македонскиош лишерашурен јазик*. Скопје: Култура.

Конески, Блаже. 1967б. *За македонскиош лишерашурен јазик*. (Собрани дела том V). Скопје: Култура.

Конески, Блаже. 1993. *Црн овен*. Скопје: Култура.

Конески, Блаже. 1994. Една ситуација и едно лично становиште. *Сӣоменица ӣосвешена на Блаже Конески, редовен член на Македонскаша академија на наукише и умешносшише*, ред. Ташко Георгиевски, 27-29. Скопје: МАНУ.

Ристески, Стојан. 1988. *Создавањешо на македонскиош лишерашурен јазик*. Скопје: Студентски збор.

Стаматоски, Трајко. 1995. *Кон ликош на Блаже Конески*. Скопје: Детска радост.

Фридман, Виктор. 1992. За Блаже Конески. *Лишерашурен збор* 38(5/6):11-13.

Фридман, Виктор. 1994. Блаже Конески (1921-1993): Брилијантен лингвист и писател. *Лик* 8(259):11-12 (Македонски превод од Friedman 1994).

Фридман, Виктор. 1999. Блаже Конески и северноамериканска лингвистика. *Придонесош на Блаже Конески за македонскаша кулшура,* ред. Алекса Попоски и Кристина Николовска, 29-36. Скопје: УКиМ. [преиздаден во 2002 *Сшудии и оīледи за Конески*, ред. Петре М. Андреевски, 123-132. Скопје: Фондација за македонски јазик „Небрегово“ и во Фридман 2011:129-137]

Фридман, Виктор. 2009. *Делото на академик Виктор Фридман* (ред. Вера Стојчевска-Антиќ). Скопје: Абакус.

Фридман, Виктор А. 2005. За дијалектолошките работи: Мисирков, Пулевски и Теодоров-Балан. *Делото на Мисирков II*, ред. Блаже Ристевски, 69-74. Скопје: МАНУ. [преиздаден во Фридман 2011:171-176.]

Фридман, Виктор. 2011 *Македонистички студии I.* Скопје: МАНУ.

Фридман, Виктор. 2019. За македонските работи и историската фонологија на македонскиот јазик. *X Македонско/северно/америкиканска конференција за македонситика,* ред. Марјан Марковиќ и др., 105-130. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“.

ПРИЛОГ: ХОРАС ЛАНТ ЗА БЛАЖЕ КОНЕСКИ

Како што е добро познато, Хорас Лант е автор на првата македонска граматика издадена на странски јазик. Но, исто така, напиша важна статија за македонска литература во 1953 г. Покојниот Хорас не е со нас да напише своите лични сеќавања за Блажета, ама знам јас од Хорас лично дека самиот Блаже бил решителен во пишувањето и издавањето на неговата граматика. И така, како прилог, го давам мислењето на Хорас за Блаже издадено во далечната 1953 г.

Lunt, Horace, 1953. Survey of Macedonian literature. Harvard Slavic Studies **1.363-396.**

p. 385:

Koneski has been largely responsible for the maturity of the Macedonian literary language ... He has studied the history of the other Slavic literary languages, and by admonition, argumentation, and example has demonstrated how the elements of the local dialects can be welded into a powerful and natural system of communication. ... His articles on literary, historical, and linguistic problems have set the example for expository prose, while his poetry, original and translated, has shown that it is possible to write effective verse in a natural Macedonian which does not have recourse to "poetic license" in every line.

Конески е главно одговорен за зрелоста на македонскиот јазик ... Тој ја има учено историјата на другите словенски јазици, со совет, аргументација, и пример, докажа како елементите од месните говори може да се обединуваат во еден моќен и природен систем на комуникација. Неговите статии за литературни, историски, и лингвистички системи се пример за проза, а неговата поезија — и оригинална и преведена — докажува дека може македонската версикификација да биде и природна и ефикасна без да се крие зад „поетска лиценца“ во секоја линија.

УДК 929Конески, Б.(093.3)

академик ГОРАН КАЛОЃЕРА (GORAN KALOGJERA)
Филозофски факултет во Риека

MOJ PRVI I ZADNJI SUSRET S BLAŽE KONESKIM

Obljetnica je velikanu, stoga sam zamoljen napisati par rečenica o mojem kratkom ali intenzivnom druženju s njim. Moja prva poveznica s Makedonijom i makedonskom znanošću o književnosti vezana je uz profesora Tome Sazdova, kojeg sam s Aleksandrom Spasovim upoznao u Zagrebu prigodom nekog simpozija, davne 1982 – 3. Od tada sam započeo intenzivniju suradnju s profesorom Sazdovom, koji mi je negdje 85/6., uputio poziv da sudjelujem na simpoziju o Haralampiju Polenakoviću (Naučen sobir za životot i deloto na akademikot Haralampije Polenaković) koji se trebao održati u Gostivaru 1986 godine. S obzirom da sam već onda sasvim solidno poznavao Polenakovićeve tekstove vezane uz hrvatsko – makedonske književne veze, odlučio sam se otići u Makedoniju, i to vlakom. Prijavio sam temu „Naučnik koji je pokazivao velik interes za hrvatsko makedonske književne dodire“.

Bilo je to moje prvo putovanje u Makedoniju i to vlakom. Zapamtio sam ga po užasno dugoj vožnji, dosadnoj i zamornoj, no stigao sam u Skopje i uhvatio autobus za Gostivar. Gostivar me uopće nije impresionirao, grad mi je djelovao zapušteno, čudne arhitekture i još čudnijih ljudi. Dojam mi se malo poboljšao kada sam pomoću taksiste pronašao svoje odredište. Mislim da je to bio nekakav Dom kulture, gdje smo se mi sudionici simpozija trebali sakupiti. Profesor Sazdov „razbio“ mi je dotadašnju tremu i osjećaj izoliranosti, jer osim njega tamo nisam poznavao nikoga. Upoznao me je s nekim kolegama; mislim da su to bili Radovan Ivanović, Vančo Tuševski, Dragi Stefanija..ostalih se ne sjećam. Nakon svečanog, uvodničarskog dijela, autobusiom smo krenuli, mislim prema Mavrovu i smjestili se u jedan od tamošnjih hotela. Priroda je bila fantastična, nikada neću zaboraviti izmjenu boja u jezeru, shodno vjetru koji je puhao. Boja jezera mijenjala se od bistre do tamno crne boje, nešto fascinantno. Ne sjećam se koje je to godišnje doba bilo, no mislim da smo bili jedini gosti u tom hotelu.

U očekivanju početka simpozija, malo smo šetali oko hotela, tako da sam polako upoznavao ljude, kolege makedoniste, čije sam tekstove do tada čitao. S obzirom da je to bilo moje prvo izlaganje u Makedoniji, pred makedonskim znanstvenicima, bio sam poprilično nervozan. Moja se nervoza dodatno pojačala kada sam vidio da u prvom redu sjedi akademik Blaže Koneski. Znao sam kako izgleda iz fotografija, no to je bio prvi put da

sam ga vidio iz neposredne blizine. S velikim sam interesom i znatiželjom, promatrao tog velikana makedonske znanosti, koji se onako rastom sitan skutrio u svojoj klupi. Ljudi su mu prilazili, pozdravljali ga. Imao sam dojam da ga to ne interesira, čak zamara. No, red je red, predstavio sam mu se i ja, pažljivije me pogledao i rekao:“ A kolega Kalogjera iz Rijeke, dobro došli“. Bio je to samo uvod u naš kasniji, nešto duži razgovor.

Izlaganja su započela, ljudi su pričali svoje, kao i ja moje…Moj interes, moram priznati, više je bio Koneski nego izlaganja i izlagači. Gledao sam ga, onako opuštenog u fotelji, i da budem iskren, imao sam dojam da spava. No, uslijedilo je iznenađenje, bar za mene. Taj „nezainteresirani“ znanstvenik, nakon što su svi kolege rekli svoje, a bilo je otprilike petnaestak izlaganja, digao se i došao za govornicu. Nisam vidio da je išta bilježio, no krenuo je u „seciranje“ svih izlaganja jednog za drugim. Bilo je tu pohvala, sugestija, mislim da nikome nije rekao lošu riječ, ali je napravio kompletnu analizu svih izlaganja. Onako polako, bez žurbe, ponekad bi usput i nešto objasnio. Moram priznati, bio sam impresioniran. Tijekom pauze, relaksiran, jer sam svoje odradio i čuo njegov pozitivan komentar na moje izlaganje, susreo sam prof. Sazdova, koji mi je rekao da bi Koneski vrlo rado popio kavu sa mnom, što sam s zadovoljstvom prihvatio.

Pozdravili smo se, par kurtoaznih pitanja s jedne i druge strane, nakon čega me pitao za razlog mog „okretanja“ makedonistici. Pošto je moj odgovor imao pomalo humorističku notu, jer je moje „skretanje“ od kroatistike prema makedonistici isključivo zasluga moje supruge. To mu je bilo vrlo simpatično, čak se i nasmijao i onda je razgovor postao opušteniji, bar s moje strane. Teško se nakon svih tih proteklih godina sjetiti o čemu smo razgovarali, znam da smo uz kavu popili i jednu „žoltu“ i onda sam ga zamolio za jednu uslugu. Mi smo te godine u Rijeci spremali jedan broj „Dometa“ da bude tematski isključivo makedonistički, što je i realizirano. Zamolio sam ga može li nam dati neki svoj tekst, na što se on ispričao da ima jako puno obveza, ali da će nam rado poslati jednu svoju do tada neobjavljenu pjesmu. Meni je to bilo prihvatljivo i bio sam mu zahvalan. I tu prestaje moje druženje s Koneskim. Vidio sam ga još tijekom simpozija jedno dva tri puta, no nismo više razgovarali. Mislim da je on otišao nešto ranije. Ja sam pri povratku imao sreću, jer mi je Mateja Matevski, a mislim da je onda bio na nekoj visokoj državnoj dužnosti, ponudio svog šofera i atomobil da bih mogao na vrijeme stići na vlak za Skopje, koji je išao preko Gostivara.

Pri povratku u Rijeku, počeo sam sumnjati da će mi Koneski poslati obećane stihove. Jednog dana ugodno znenađenje. Mala, plava kuverta,

rukopisom napisana moja adresa. Odmah sam zao da je to njegov odgovor na moju molbu. I stvarno, kratak tekst u smislu, šaljem Vam po dogovoru pjesmu. I pjesma. U časopisu Dometi, br. 2-3., iz 1987., objavili smo njegovu pjesmu Vozrasti, na makedonskom i u prepjevu na hrvatski jezik pjesnika i znanstvenika Milorada Stojevića. Osobno, bio sam zadovoljan. Moj prvi i zadnji sastanak s akademikom Koneskim u prelijepom ambijentu planine, ostao mi je i dan danas u ugodnom sjećanju. Bilo je to kratko i korisno druženje s „velikim, malim čovjekom iz Nebregova“, čovjekom čijim tekstovima i dan danas neupitno vjerujem. Neka ovo bude moj kratki prilog, znanstveniku, pjesniku, teoretičaru književnosti, lingvisti, legendi i zbilji makedonske suvremene povijesti.

DOMETI
časopis za kulturu i društvena pitanja
Godina XX, broj 2—3, 1987.

Izdavač:
Izdavački centar Rijeka

Izdavanje časopisa sufinanciraju:
Samoupravna interesna zajednica kulture općine Rijeka
i Republička samoupravna interesna zajednica u oblasti kulture
SR Hrvatske

Izdavački savjet:
Predsjednik:
Dušan Šolaja

Članovi:
Marin Črnja, Katica Ivanišević, Krešo Juričić, Zvonko Kalanj, Galiano Labinjan, Karlo Merle, Tatjana Petrović, Davor Sokolić, Petar Strčić, Nada Šišul
Marinko Učur, Mirko Vujatović

Uredništvo:
Marin Črnja, Katica Ivanišević, Krešo Juričić, Zvonko Kalanj, Galiano Labi
Miomir Matulović, Zdenko Pleše, Zlatko Winkler.

Glavni i odgovorni urednik:
Miomir Matulović

Lektorica:
Lada Badurina

Korektorica:
Mirjana Roganović

Grafički urednik:
Ivo Marendić

Meter:
Karl Striebl

Adresa uredništva i uprave: Ivana Zajca 20/II, 51000 Rijeka, tel. 39-188, rukopisi se ne vraćaju, časopis izlazi mjesečno. Pretplata za 1987. godinu iznosi 2.000.— dinara, dok je cijena u slobodnoj prodaji 4.000.— dinara, odnosno pojedinog primjerka (sedam svezaka) 400.—, dvobroja (jedan) 500.— i trobroja (jedan) 700.— dinara. Broj žiro računa kod SDK Rijeka 33800-603-3530. Slog, tisak i uvez »Tipograf«, Šetalište XIII. divizije 18, 51000 Rijeka.

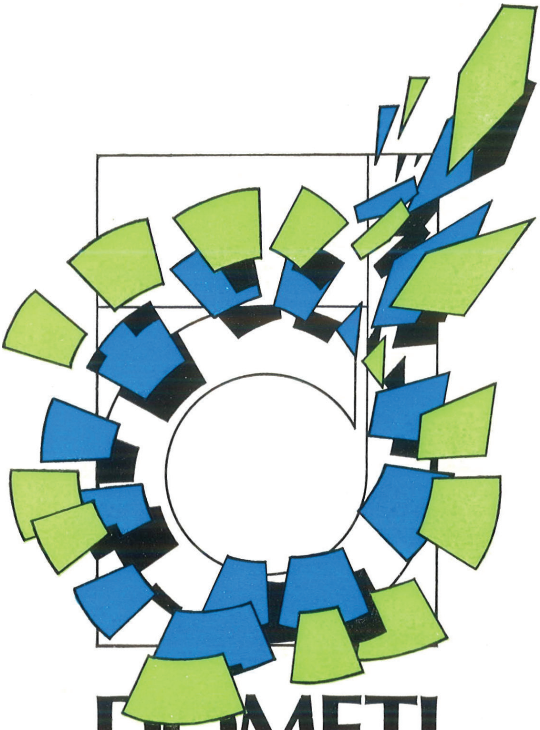

DOMETI

KULTURA ● DRUŠTVENA PITANJA
God. 20. Sv. 2—3, Str. 85—182
Rijeka 1987.

2-3

ВОЗРАСТИ

Секоја возраст има своја основна задача.
Децата најсериозно и најсодржателно ја исполнуваат играта.
Младите најдлабоко и најодушевено ораат и сејат здраво семе.
Зрелите ја сеќаваат неумитната рамнотежа.
Старите откриваат
дека љубовта не е врзана
само за соковите на плотта.
Тоа што го прават децата
не можат да го надминат старците.

Блаже Конески

UZRASTI

Svaki uzrast ima svoju osnovnu zadaću.
Djeca najozbiljnije i najsadržajnije
ispunjavaju igru.
Mladi najdublje i najoduševljenije oru
i siju zdravo sjeme.
Odrasli vole neumitnu ravnotežu.
Stari otkrivaju
da ljubav nije vezana
samo za sokove ploda.
To što čine djeca
starci ne mogu nadmašiti.*

** Uredništvo se zahvaljuje akademiku Blaži Koneskom na pjesmi UZRASTI koja u Dometima izlazi po prvi put na hrvatskom i makedonskom jeziku.*

Prepjev: dr. Milorad Stojević

(Фотографиите се од списанието „Dometi“, каде е објавена песната на Блаже Конески на македонски и на хрватски јазик)

АДРЕСАР НА УЧЕСНИЦИТЕ НА ПРВАТА ЗИМСКА ШКОЛА НА МСМЈЛК (25. 01. 2021 – 05. 02. 2021)

Босна и Херцеговина

1. **Анела Чајиќ**
   студент – Филозофски факултет во Љубљана
   anela.cajic5@gmail.com

Грција

1. **Михаил Нинопулос**
   студент – Институт „Иналко“ во Париз
   michail.ntino@gmail.com
2. **Марија Думба**
   преведувач
   mdoumpa@hotmail.gr

Италија

1. **Давиде Азиоли**
   културен посредник со македонските деца кои го изучуваат италијанскиот јазик во Равена, Италија
   davideasioli@gmail.com
2. **Живкица Станковски**
   културен посредник со македонските деца кои го изучуваат италијанскиот јазик во Равена, Италија
   zivkica.n@gmail.com

Канада

1. **Валери Силвестер**
   музичар
   valeriesylvester1@gmail.com

Косово

1. **Милош Пантиќ**
   студент – Филозофски факултет во Косовска Митровица
   miskopantic96@gmail.com

Полска

1. **Наталија Дирда**
   студент – Јагелоњски универзитет во Краков
   nataliadyrda@onet.eu
2. **Марија Сујка**
   студент – Јагелоњски универзитет во Краков
   mariasujka@gmail.com
3. **Ања Вероника Тадеуш**
   студент – Јагелоњски универзитет во Краков
   anna.tadeusz@student.uj.edu.pl
4. **Лех Церан**
   докторанд – Универзитет во Лоѓ
   janpembert@live.com
5. **Зофија Дембовска**
   преведувач
   zofia.dembovska@gmail.com
6. **Емилија Клузјак**
   студент – Универзитет „Адам Мицкиевич“ во Познањ
   emilia.kluziak@gmail.com
7. **Моника Елерик**
   студент – Универзитет „Адам Мицкиевич“ во Познањ
   ellerikmonika@gmail.com

Руска Федерација

1. **академик Ала Шешкен**
   професор – Универзитет „Ломоносов“ во Москва
   asheshken@yandex.ru
2. **Александра Сафронова**
   студент – Универзитет „Ломоносов“ во Москва
   aleksafronova@gmail.com
3. **Полина Гаврилова**
   студент – Универзитет „Ломоносов“ во Москва
   gavriilova97@yandex.ru
4. **Марија Громова**
   асистент – Универзитет „Ломоносов“ во Москва
   marija.gromova@list.ru

5. **Иван Казаков**
   студент – Универзитет „Ломоносов“ во Москва
   ivan.kazakov.1999@gmail.com
6. **Светлана Корољева**
   филолог – Пермски државен универзитет
   petel@yandex.ru

Соединети Американски Држави

1. **Елена Атанасиу**
   професор на Truckee Meadows Community College (Reno, NV)
   eleni.siu@gmail.com

Словенија

1. **Намита Субиото**
   професор по македонски јазик и литература – Филозофски факултет во Љубљана
   namita.subiotto@ff.uni-lj.si
2. **Соња Должан**
   професор по хрватски, српски и македонски јазик/преведувачка
   sonja.dolzan@gmail.com
3. **Сашо Пуљаревиќ**
   студент – Филозофскиот факултет во Љубљана
   puljarevic.saso@gmail.com
4. **Маја Ковач**
   студент – Филозофски факултет во Љубљана
   mk.majakovac@gmail.com
5. **Сташа Писек**
   лектор по словенечки јазик – Филозофски факултет во Љубљана
   Stasa.Pisek@ff.uni-lj.si
6. **Ника Павлетиќ**
   лектор по словенечки јазик на Приморски универзитет во Копар
   nika.pavletic@gmail.com
7. **Бисерка Бобнар**
   студент на докторски студии – Филозофски факултет во Љубљана
   bibinska@gmail.com

Србија

1. **Данијела Костадиновиќ**
професор – Филозофски факултет во Ниш
danijela.kostadinovic@filfak.ni.ac.rs
2. **Миљана Чопа**
истражувач-дијалектолог – Институт за српски јазик во Белград
miljana227@gmail.com
3. **Ѓорѓе Геновиќ**
професор по српски јазик како странски – Воена академија во Белград
genovic94@gmail.com
4. **Душан Ѓорѓевиќ**
студент – Филозофски факултет во Ниш
d.djordjevic-17598@filfak.ni.ac.rs
5. **Александар Трифуновиќ**
студент – Филозофски факултет во Љубљана
aleksandartrifunovic3@gmail.com

Турција

1. **Сена Каја**
студент – Истанбулски универзитет
senakaya34@hotmail.com
2. **Ајтен Атмаџа**
студент – Истанбулски универзитет
aytenatmaca83@gmail.com
3. **Самет Јеркој**
докторанд – Истанбулски универзитет
yerkoysamet@gmail.com

Унгарија

1. **Светлана Борал**
студент – Универзитет „Етвеш Лоранд“ во Будимпешта
boralszvetlana@gmail.com
2. **Ана Кристина Арноти**
студент – Универзитет „Етвеш Лоранд“ во Будимпешта
arnoti.anna1999@gmail.com
3. **Богларка Куруч**
студент – Универзитет „Етвеш Лоранд“ во Будимпешта
kbogi1104@gmail.com

Франција

1. **Стефан Макион**
   преведувач
   stephane.maccione@gmail.com
2. **Верика Јакимов**
   службеник во Институтот „Иналко“ во Париз
   verika.jakimov@inalco.pl
3. **Алина Пуроска**
   студент на Институтот „Иналко“ во Париз
   puroskaalina@gmail.com

Хрватска

1. **Михаела Матешиќ**
   професор по хрватски јазик и литература
   mmatesic@ffri.hr
2. **Реа Камалиќ**
   студент – Филозофски факултет во Риека
   rea.kamalic@gmail.com
3. **Хана Врбаниќ**
   студент – Филозофски факултет во Риека
   hanavrbanic@gmail.com
   hvrbanic@ffri.hr
4. **Николина Круљац**
   студент – Филозофски факултет во Риека
   nikolina.kruljac5@gmail.com

Чешка Република

1. **Кристина Дуфкова**
   професор – Универзитет „Храдец Кралове“
   kristyna.dufkova@seznam.cz

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

811.163.3'255'373(062)
81'255'373(062)
808.1/.2(062)

МЕЃУНАРОДЕН семинар за македонски јазик, литература и култура (1 ; 2021 ; Скопје)
Прва зимска школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура : (на далечина) : Скопје, 25.1 - 5.2 2021 година / [редакциски одбор Ордан Чукалиев ... и др.]. - Скопје : Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, 2021. - 144 стр. ; [24 см]

ISBN 978-9989-43-449-5

а) Конески, Блаже, 1921-1993 -- Преведени дела -- Собири б) Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура в) Македонски јазик -- Преводи -- Лексиколошки аспекти -- Морфолошки аспекти г) Македонска книжевност -- Преводи -- Лексиколошки аспекти -- Морфолошки аспекти д) Креативно пишување -- Лекторски вежби -- Собири ѓ) Книжевно преведување -- Собири

COBISS.MK-ID 53576709

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ “ — СКОПЈЕ
А: Бул. Гоце Делчев бр. 9
1000 Скопје, РСМ
Т: +389 2 3293 293
Ф: +389 2 3293 202
www.ukim.edu.mk

Република Северна Македонија
Министерство за култура

ISBN 9989434449-2